

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Učební text odpovídá předpisům účinným k 28. únoru 2026

Otázky č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 – zpracoval ČBÚ

Otázky č. 8, 9, 10, 11, 12 – zpracovalo MPO

Obsah

Otázka č. 1	3
Otázka č. 2	9
Otázka č. 3	16
Otázka č. 4	20
Otázka č. 5	27
Otázka č. 6	37
Otázka č. 7	44
Otázka č. 8	50
Otázka č. 9	61
Otázka č. 10	71
Otázka č. 11	78
Otázka č. 12	82
Otázka č. 13	89
Otázka č. 14	94
Otázka č. 15	97
Otázka č. 16	103
Otázka č. 17	107
Otázka č. 18	114
Otázka č. 19	117
Otázka č. 20	120

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 1

Předmět a účel horního práva, základní podmínky hornické činnosti (HČ) a činnosti prováděné hornickým způsobem (ČPHZ) – nerosty a jejich rozdělení na ložiska nerostů, řešení střetu zájmů.

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Předmět a účel horního práva

Horní právo představuje v českých zemích tradiční disciplínu veřejného práva, obsahuje ovšem v malé míře i prvky práva soukromého a některé jeho normy tak mají smíšenou povahu.

Účelem horního práva je zejména stanovit zásady ochrany a hospodárného využívání nerostného bohatství, kupř. při vyhledávání a průzkumu, otvírce, přípravě a dobývání ložisek nerostů, úpravě a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, jakož i bezpečnosti provozu a ochrany životního prostředí při těchto činnostech apod.

Předmětem horního práva je úprava vztahů mezi státem, těžaři a dalšími fyzickými a právnickými osobami v:

a/ oblasti ochrany a využívání nerostů (a to včetně vyhledávání a průzkumu ložisek, otvírky, přípravy a dobývání, úpravy a zušlechťování nerostů, ochrany ložisek a životního prostředí při využívání nerostného bohatství atd.);

b/ otázkách bezpečnosti práce a provozu v hornictví;

c/ oblastech s hornictvím souvisejících, např. v oblasti výbušnin, podzemních objektů, těžebních odpadů, strojních zařízení, některých staveb, správy a výběru úhrad, kvalifikací pro výkon regulovaných profesí v hornictví, tvorby finančních rezerv na sanace a rekultivace a důlní škody atd.

Horní právo je velice úzce provázáno s obecným správním právem a lze jej považovat za vysoce speciální disciplínu. Obecné právní předpisy (jako např. správní řád, kontrolní řád, daňový řád, zákoník práce aj.) se používají v horním právu podpůrně. Horní právo se také velmi úzce dotýká jiných právních odvětví, jako je právo životního prostředí, stavební právo, vodní právo, občanské právo, právo pracovní aj.

Základní podmínky hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem

Hornická činnost je vymezena v § 2 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Za hornickou činnost se považují následující aktivity:

- a) vyhledávání a průzkum ložisek vyhrazených nerostů,
- b) otvírka, příprava a dobývání výhradních ložisek,
- c) zřizování, zajišťování a likvidace důlních děl a lomů,
- d) úprava a zušlechťování nerostů prováděné v souvislosti s jejich dobýváním,
- e) zřizování a provozování odvalů, výsypek a odkališť při činnostech uvedených v písmenech a) až d),
- f) zvláštní zásahy do zemské kůry,
- g) zajišťování a likvidace starých důlních děl,
- h) báňská záchranná služba,
- i) důlně měřická činnost.

Jak vidno, zákon neobsahuje přesnou definici hornické činnosti, ale toliko výčet často nesourodých aktivit. Za hornickou činnost se tak v současném českém horním právu považují ty aktivity obsahující prvek báňské technologie, báňského rizika nebo související s báňským prostředím, o nichž tak výslovně stanoví zákon. Ty práce, o nichž tak zákon č. 61/1988 Sb. nestanoví, hornickou činností v právním smyslu nejsou.

Většina činností uvedených v § 2 zákona č. 61/1988 Sb. je povolována obvodním báňským úřadem (některé činnosti se ovšem pouze ohlašují, jiné mají specifický režim, v některých případech činnost povoluje Český báňský úřad atd.). Z hlediska své povahy je nejvýznamnějším a také nejčastějším příkladem hornické činnosti otvírka, příprava a dobývání výhradních ložisek. Předpokladem pro vydání povolení otvírky, přípravy a dobývání je (kromě stanoveného dobývacího prostoru) podání žádosti, k níž musí být připojena příslušná dokumentace (plán otvírky, přípravy a dobývání, tzv. POPD), doklady o vyřešení střetu zájmů a další dokumenty požadované právními předpisy (např. závazné stanovisko EIA apod.). Zahájení prací je třeba v osmidenní lhůtě před zahájením prací ohlásit obvodnímu báňskému úřadu, který vykonává nad prováděním hornické činnosti vrchní dozor.

Činnost prováděná hornickým způsobem (ČPHZ) je vymezena v § 3 zákona č. 61/1988 Sb. Za ČPHZ se považuje:

- a) dobývání ložisek nevyhrazených nerostů, včetně úpravy a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, a vyhledávání a průzkum ložisek nevyhrazených nerostů prováděné k tomu účelu,
- b) těžba písků v korytech vodních toků a šterkopísků plovoucími stroji, včetně úpravy a zušlechťování těchto surovin prováděných v souvislosti s jejich těžbou, s výjimkou odstraňování nánosů při údržbě vodních toků,
- c) práce k zajištění stability podzemních prostorů (podzemní sanační práce),
- d) práce na zpřístupňování jeskyní a práce na jejich udržování v bezpečném stavu,
- e) zemní práce prováděné za použití strojů a výbušnin, pokud se na jedné lokalitě přemísťuje více než 100 000 m krychlových horniny, s výjimkou zakládání staveb,
- f) vrtání vrtů s délkou nad 30 m pro jiné účely než k činnostem uvedeným v § 2 a 3,
- g) jímání přírodních léčivých a stolních minerálních vod v důlním díle v podzemí,
- h) práce na zpřístupnění starých důlních děl nebo trvale opuštěných důlních děl a práce na jejich udržování v bezpečném stavu,
- i) podzemní práce spočívající v hloubení důlních jam a studní, v ražení štol a tunelů, jakož i ve vytváření podzemních prostorů o objemu větším než 300 m krychlových horniny.

Činnost prováděná hornickým způsobem je množina aktivit obsahujících některý z prvků báňské technologie a báňského rizika, o kterých tak výslovně stanoví zákon. Od hornické činnosti ji odlišuje jednak skutečnost, že ČPHZ se netýká výhradních ložisek, jednak fakt, že velká část aktivit řazených mezi ČPHZ jsou speciálním pracemi stavebními, terénními aj. Zákon ani v tomto případě neobsahuje přesnou definici toho, co činností prováděnou hornickým způsobem je a vyjmenovává jen okruh určitých typových aktivit. Jednotlivé typy činnosti prováděné hornickým způsobem dávají dohromady poněkud nesourodou skupinu, jejíž současné vymezení v zákoně č. 61/1988 Sb. je výsledkem delšího historického vývoje.

Z hlediska vrchního dozoru podléhají v současné době všechny tyto aktivity vrchnímu doзору orgánů státní báňské správy (srov. § 39 zákona č. 61/1988 Sb.), což je dáno specifickou a do značné míry rizikovou povahou těchto činností.

Dobývání ložisek nevyhrazených nerostů povoluje obvodní báňský úřad za obdobných podmínek, jako kdyby povoloval hornickou činnost. Také zde musí být podána žádost, zpracována dokumentace (plán využívání ložiska) a vyřešeny střety zájmů. Namísto rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru zde musí být vydáno územní rozhodnutí (to vydává nikoliv OBÚ, ale stavební úřad). Ostatní druhy ČPHZ povolují jiné orgány podle zvláštních právních předpisů (např. stavební úřady, vodoprávní úřady aj.).

Hornickou činnost a činnost prováděnou hornickým způsobem může provádět pouze organizace ve smyslu § 3a zákona č. 61/1988 Sb. (právnícká nebo fyzická osoba, které bylo obvodním báňským úřadem vystaveno příslušné oprávnění). Nad oběma okruhy činností vykonávají vrchní dozor orgány státní báňské správy.

Nerosty a jejich rozdělení, ložiska nerostů

Jedním ze základních motivů horního práva je vymezení nerostů v právním slova smyslu.

Platné horní právo řeší otázku nerostů a jejich rozdělení v § 2 a 3 horního zákona. Podle § 2 odst. 1 horního zákona se **za nerosty považují tuhé, kapalné a plynné části zemské kůry**. Podle § 2 odst. 2 horního zákona nerostem (ve smyslu horního zákona) nejsou vody s výjimkou mineralizovaných vod, z nichž se mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty, a dále přírodní léčivé vody a přírodní stolní minerální vody, i když se z nich mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty, léčivá bahna a ostatní produkty přírodních léčivých zdrojů. Nerostem ve smyslu horního zákona není též rašelina, bahno, písek, štěrk a valouny v korytech vodních toků, pokud neobsahují vyhrazené nerosty v dobyvatelném množství, a kulturní vrstva půdy, která je vegetačním prostředím rostlinstva.

České právo rozděluje nerosty do dvou základních skupin, které se od sebe navzájem odlišují rozdílným právním režimem (včetně vlastnictví jejich ložisek).

První skupinou jsou **nerosty vyhrazené**, jejichž taxativní (tj. seznam přesný a pevný) seznam je uveden v § 3 odst. 1 horního zákona. Jedná se o velice širokou množinu surovin, které zákon prohlašuje za vyhrazený nerost. Důvodem pro vymezení takto širokého okruhu vyhrazených nerostů je jejich národohospodářský význam a s ním související snaha státu dostatečným způsobem tato ložiska účinně chránit.

Vyhrazenými nerosty jsou:

- a) radioaktivní nerosty,
- b) všechny druhy ropy a hořlavého zemního plynu (uhlovodíky), všechny druhy uhlí a bituminosní horniny,
- c) nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět kovy,
- d) magnezit,
- e) nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět fosfor, síru a fluór nebo jejich sloučeniny,
- f) kamenná sůl, draselné, borové, bromové a jodové soli,
- g) tuha, baryt, azbest, slída, mastek, diatomit, sklářský a slévárenský písek, minerální barviva, bentonit,
- h) nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět prvky vzácných zemin a prvky s vlastnostmi polovodičů,
- i) granit, granodiorit, diorit, gabro, diabas, hadec, dolomit a vápenec, pokud jsou blokově dobyvatelné a leštitelné, a travertin,
- j) technicky využitelné krystaly nerostů a drahé kameny,
- k) halloyzit, kaolin, keramické a žáruvzdorné jíly a jílovce, sádrovec, anhydrit, živce, perlit a zeolit,
- l) křemen, křemenec, vápenec, dolomit, slín, čedič, znělec, trachyt, pokud tyto nerosty jsou vhodné k chemicko-technologickému zpracování nebo zpracování tavením,
- m) mineralizované vody, z nichž se mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty,
- n) technicky využitelné přírodní plyny, pokud nepatří mezi plyny uvedené pod písmenem b).

V § 3 odst. 2 horního zákona se konstatuje, že **ostatní nerosty, tj. nerosty neuvedené ve výčtu vypsaném v § 3 odst. 1 horního zákona, jsou nerosty nevyhrazené**. Nejtypičtějším příkladem takových nerostů jsou písky, štěrkopísky a stavební kámen.

Rozdělení nerostů na vyhrazené a nevyhrazené zakládá pro každou z uvedených skupin nerostů odlišný právní režim, a to ať už se jedná o vlastnictví ložisek těchto nerostů, o jejich ochranu nebo o jejich těžbu, a také pokud se jedná o zahlazování následků po jejich dobývání.

Ložisko definuje **§ 4 horního zákona**. Ložiskem je podle zmíněného ustanovení především přírodní nahromadění nerostů; v této své části se zákonná definice neodlišuje od poznatků přírodních věd. Z hlediska horního práva je ložiskem kromě výše uvedeného také základka v hlubinném dole, tedy nerosty člověkem cíleně umístěné do důlních prostor za účelem jejich vyplnění a následné stabilizace těchto míst (nejčastěji po ukončení dobývání); z hlediska právního mohou být ložiskem také opuštěný odval, výsypka nebo odkaliště. Tato lidskou činností vzniklá ložiska však musí splňovat podmínky stanovené horním zákonem, tj. vznikly hornickou činností a musí obsahovat nerosty.

Podle § 5 horního zákona tvoří ložiska vyhrazených nerostů, tedy tzv. výhradní ložiska, nerostné bohatství. Nerostné bohatství je zákonem pojato jako množina výhradních ložisek včetně nerostů na těchto ložiskách se nacházejících. V § 5 odst. 2 horního zákona se pak konstatuje, **že nerostné bohatství na území České republiky je ve vlastnictví České republiky.**

U výhradních ložisek horní zákon též stanoví, že vyhledávání, průzkum a dobývání takovýchto ložisek je realizováno ve veřejném zájmu.

Odlišná situace je u ložisek nerostů nevyhrazených. **Podle § 7 horního zákona je ložisko nevyhrazeného nerostu součástí pozemku.** V praxi to znamená, že takové ložisko je ve vlastnictví majitele pozemku.

Za určitých okolností (Čl. II odst. 1 zákona č. 541/1991 Sb.) se však za výhradní ložiska považují i některá ložiska nerostů nevyhrazených, konkrétně ta, o kterých tak bylo rozhodnuto příslušným orgánem před rokem 1991, že jsou vhodná pro potřeby a rozvoj národního hospodářství.

Horní zákon také od roku 2024 nově vymezuje ty nerosty, které se považují za nerosty kritické. Kritické nerosty jsou radioaktivní nerosty, všechny druhy ropy a hořlavého zemního plynu (uhlovodíky), nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět kovy, vápenec, pokud je vhodný k chemicko-technologickému zpracování, nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět prvky vzácných zemin a prvky s vlastnostmi polovodičů, a nevyhrazené nerosty stavebního kamene a štěrkopísku, nachází-li se tyto nevyhrazené nerosty na ložiskách, která se považují za výhradní.

Horní zákon rovněž upravuje tzv. ložisko strategického významu. Ložiskem strategického významu se rozumí ložisko kritických nerostů, které má mimořádný význam pro zajištění surovinové nebo energetické bezpečnosti státu nebo pro uskutečnění staveb podle zákona o urychlení výstavby strategicky významné infrastruktury. Určit, které ložisko je ložiskem strategického významu, je vyhrazeno vládě České republiky; ta má ze zákona zmocnění stanovit tato ložiska nařízením vlády.

Řešení střetu zájmů

Lidská společnost ze své podstaty generuje celou řadu individuálních či skupinových zájmů, z nichž některé jsou chráněny zákonem. Mezi tyto zájmy patří např. ochrana vlastnického

práva, ochrana životního prostředí a jeho jednotlivých složek (ovzduší, vody aj.), ekonomický rozvoj, ochrana památek a mnoho a mnoho dalších. **Tyto zájmy často působí více či méně protichůdně (vůči zájmu na vydobytí ložiska nerostů), v důsledku čehož vzniká právě střet zájmů.** V případě hornictví střet zájmů představuje především kolizi mezi zájmem na využívání nerostů a zájmy ostatními, např. vlastnictvím nemovitostí nebo ochranou životního prostředí.

Otázka střetu zájmů, jejich řešení a vyřešení je jednou z nejdůležitějších otázek souvisejících s povolením hornické činnosti, a za určitých předpokladů i se stanovením dobývacího prostoru. Podle § 17 odst. 2 zákona č. 61/1988 Sb. musí být se žádostí o povolení hornické činnosti předloženy doklady o vyřešení střetů zájmů, a to v tom případě, jsou-li zamýšlenou hornickou činností **ohroženy právem chráněné objekty a zájmy.**

Problematicku střetu zájmů a způsob jejich řešení upravuje primárně horní zákon, a to v § 33. Zákon předpokládá především konsenzuální řešení střetu zájmů, tzn., že bude dosaženo dohody (souhlasu) mezi těžební organizací, dotčenými orgány veřejné moci a účastníky řízení o povolení hornické činnosti, jejichž zájem je ohrožen. Bez dokladu o vyřešení střetu zájmů nemůže obvodní báňský úřad hornickou činnost povolit. Řešení střetu zájmů musí být úspěšně ukončeno nejpozději při povolování hornické činnosti. Horní zákon však předpokládá, že k vyřešení může dojít již mnohem dříve, např. při stanovení chráněného ložiskového území nebo při stanovení dobývacího prostoru (srov. § 33 odst. 2 horního zákona). V § 10 horní zákon dokonce ukládá povinnost organizaci včas řešit střety zájmů již při stanovení dobývacího prostoru.

Prameny českého horního práva představují

1/ zákony:

a/ zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

b/ zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů,

c/ zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů,

d/ zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.,

e/ zákon č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

f/ zákon č. 83/2013 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní použití, ve znění pozdějších předpisů,

g/ zákon č. 225/2022 Sb., o prekurzorech výbušnin a o změně souvisejících zákonů (zákon o prekurzorech výbušnin).

2/ prováděcí právní předpisy vydané na jejich základě (nejčastěji vyhlášky) – více než čtyři desítky kmenových prováděcích předpisů ve znění desítek novel.

(např. vyhláška č. 22/1989 Sb., vyhláška č. 104/1988 Sb., vyhláška č. 26/1989 Sb., vyhláška č. 55/1996 Sb. a mnohé jiné).

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 2

Ložiskový průzkum, povinnosti při využívání výhradního ložiska a hospodaření se zásobami výhradních ložisek (vyhledávání a průzkum výhradních ložisek, zásoby výhradního ložiska, podmínky využitelnosti výhradních ložisek, klasifikace zásob a schvalování výpočtu zásob výhradních ložisek, odpis zásob výhradních ložisek, evidence osvědčení o výhradním ložisku), sběr a zpracování údajů o nerostných surovinách.

Právní úprava

Geologické práce, oprávnění k jejich provádění a další nezbytné náležitosti upravuje zákon číslo 62/1988 Sb. (o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu).

Geologickými pracemi se rozumí geologický výzkum a geologický průzkum, který zahrnuje činnosti vyjmenované v § 2 odst. 1 písm. a) až h) (z. č. 62/1988 Sb.). Z pohledu SBS je dobré si pamatovat body:

b) vyhledávání a průzkum ložisek nerostů, ověřování jejich zásob a zpracování geologických podkladů pro jejich využívání a ochranu (ložiskový průzkum).

e) zjišťování a ověřování geologických podmínek pro zřizování, provoz a likvidaci zařízení k uskladňování plynů, kapalin a odpadů v horninovém prostředí a podzemních prostorech, pro průmyslové využívání tepelné energie zemské kůry a pro zajišťování a likvidaci starých důlních děl (průzkum pro zvláštní zásahy do zemské kůry).

h) zjišťování a ověřování geologických a hydrogeologických podmínek pro zřizování, provoz a likvidaci zařízení pro ukládání CO₂ do přírodních horninových struktur (průzkum pro zvláštní zásahy do zemské kůry).

Zákon vymezuje cíle geologických prací (dále v textu jako „GP“). To je pak jediné kritérium pro posouzení, zda se jedná o geologické práce či nikoli. Při tomto posouzení nezáleží na metodice vlastní práce. I práce prováděné v kanceláři k dosažení cíle vymezeného v zákoně jsou geologickou prací. Pojem geologické práce nelze spojovat výhradně s terénními pracemi; např. pokud někdo vyhodnocuje letecké snímky z hlediska cíle stanoveného v § 2 z. č. 62/1988 Sb., provádí geologické práce, či pokud někdo na základě rešeršních dat a údajů vyhodnocuje složení geologické stavby pro cíl stanovený v § 2 z. č. 62/1988 Sb.“

Zákon přiřazuje Ministerstvu životního prostředí tu roli správního orgánu, který v pochybnostech rozhodne, zda některá činnost je geologickou prací, popřípadě zda jde o geologický výzkum nebo geologický průzkum a jakou jeho etapu.

Oprávnění k projektování, provádění a vyhodnocování GP mají, jak zákon stanovuje v § 3 odst. 1, pouze ty fyzické a právnické osoby splňující podmínky stanovené právními předpisy (tzn. *organizace* dle zákona), u nichž tyto práce řídí a za jejich výkon odpovídá fyzická osoba s osvědčením odborné způsobilosti geologické práce projektovat, provádět a vyhodnocovat (tzv. *odpovědný řešitel geologických prací*).

O odborné způsobilosti odpovědného řešitele geologických prací rozhoduje Ministerstvo životního prostředí. Podmínky pro udělení odborné způsobilosti upravuje zákon v § 3 odst. 4 a vyhláška č. 206/2001 Sb. (o osvědčení odborné způsobilosti projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce). Fyzická osoba (tzv. *žadatel*) žádající o osvědčení odborné způsobilosti skládá na Ministerstvu životního prostředí zkoušky ze znalostí právních předpisů a rovněž musí předložit dosavadní práce, jejichž odborná úroveň se posuzuje odbornými garanty. Podmínkou pro získání osvědčení o odborné způsobilosti je dále rovněž vysokoškolské vzdělání geologického směru a praxe v oboru v délce nejméně tří let (resp. u žadatelů s více než desetiletou praxí může v odůvodněných případech ministerstvo prominout zmíněnou kvalifikační podmínku, resp. dle vyhlášky je přípustné rovněž střední odborné vzdělání s geologickým zaměřením a praxe v oboru nejméně 5 let), prokázání podílu na řešení

geologických úkolů realizovaných v rámci organizace a bezúhonnost. Zákon dále stanoví v § 3 odst. 5 odpovědnému řešiteli geologických prací povinnost, aby projekty, dílčí a závěrečné zprávy geologických prací byly opatřeny vlastnoručním podpisem a otiskem kulatého razítka.

Evidence geologických prací

Evidenci GP upravuje vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 282/2001 Sb. (o evidenci geologických prací). Evidence geologických prací obsahuje základní údaje o organizacích provádějících geologické práce podle projektu geologických prací a údaje o geologických úkolech, které jsou uvedeny v § 2 odst. 2 výše zmiňované vyhlášky. Evidenci provádí Česká geologická služba na základě podkladů vycházejících z vyhodnocení projektu geologických prací.

Vstup na cizí nemovitosti v souvislosti s prováděním geologických prací upravuje § 14 z. č. 62/1988 Sb. Před samotným prováděním GP spojených se zásahem do pozemku se soukromoprávní střety zájmů řeší písemnou dohodou mezi vlastníkem pozemku (nebo, není-li možné zjistit vlastníka, s nájemcem pozemku) a organizací provádějící GP (nikoli investorem). Nedojde-li k dohodě, rozhodne příslušný krajský úřad o omezení vlastnických práv vlastníka nebo nájemce nemovitosti uložením povinnosti strpět provedení geologických prací, a to pouze ve veřejném zájmu a v případech, jež jsou taxativně vyjmenované ve druhém odstavci § 14 zákona č. 62/1988 Sb.

Geologické práce se provádějí podle jejich schváleného projektu. K zajištění přehledu o GP a organizacích, které je provádějí, se geologické práce před jejich realizací evidují. Podklady k evidenci zpracovává organizace provádějící GP. Ta je povinna tyto podklady do 30 dnů před zahájením těchto prací odevzdat České geologické službě, která projekt zaeviduje a vydá o tom organizaci potvrzení.

Organizace mající oprávnění k hornické činnosti (tzn. mohou vykonávat ložiskový průzkum), dle zákona tzv. zadavatel, jsou povinny výsledky GP bezúplatně odevzdat do dvou měsíců po jejich ukončení, popř. jejich schválení České geologické službě (dále v textu jako „ČGS“). ČGS tyto výsledky ložiskového průzkumu bezúplatně zpřístupňuje orgánům státní správy, pokud je potřebují pro svou činnost.

Obecně provádění GP spadá do působnosti Ministerstva životního prostředí. Jedná-li se však o GP prováděné hornickým způsobem nebo činností prováděnou hornickým způsobem, pak takové geologické práce dozoruje příslušný báňský úřad.

Pro výkon státní geologické služby byla zřízena Ministerstvem životního prostředí Česká geologická služba. Jejím úkolem je shromažďovat a poskytovat údaje o geologickém složení území, ochraně a využití přírodních nerostných zdrojů a zdrojů podzemních vod a o geologických rizicích.

Průzkumné území

Vyhledávání a průzkum ložisek vyhrazených nerostů a výhradních ložisek nevyhrazených nerostů je možné provádět pouze na průzkumném území stanoveném dle z. č. 62/1988 Sb.

K vyhledávání ložisek vyhrazených nerostů a k průzkumu výhradních ložisek je nutno požádat o stanovení průzkumného území (§ 4 z. č. 62/1988 Sb.). Zákon stanoví podrobně náležitosti žádosti a postup při stanovování průzkumného území. Účel průzkumného území stanoví § 4 odst. 4 geologického zákona takto: *Na průzkumném území má zadavatel výhradní právo na vyhledávání a průzkum výhradního ložiska v souladu se stanovením průzkumného území.*

Ložiskový průzkum

Ložiskový průzkum je geologickou prací dle § 2 odst. 1 písm. b) z. č. 62/1988 Sb. Ložiskové GP zaujímají mezi ostatními GP speciální postavení, o čemž svědčí skutečnost, že zákon pro ně stanovuje určitá specifická pravidla, která pro ostatní kategorie GP neuplatňuje (např. povinnost stanovení průzkumného území, platby poplatku za průzkumné území, odevzdání výsledků průzkumu ČGS, která na požádání výsledky poskytne orgánům státní správy, dále pak rovněž povinnosti oznamovací a evidenční související se zjištěním výhradního ložiska, jeho zásob a s rozsahem a výsledky GP).

Ložiskový průzkum kromě toho, že je geologickou prací, je zároveň hornickou činností dle § 2 písm. a) z. č. 61/1988 Sb. (je-li prováděn pro výhradní ložiska), resp. činností prováděnou hornickým způsobem dle § 3 písm. a) téže zákona (je-li prováděn pro ložiska nevyhrazených nerostů). To znamená, že průzkumné práce mohou být realizovány jedinečně organizací, u níž práce řídí odpovědný řešitel geologických prací (tzn. organizace dle z. č. 62/1988 Sb.) a zároveň disponující oprávněním k hornické činnosti, resp. činnosti prováděné hornickým způsobem (tzn. organizace dle horního zákona).

O specifičnosti ložiskového průzkumu svědčí rovněž skutečnost, že jako jediná GP má členění etap stanovené zákonem č. 62/1988 Sb. (členění etap ostatních GP upravuje vyhláška č. 369/2004 Sb.), a to konkrétně v § 2, odst. 4. Dle cit. ustanovení se ložiskový průzkum člení na 3 etapy:

- *Vyhledávání*, která představuje soubor GP, jejichž účelem je zhodnotit území z hlediska možného výskytu ložisek nerostů, nalézt je, ověřit jejich přibližný rozsah a význam, provést výpočet vyhledaných zásob a vymezit střety zájmů pro následný průzkum. Vyhledávání se provádí na území, kde dosud ložisko vyhledávaného nerostu nebylo nalezeno a evidováno.
- *Průzkum*, který se provádí na již známém a evidovaném ložisku, na kterém dosud nebyl stanoven dobývací prostor, v rozsahu potřebném pro získání podkladů ke zpracování dokumentace pro výpočet prozkoumaných zásob a prokázání jejich využitelnosti a pro řešení střetů zájmů s uvažovaným dobýváním ložiska.
- *Těžební průzkum*, který se provádí ve stanoveném dobývacím prostoru v rozsahu a podrobnostech potřebných pro účelné vydobytí ložiska.

Některé aspekty vyhledávání a průzkumu výhradních ložisek upravuje rovněž horní zákon v ustanoveních § 11. Jednou ze základních podmínek průzkumných prací je, že při vyhledávání a průzkumu výhradních ložisek jsou organizace povinny vytvářet podmínky pro ochranu ložiska a jeho racionální využití.

Osvědčení o výhradním ložisku

Zjistí-li se vyhrazený nerost v množství a jakosti, které umožňují důvodně očekávat jeho nahromadění, vydá Ministerstvo životního prostředí osvědčení o výhradním ložisku. Jeho

následná ochrana, zejména před znemožněním dobývání, je zajištěna stanovením chráněného ložiskového území, které rovněž vydává Ministerstvo životního prostředí.

Povinnosti organizace při využívání výhradního ložiska

Povinnosti organizace při využívání výhradního ložiska jsou stanoveny v § 10 horního zákona takto:

- a) navrhnout stanovení, změnu, popřípadě zrušení chráněného ložiskového území,
- b) vést důlně měřickou a geologickou dokumentaci,
- c) evidovat stav zásob výhradního ložiska a jeho změny,
- d) řešit včas střety zájmů při stanovení dobývacího prostoru a při plánované otvírce, přípravě a dobývání výhradního ložiska především s cílem omezit nepříznivé vlivy na životní prostředí,
- e) navrhnout stanovení, změnu, popřípadě zrušení dobývacího prostoru,
- f) evidovat výrubnost a znečištění při dobývání výhradního ložiska a dosahované výsledky při úpravě a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním,
- g) pečovat o ochranu výhradního ložiska,
- h) plnit další povinnosti stanovené tímto zákonem a jinými obecně závaznými právními předpisy.

Při dobývání výhradního ložiska se musí postupovat tak, aby došlo k jeho hospodárnému využití (§ 30 odst. 3 horního zákona), tj.

- a) Vydobýt zásoby výhradního ložiska včetně průvodních nerostů co nejúplněji.
- b) Řádně využít vydobytych nerostů při jejich úpravě a zušlechťování.
- c) Vhodně ukládat současně dobývané průvodní nerosty.
- d) Vhodným způsobem ukládat skryvkové hmoty a podle potřeby je účelně využívat.

Zásoby výhradního ložiska

Zásoby výhradního ložiska jsou na základě výzkumu a průzkumu zjištěná a ověřená množství vyhrazených nerostů ložiska nebo jeho částí, odpovídající aktuálním podmínkám využitelnosti (to je soubor indikátorů jako je množství a jakost nerostů, dále je nutné vzít v úvahu geologické, báňsko-technické, ekologické a ekonomické ukazatele), bez ohledu na ztráty při jeho dobývání.

Zásoby výhradního ložiska se ve výpočtech zásob klasifikují

- a) podle stupně prozkoumanosti výhradního ložiska a znalosti jeho úložních poměrů nebo jeho částí, jakosti a technologických vlastností nerostů a báňsko-technických podmínek na zásoby vyhledané a zásoby prozkoumané. Obsahuje-li výhradní ložisko několik užitkových složek, klasifikují se jejich zásoby podle dosaženého stupně jejich prozkoumanosti a znalosti,
- b) podle podmínek využitelnosti na zásoby bilanční, které jsou využitelné v současnosti a vyhovují stávajícím technickým a ekonomickým podmínkám využití výhradního ložiska, a zásoby nebilanční, které jsou v současnosti nevyužitelné, protože nevyhovují stávajícím technickým a ekonomickým podmínkám využití, ale jsou podle předpokladu využitelné v budoucnosti s ohledem na očekávaný technický a ekonomický vývoj,

c) podle přípustnosti k dobývání, která je podmíněna technologií dobývání, bezpečností provozu a stanovenými ochrannými pilíři, na volné a vázané. Vázané zásoby jsou zásoby v ochranných pilířích povrchových a podzemních staveb, zařízení a důlních děl, jakož i v pilířích stanovených k zajištění bezpečnosti provozu a ochrany právem chráněných zájmů. Ostatní zásoby jsou zásoby volné.

Ve výpočtu zásob, který je součástí návrhu na povolení hornické činnosti, uvede organizace zásoby, které plánuje k vytěžení (vytěžitelné zásoby). Vytěžitelné zásoby jsou bilanční zásoby zmenšené o hodnotu předpokládaných těžebních ztrát souvisejících se zvolenou technologií dobývání nebo s vlivem přírodních podmínek.

Výpočet zásob výhradního ložiska a jeho posouzení zabezpečuje organizace. Bližší náležitosti postupu při výpočtu nebo přepočtu zásob nerostů jsou obsaženy v příloze č. 10 vyhlášky č. 369/2004 Sb. Výpočet zásob výhradního ložiska s posouzením odesílá organizace Ministerstvu životního prostředí, Ministerstvu průmyslu a obchodu a obvodnímu báňskému úřadu.

Odpis zásob

Existují zákonné důvody, pro které je možné provést odpis zásob výhradních ložisek, čímž se rozumí jejich vynětí z evidence zásob nebo jejich převod ze zásob bilančních do zásob nebilančních. Tyto zákonné důvody jsou:

- a) zvláště složité báňsko-technické, bezpečnostní nebo geologické poměry,
- b) hospodářsky neúčelné vydobytí části výhradního ložiska,
- c) pokud by dobývání ohrozilo zákonem chráněné obecné zájmy, kdy taková ochrana převyšuje nad zájmem vydobytí zásob výhradního ložiska.

O návrhu na odpis zásob výhradního ložiska rozhoduje v období vyhledávání a průzkumu výhradního ložiska Ministerstvo průmyslu a obchodu se souhlasem Ministerstva životního prostředí České republiky; v období projektování výstavby dolů a lomů a při dobývání výhradního ložiska rozhoduje o odpisu Ministerstvo průmyslu a obchodu po projednání s Českým báňským úřadem. Horní zákon v ustanovení § 14b definuje, co vše musí být v návrhu na odpis zásob výhradního ložiska obsaženo. Jednou z nezbytných podmínek je doložení stanoviska obvodního báňského úřadu.

O návrhu na odpis malého množství zásob výhradního ložiska rozhoduje obvodní báňský úřad. Malým množstvím zásob se rozumí množství zásob nepřesahující v kalendářním roce celkově 5 % plánované roční těžby na ložisku, nejvýše však v jednotlivém případě 100 000 t nebo 50 000 m³ a u zemního plynu 500 000 m³.

Sběr a zpracování údajů o nerostných surovinách **(§ 29 a § 29a horního zákona)**

Chráněná ložisková území a dobývací prostory jsou vedeny jako účelové územní prvky v základním registru územní identifikace adres a nemovitostí (RUIAN)

Editorem údajů o chráněných ložiskových územích je Ministerstvo životního prostředí.

Ministerstvo životního prostředí dále vede:

- a) evidenci osvědčení o výhradním ložisku,
- b) evidenci chráněných ložiskových území,
- c) souhrnnou evidenci zásob výhradních ložisek,
- d) bilanci zásob nerostných surovin.

Editorem údajů o dobývacích prostorech je Český báňský úřad

Souhrnnou evidenci dobývacích prostorů a jejich změn vede Český báňský úřad.

Obvodní báňské úřady vedou evidenci dobývacích prostorů a jejich změn v obvodu své působnosti.

Pro účely přehledu o báňsko-technických a provozních údajích se vede báňsko-technická evidence (§ 29a horního zákona).

Pro báňsko-technickou evidenci se zjišťují identifikační údaje ložisek nerostů a dále údaje o:

- a) počtu zaměstnanců a jiných osob zabezpečujících dobývání nerostů a činnosti s tím spojené,
- b) objemu zásob ložisek vyhrazených i nevyhrazených nerostů,
- c) objemu skrývky,
- d) výši těžby,
- e) nákladech na těžbu,
- f) průměrné tržní ceně za jednotku množství stanovenou nařízením vlády upravujícím sazby úhrady z vydobytých nerostů, a to za jednotlivé druhy vydobytých nerostů, které jsou předmětem úhrady,
- g) rozsahu ploch dotčených dobýváním nerostů,
- h) ražbě důlních děl,
- i) délce udržovaných důlních děl,
- j) spotřebě výbušnin,
- k) sanaci a rekultivaci pozemků dotčených těžbou (§ 31 odst. 5),
- l) tvorbě a čerpání finančních rezerv na sanaci a rekultivaci a na důlní škody.

Báňsko-technickou evidenci vede Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 3

Ochrana nerostného bohatství (zabezpečení ochrany nerostného bohatství, chráněné ložiskové území, CHLÚ a jeho význam, umístování staveb v CHLÚ, pozemky v CHLÚ)

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Zabezpečení ochrany nerostného bohatství

Aby bylo možno hovořit z hlediska horního práva o ložisku vyhrazeného nerostu, je třeba, aby byly splněny podmínky stanovené horním zákonem.

Ložisko chápe horní zákon obecně jako přírodní nahromadění nerostu, popř. jako určitý pozůstatek po hornické činnosti obsahující nerosty. (§ 4 horního zákona). Ložiskem nerostů podle horního zákona je tak přírodní nahromadění nerostů, jakož i základka v hlubinném dole, opuštěný odval, výsypka nebo odkaliště, které vznikly hornickou činností a obsahují nerosty.

Nerostné bohatství horní zákon definuje jako ložiska vyhrazených nerostů, čemž přiřazuje legislativní zkratku „výhradní ložiska“. Za výhradní ložiska jsou považována rovněž některá ložiska nerostů nevyhrazených, konkrétně ta, o kterých tak bylo rozhodnuto příslušným orgánem před rokem 1991, že jsou vhodná pro potřeby a rozvoj národního hospodářství (tzv. výhradní ložiska nevyhrazených nerostů). Horním zákonem definované nerostné bohatství je na území ČR ve vlastnictví ČR a jeho vyhledávání, průzkum a dobývání jsou realizovány ve veřejném zájmu

V zájmu zajištění řádné ochrany a využití nerostného bohatství je v **§ 6 horního zákona** zaveden právní institut **osvědčení o výhradním ložisku**. Toto osvědčení vydává Ministerstvo životního prostředí, které rovněž vede evidenci těchto osvědčení (§ 29 odst. 4 horního zákona). Ministerstvo životního prostředí vydává osvědčení o výhradním ložisku v tom případě, že se zjistí vyhrazený nerost v takovém množství a jakosti, které umožňují důvodně očekávat jeho nahromadění.

Nejčastěji se takovéto nahromadění vyhrazeného nerostu zjistí v rámci geologických prací. Může k němu ale dojít také při mnoha dalších činnostech (např. při činnostech jako jsou stavebnictví, zemědělská a lesnická činnost, archeologie apod.); z tohoto důvodu je do horního zákona vložena do § 12 všeobecná ohlašovací povinnost, spočívající v tom, že každý, (a je lhostejno, zda je to osoba fyzická nebo osoba právnická), je bezodkladně povinen ohlásit Ministerstvu životního prostředí a Ministerstvu průmyslu a obchodu přírodní nahromadění vyhrazeného nerostu, které zjistil mimo povolené vyhledávání (tzn. mimo ložiskový průzkum realizovaný v průzkumném území).

Teprve vydáním osvědčení o výhradním ložisku ve smyslu § 6 horního zákona se stává nahromadění vyhrazeného nerostu výhradním ložiskem v právním slova smyslu (pro ložiska nevyhrazených nerostů – pakliže se nevyskytují na výhradních ložiskách –, která jsou ve vlastnictví majitele pozemku, tzn. tvoří nerostného bohatství, se takové osvědčení nevydává). Takové ložisko pak, jakožto státní majetek celospolečenského významu, požívá zákonné ochrany, která je rozptýlena po celém horním zákoně. Podle § 10 horního zákona je organizace mj. povinna pečovat o ochranu výhradního ložiska, v §§ 30 až 32 horního zákona zase najdeme celou škálu povinností týkajících se péče o ložisko a nerosty při dobývání výhradních ložisek apod.

Nerostné bohatství je ochráněno horním zákonem také při územně plánovací činnosti. Horní zákon ve svém § 15 říká, že k včasnému zabezpečení ochrany nerostného bohatství jsou orgány územního plánování a zpracovatelé územně plánovací dokumentace povinni při územně plánovací činnosti vycházet z podkladů o zjištěných a předpokládaných výhradních ložiskách poskytovaných jim Ministerstvem životního prostředí; při tom postupují podle zvláštních předpisů a jsou povinni navrhopvat řešení, které je z hlediska ochrany a využití nerostného bohatství a dalších zákonem chráněných obecných zájmů nejvýhodnější. Uvedená formulace dává ochraně a využití nerostného bohatství poměrně vysokou exkluzivitu, vyváženě však požaduje i *souběžné* zohlednění dalších zákonem chráněných zájmů (tj. např. ochrana života a zdraví, majetku, národní bezpečnosti apod.).

Orgány, které pečují o ochranu a využití nerostného bohatství, mají ze zákona právo se vyjadřovat k materiálům, týkajícím se územního rozvoje a územního plánování. Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo průmyslu a obchodu a Český báňský úřad uplatňují stanoviska k územnímu rozvojovému plánu a k zásadám územního rozvoje z hlediska ochrany a využití nerostného bohatství. Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo průmyslu a obchodu a obvodní báňské úřady pak uplatňují stanoviska k územním plánům, regulačním plánům a k územním opatřením o stavební uzávěře z hlediska ochrany a využití nerostného bohatství.

Chráněné ložiskové území

Velice důležitým nástrojem, který obsahuje horní zákon v zájmu zajištění ochrany výhradního ložiska, je **chráněné ložiskové území (CHLÚ)**. Tento právní institut je upraven v § 16 až 19 horního zákona. Podrobnosti týkající se hlavně jeho stanovování upravuje vyhláška č. 364/1992 Sb., o chráněných ložiskových územích; ta upravuje náležitosti návrhu (včetně požadavků na mapové podklady) i požadavky na obsah rozhodnutí o stanovení CHLÚ.

Chráněné ložiskové území stanoví na návrh organizace (popř. horní zákon též umožňuje zahájení řízení z podnětu orgánu státní správy) Ministerstvo životního prostředí. Jediným účastníkem takového řízení je navrhovatel. MŽP stanoví chráněné ložiskové území po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti České republiky rozhodnutím vydaným v součinnosti s Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky, obvodním báňským úřadem a po dohodě s orgánem územního plánování a stavebním úřadem.

Význam CHLÚ

Význam chráněného ložiskového území spočívá v tom, že brání tomu, aby bylo v budoucnu znemožněno nebo výrazně ztíženo dobývání výhradního ložiska umístováním a výstavbou staveb a zařízení, které nesouvisejí s hornickou činností. V praxi tak představuje CHLÚ výrazné omezení stavební činnosti v ploše, na které se rozkládá. Toto omezení však není absolutní, a to hned z několika důvodů. Prvním z nich je skutečnost, že CHLÚ jsou s ohledem na umístění a velikost ložisek často velmi rozsáhlá teritoria a ložiska jimi chráněná se rozkládají

i v po staletích trvale a hustě osídlených oblastech, kde by byla takováto absolutní ochrana nepraktická. Dalším důvodem je pak fakt, že některá ložiska (zejména ta dobytelná hlubinnou cestou) reálně nevyžadují ochranu v celém svém povrchovém rozsahu. Jiným významným důvodem, proč uzavěra výstavby není v CHLÚ striktní, je to, že zájem na ochraně ložiska je v některých případech převyššen zájmem jiným (např. výstavba komunikací, lázeňství apod.).

Umístování staveb v CHLÚ

V zájmu ochrany nerostného bohatství lze v chráněném ložiskovém území zřizovat stavby a zařízení, které nesouvisí s dobýváním výhradního ložiska, jen na základě **vyjádření** obvodního báňského úřadu. (§18 odst.1 horního zákona)

Umístění staveb a zařízení v chráněném ložiskovém území, které nesouvisí s dobýváním, může povolit příslušný orgán podle zvláštních právních předpisů jen na základě **vyjádření** obvodního báňského úřadu, který navrhne podmínky pro umístění, popřípadě provedení stavby nebo zařízení. (§19 horního zákona)

Stavby, které mají sloužit otvírce, přípravě a dobývání ložisek, nebo úpravě a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, jakož i jejich změnu, užívání, změnu užívání nebo odstranění povoluje na žádost nebo v případech stanovených stavebním zákonem nařizuje z moci úřední stavební úřad na základě **vyjádření** obvodního báňského úřadu. (§ 23 odst. 3 horního zákona)

Pozemky v CHLÚ

Podle § 20 odst. 2 horního zákona má subjekt, kterému bylo vydáno oprávnění k hornické činnosti, přednost před ostatními zájemci o pronájem nebo prodej pozemku ve vlastnictví státu, který se nachází ve stanoveném chráněném ložiskovém území. Žádost obsahující specifikaci pozemku údajně podle katastru nemovitostí adresovaná správnímu úřadu, právnické osobě nebo její organizační složce, která s takovým pozemkem hospodaří nebo jej spravuje, a doložená potvrzením Ministerstva životního prostředí, ve kterém musí být uvedeno, že žadateli bylo stanoveno chráněné ložiskové území, musí být podána nejpozději do doby podání návrhu na stanovení dobývacího prostoru. Dále musí být žádost doložena souhlasným stanoviskem obce, na jejímž katastrálním území se pozemek nachází. V případě prodeje se pozemek převádí za cenu, která je v daném místě a čase obvyklá.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 4

Dobývání výhradních ložisek a řešení střetů zájmů (oprávnění k dobývání, dobývací prostor, vymezení hranic dobývacího prostoru, řízení o stanovení a změně dobývacího prostoru, způsob řešení střetů zájmů). Zásady správního řízení.

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Dobývání výhradních ložisek

Oprávnění k dobývání určitého výhradního ložiska vzniká organizaci stanovením dobývacího prostoru (DP), nebo převodem DP již stanoveného. Dobývat výhradního ložisko ve stanoveném DP však může organizace až po vydání povolení k hornické činnosti.

Jak řízení o stanovení DP, tak i řízení o povolení hornické činnosti jsou správní řízení vedená na žádost organizace příslušným obvodním báňským úřadem v součinnosti s dotčenými orgány státní správy (pro dobývání ložiska strategického významu jsou řízení o stanovení DP a povolení HČ vedena Českým báňským úřadem). Organizace může současně se žádostí o stanovení dobývacího prostoru podat i žádost o povolení hornické činnosti. Pokud obě žádosti splňují všechny zákonem stanovené podmínky, spojí obvodní báňský úřad správní řízení o stanovení dobývacího prostoru se správním řízením o povolení hornické činnosti podle zvláštního právního předpisu (§ 17 a § 18 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě).

K podání žádosti o stanovení DP je nutný předchozí souhlas Ministerstva životního prostředí, který toto ministerstvo vydá po předchozím projednání s Ministerstvem průmyslu a obchodu. Předchozí souhlas může být vázán na splnění podmínek vztahujících se k tvorbě jednotné surovinové politiky České republiky a k návratnosti prostředků vynaložených ze státního rozpočtu na vyhledávání a průzkum výhradních ložisek. Tyto podmínky musí být uvedeny v rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru.

Přednost při získání předchozího souhlasu ke stanovení dobývacího prostoru má organizace, pro niž byl proveden průzkum výhradního ložiska, to znamená zadavatel geologického průzkumu. Pokud tento přednostní nárok neuplatní, může o předchozí souhlas ke stanovení DP požádat organizace, která se na průzkumu výhradního ložiska finančně podílela.

V ostatních případech Ministerstvo životního prostředí rozhodne o udělení předchozího souhlasu na základě výsledku posouzení návrhů mezi dvěma nebo více uchazeči o stanovení dobývacího prostoru, a to s přihlédnutím, který návrh zaručuje lepší využití výhradního ložiska a ochranu zákonem chráněných obecných zájmů.

Žádost o předchozí souhlas ke stanovení DP pro dobývání ložisek ropy a hořlavého zemního plynu lze podat pouze v případě, že příjem těchto žádostí oznámí Ministerstvo životního prostředí v Úředním věstníku Evropské unie (dále jen "Úřední věstník"). V tomto oznámení je stanovena lhůta, ve které je možné podat konkurenční žádost.

V rozhodnutí o udělení předchozího souhlasu mohou být, a zpravidla jsou, uvedeny podmínky, za kterých je možno DP stanovit.

Pokud organizace, které vzniklo oprávnění k dobývání výhradního ložiska, nepožádá do tří let od doby vzniku tohoto oprávnění obvodní báňský úřad o povolení hornické činnosti, může obvodní báňský úřad rozhodnout, že se organizaci oprávnění odnímá.

Dobývací prostor je de facto administrativní vymezení prostoru pro budoucí těžbu a stanovuje se s ohledem na velikost a úložné poměry ložiska tak, aby ložisko mohlo být hospodárně vydobyto. Vychází se ze stanoveného chráněného ložiskového území a musí se stanovit s ohledem na případný vliv dobývání na sousední ložiska.

Může zahrnovat jedno, nebo více výhradních ložisek určitého nerostu, nebo skupiny nerostů, případně může být stanoven jen na části ložiska. V případě, že se v dobývacím prostoru vyskytují dva, nebo více nerostů, které je nutno z hlediska využitelnosti nebo způsobu těžby

oddělit tak, že oddělené dobývání je jinou organizací racionálnější, stanovuje se zvláštní dobývací prostor.

Např.: dobývací prostor pro těžbu uhlí a zvláštní dobývací prostor pro těžbu zemního plynu vázaného na uhelné sloje (každou z těchto surovin těží jiná organizace).

Název DP se odvozuje od názvu katastrálního území, ve kterém je stanoven, případně ve kterém se nachází jeho větší část a evidenčním číslem. Pokud je v daném katastrálním území víc DP, každý další se označí římskou číslicí.

Např.: Božičany, Božičany I, Božičany II

Hranice dobývacího prostoru na povrchu se stanoví uzavřeným geometrickým obrazcem s přímými stranami, jehož vrcholy se určují souřadnicemi, udanými v platném souřadnicovém systému. Jeho prostorové hranice pod povrchem se zpravidla stanoví svislými rovinami, které procházejí povrchovými hranicemi. Výjimečně se tyto prostorové hranice mohou stanovit podle přirozených hranic. Dobývací prostor může být vymezen i hloubkově.

Obvodní báňský úřad může nařídít, aby hranice dobývacího prostoru byly vyznačeny pomezními značkami na povrchu, popřípadě i v důlních dílech, zejména je-li to třeba v zákonem chráněném obecném zájmu nebo z hlediska chráněných zájmů vlastníků (správců, uživatelů) nemovitostí, které leží v hranicích dobývacího prostoru, anebo z hlediska zájmů organizací, jejichž dobývací prostory sousedí.

Hranice stanoveného dobývacího prostoru vyznačí orgán územního plánování v územně plánovací dokumentaci.

Stanovení a změny dobývacího prostoru

Stanovení a změny (zvětšení nebo zmenšení) dobývacích prostorů upravuje § 27 horního zákona.

Dobývací prostor a jeho změny stanoví obvodní báňský úřad v součinnosti s dotčenými orgány. V případě stanovení zvláštního dobývacího prostoru musí být návrh na jeho stanovení navíc doložen vyjádřením organizace, pro kterou již byl dobývací prostor stanoven. Pokud je to z hlediska hospodárného využívání, ekologických vlivů a bezpečnosti provozu nutné, stanoví obvodní báňský úřad nezbytná opatření, zejména pořadí a způsob vydobyví výhradních ložisek.

Platnost rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru není časově omezena, pokud v rozhodnutí není stanoveno jinak.

Změnit (zmenšit nebo zvětšit) DP může obvodní báňský úřad na návrh organizace, případně z vlastního podnětu, pokud jsou pro to závažné důvody z hlediska právem chráněného obecného zájmu.

Jestliže se návrh na stanovení nebo změnu DP dotýká zájmů chráněných podle zvláštních předpisů, projedná organizace, která má výhradní ložisko dobývat, podmínky stanovení dobývacího prostoru s orgány a fyzickými a právníckými osobami, jimž přísluší ochrana těchto zájmů, v souladu s těmito předpisy.

Např.: zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, č. 254/2001 Sb., vodní zákon, č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny pod.

Stanovení a změna DP je i rozhodnutím o změně využití území v rozsahu jeho vymezení na povrchu.

Převést DP na jinou organizaci lze po předchozím souhlasu obvodního báňského úřadu. Převedení DP, doložené stejnopisem smlouvy, oznámí převádějící organizace obvodnímu báňskému úřadu.

Zrušit DP může obvodní báňský úřad na návrh organizace nebo z vlastního podnětu, jestliže dobývání výhradního ložiska skončilo nebo bylo trvale zastaveno.

Evidenci dobývacích prostorů a jejich změn vede pro obvod své působnosti obvodní báňský úřad. Souhrnnou evidenci vede Český báňský úřad.

Řízení o stanovení, změnách a zrušení dobývacího prostoru (§ 28 horního zákona) zahajuje obvodní báňský úřad zpravidla na žádost organizace.

I když § 28 odst. 1 horního zákona připouští stanovení, změny a zrušení DP také z moci úřední, v praxi se setkáváme pouze se zrušením DP z moci úřední, a to v případech, kdy nebyly tyto DP zrušeny, nebo převedeny na jinou organizaci v rámci konkurzních a insolvenčních řízení.

Návrh na stanovení dobývacího prostoru musí být v souladu s územně plánovací dokumentací a s cíli a úkoly územního plánování.

Návrh na stanovení DP se dokládá:

- a) rozhodnutím o stanovení chráněného ložiskového území,
- b) předchozím souhlasem Ministerstva životního prostředí,
- c) dokladem, že organizace může provádět hornickou činnost,
- d) doklady a dokumentací stanovenou prováděcími předpisy k tomuto zákonu, tj. vyhláškou č. 172/1992 Sb., o dobývacích prostorech, popřípadě zvláštními předpisy. Obvodní báňský úřad může stanovit, že se k návrhu přiloží další nezbytné doklady pro spolehlivé posouzení návrhu, především z hlediska ochrany a hospodárného využití výhradního ložiska, důsledků jeho dobývání, jakož i z hlediska dopadu na právem chráněné obecné zájmy,
- e) seznamem fyzických a právnických osob, které přicházejí v úvahu jako účastníci řízení a jsou navrhovateli známy,
- f) u výhradních ložisek též žádostí o povolení otvírky, přípravy a dobývání, pokud organizace žádá současně o stanovení dobývacího prostoru a o povolení hornické činnosti.

Účastníky řízení o stanovení dobývacího prostoru jsou navrhovatel, fyzické a právnické osoby, jejichž vlastnická práva a jiná práva k pozemkům nebo stavbám mohou být rozhodnutím o stanovení dobývacího prostoru přímo dotčena a obec, v jejímž územním obvodu se dobývací prostor nachází.

Obvodní báňský úřad oznámí zahájení řízení o stanovení dobývacího prostoru dotčeným orgánům státní správy a všem známým účastníkům řízení nejpozději 7 dní před ústním jednáním a nařídí ústní jednání spojené zpravidla s místním šetřením. Současně upozorní účastníky, že své připomínky a návrhy mohou uplatnit nejpozději při ústním jednání, jinak k nim nemusí být přihlédnuto. Orgány, které se k návrhu na stanovení dobývacího prostoru vyjadřovaly podle zvláštních předpisů, se již k řízení nepřizvou.

Dotčené orgány státní správy oznámí svá stanoviska ve lhůtě, kterou určí obvodní báňský úřad a která nesmí být kratší než 15 dní, jinak k nim nemusí být přihlédnuto. Jestliže některý z orgánů státní správy potřebuje na řádné posouzení návrhu delší čas, obvodní báňský úřad na jeho žádost stanovenou lhůtu před jejím uplynutím přiměřeně prodlouží.

Zahájení řízení o stanovení dobývacího prostoru, jestliže se týká rozsáhlého území, oznámí obvodní báňský úřad účastníkům řízení veřejnou vyhláškou nejméně 15 dní před ústním jednáním. Zahájení řízení oznámí obvodní báňský úřad veřejnou vyhláškou i v případě, že mu účastníci řízení nejsou známi.

Obvodní báňský úřad v řízení o stanovení dobývacího prostoru posoudí návrh především z hlediska ochrany a využití nerostného bohatství a jeho důsledků; přitom posoudí, zda je návrh v souladu s rozhodnutím o stanovení chráněného ložiskového území a zda vyhovuje všeobecným technickým požadavkům pro výstavbu dolů nebo lomů a požadavkům, které stanoví zvláštní předpisy pro ochranu chráněných zájmů.

Obvodní báňský úřad v řízení o stanovení dobývacího prostoru zabezpečí stanoviska dotčených orgánů státní správy a posoudí připomínky a návrhy účastníků.

V rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru vymezí obvodní báňský úřad dobývací prostor a stanoví podmínky, kterými se zabezpečí celospolečenské zájmy v území, a rozhodne o námitkách účastníků řízení.

Obvodní báňský úřad může zahájit řízení o stanovení dobývacího prostoru i v případě, že nejsou k dispozici všechny doklady a dokumentace. Musí však stanovit organizaci lhůtu pro doplnění návrhu. Jestliže návrh nebyl doplněn ve stanovené lhůtě, obvodní báňský úřad řízení o stanovení dobývacího prostoru zastaví.

Specifický případ představují ustanovení § 28a a 28b horního zákona, týkající se stanovení dobývacího prostoru pro dobývání kritických nerostů a pro dobývání ložisek strategického významu. Jedná se o speciální procesní ustanovení. Příslušná ustanovení zavádějí určité odlišnosti oproti „běžným“ (tzn. nikoliv kritickým) nerostům, např. povinnost podání úplného a bezvadného návrhu či jiné lhůty (stanovené jak pro OBÚ, resp. ČBÚ, tak dotčené orgány) pro plnění úkonů. Podle § 28b je orgánem, který stanovuje dobývací prostor u strategických ložisek, Český báňský úřad.

Řešení střetů zájmů

Jsou-li využitím výhradního ložiska ohroženy objekty a zájmy chráněné podle zvláštních předpisů, objekty a zájmy fyzických nebo právnických osob, jsou organizace, orgány a fyzické a právnické osoby, jimž přísluší ochrana těchto objektů a zájmů, povinny ve vzájemné součinnosti řešit tyto střety zájmů a navrhnout postup, který umožní využití výhradního ložiska při zabezpečení nezbytné ochrany uvedených objektů a zájmů.

Před zařazením některých prací do plánu otvírky, přípravy a dobývání je organizace povinna dohodnout se s orgány a fyzickými a právnickými osobami, kterým přísluší ochrana objektů a zájmů chráněných podle zvláštních předpisů, o tom, zda ohrožený objekt nebo zájem se má chránit a v jakém rozsahu, případně po jakou dobu a tuto dohodu předložit krajskému úřadu k zaujetí stanoviska. Dohoda je platná, jestliže krajský úřad do 1 měsíce od jejího předložení nevyjádří s dohodou nesouhlas. Povinnost uzavřít dohodu se nevztahuje na případy, kdy střety zájmů byly vyřešeny při stanovení chráněného ložiskového území, dobývacího prostoru, popřípadě při projektování, výstavbě nebo rekonstrukci dolu a lomu a jestliže postup při jejich řešení stanoví zvláštními předpisy.

Jestliže k dohodě o ochraně zájmů nedorazí, nebo krajský úřad s dohodou nesouhlasí, rozhodne o řešení střetů zájmů Ministerstvo průmyslu a obchodu po projednání s ministerstvem životního prostředí České republiky a Českým báňským úřadem v součinnosti s ostatními dotčenými ústředními orgány státní správy, a to s přihlédnutím ke stanovisku krajského úřadu. Tento mechanismus však reálně dopadá jen na střety zájmů vzniklé v rovině veřejnoprávní; v případě soukromých vlastníků musí být dosaženo dohody mezi těmito osobami a těžařem. V případě ložisek strategického významu pak jako mezní možnost existuje i vyvlastnění.

Doklady o vyřešení střetů zájmů musí organizace, která žádá o povolení otvírky, přípravy a dobývání výhradního ložiska, doložit obvodnímu báňskému úřadu, jako povinnou přílohu žádosti.

Ochranná opatření, která musí být provedena na stavbách a zařízeních nesouvisejících s dobýváním výhradního ložiska, nařídí příslušný stavební úřad v dohodě s obvodním báňským úřadem vlastníku dotčených staveb a zařízení jako nezbytnou úpravu. Jde-li o stavby a zařízení, která byla vybudována před stanovením dobývacího prostoru, uskuteční se ochranná opatření na náklad organizace.

Obdobně se dokládá vyřešení střetů zájmů i při žádostech o povolení plánu likvidace hlavních důlních děl a lomů, nebo zajištění důlních děl a lomů.

Postup při řešení střetů zájmů podle horního zákona se nepoužije na řešení rozporů při vymezení zastavěného území, pořizování územně plánovací dokumentace a v řízení o povolení záměru. V těchto případech se postupuje podle správního řádu.

Správní řízení

Správní řízení je postup správního orgánu, jehož účelem je vydání rozhodnutí, jímž se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva anebo povinnosti jmenovitě určené osoby nebo jímž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá.

Správní řízení upravuje v ČR zejména správní řád (zákon č. 500/2004 Sb.), který stanoví obecný postup ve správním řízení a kterého se užije, nestanoví-li jiné zákony postup zvláštní.

Základní pravidla správního řízení jsou:

1. zásada legality – porušení zákona má za následek přezkoumání nezákonného rozhodnutí, příp. nahrazení škody
2. zásada správnosti – správní orgán je povinen použít nejvhodnějších prostředků, které vedou k správnímu vyřízení věci

3. zásada ochrany veřejného a jiného obecného zájmu – správní orgány jsou povinny vyžadovat plnění povinností od osob, které jsou účastníky správního řízení nebo kterým byly tyto povinnosti uloženy (za neplnění může uložit pořádkovou pokutu)
4. zásada ochrany práv a zájmů adresátů veřejné správy – správní orgány jsou povinny chránit práva a právem chráněné zájmy fyzických i právnických osob
5. zásada přednosti smírného řešení – správní orgán se vždy, pokud to připouští povaha věci, pokusí o smírné vyřízení
6. zásada součinnosti správních orgánů s účastníky řízení – i mimo rámec konkrétního řízení je povinností správního orgánu poučit potenciální účastníky o právních předpisech, aby při neznalosti právních předpisů neutrpěli újmu
7. zásada rychlosti a hospodárnosti – zbytečné průtahy v řízení či zbytečné zatěžování účastníků lze kvalifikovat jako nesprávný úřední postup
8. zásada materiální pravdy – rozhodnutí správního orgánu vychází ze spolehlivě zjištěného stavu věci, správní orgán není vázán návrhy účastníků, příp. jejich shodným tvrzením
9. zásada přesvědčivosti rozhodnutí – že rozhodnutí musí být srozumitelně a jednoznačně odůvodněno
10. zásada rovnosti účastníků řízení – v řízení, kde vystupuje více účastníků, mají všichni rovná procesní práva a povinnosti
11. zásada spolupráce správních orgánů.

Všechny výše uvedené zásady musí být v rovnováze a uplatňovány současně, v zájmu nalezení optimálního řešení.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 5

Hospodárné využívání výhradních ložisek, nakládání s těžebním odpadem (práva a povinnosti při dobývání výhradních ložisek, plány otvírky, přípravy a dobývání, plány zajištění, likvidace hlavních důlních děl a lomů, důlní škody a jejich vypořádání, pravidla pro nakládání s těžebním odpadem, úložná místa a jejich provoz, tvorba rezervy při nakládání s těžebním odpadem).

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Práva a povinnosti při dobývání výhradních ložisek

(§ 30 a 31 horního zákona, § 32b horního zákona)

Výhradní ložiska se musí využívat hospodárně. Hospodárným využíváním výhradních ložisek se rozumí jejich dobývání a úprava a zušlechťování vydobytých nerostů podle zásad uvedených v § 30 odstavci 3 horního zákona s přihlédnutím k současným technickým a ekonomickým podmínkám; přitom musí být dodrženy zásady báňské technologie, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu a vyloučeny neodůvodněné nepříznivé vlivy na pracovní a životní prostředí.

Při úpravě a zušlechťování nerostů, z nichž lze průmyslově vyrábět kovy, je zakázáno využití technologie kyanidového loužení nebo i jiných postupů využívajících kyanidové sloučeniny.

Při využívání výhradních ložisek je nutno zejména (§ 30 odstavci 3 horního zákona)

- a) vydobýt zásoby výhradních ložisek včetně průvodních nerostů co nejúplněji s co nejmenšími ztrátami a znečištěním; dobývání zaměřené výhradně na bohaté části ložiska není dovoleno,
- b) řádně využít vydobyté nerosty při jejich úpravě a zušlechťování prováděných v souvislosti s jejich dobýváním,
- c) vhodně ukládat průvodní nerosty současně dobývané, avšak dočasně nevyužívané a vést jejich evidenci,
- d) vhodným způsobem ukládat skrývkové hmoty a hlušiny a podle možnosti je účelně využívat.

Je-li z hlediska úložních poměrů ložiska, hospodárnosti nebo bezpečnosti provozu a technických a provozních poměrů organizace účelné, aby část ložiska v jejím dobývacím prostoru vydobyla jiná organizace, nebo je-li třeba, aby si organizace zřídila důlní dílo v dobývacím prostoru jiné organizace, dohodnou se o tom obě organizace.

Organizace může, přispěje-li to k hospodárnějšímu a bezpečnějšímu vydobytí výhradního ložiska a připouští-li to její vlastní provoz, dovolit jiné organizaci společné využívání svých důlních děl a zařízení.

Dobývání výhradního ložiska nesmí být zastaveno, aniž bylo zajištěno, že pozdější jeho dobývání bude technicky možné a hospodářsky účelné a bezpečné, leč by zastavení dobývání vyžadoval důležitý celospolečenský zájem, především bezpečnost života nebo ochrana zdraví lidí.

Podrobnosti o hospodárném využívání výhradních ložisek stanovil vyhláškou ČBÚ (vyhláška č. 104/1988 Sb.).

Organizace je oprávněna dobývat výhradní ložisko v dobývacím prostoru, který jí byl stanoven.

Bude-li při dobývání v dobývacím prostoru zjištěno ložisko jiného vyhrazeného nerostu, než pro který byl stanoven dobývací prostor, je organizace povinna oznámit to neprodleně MŽP, MPO a OBÚ. Bude-li průzkumem ložiska ověřeno, že zjištěné ložisko lze dobývat a že jeho dobývání jinou organizací by nebylo hospodárné, může OBÚ organizaci uložit povinnost dobývat i toto výhradní ložisko. V případech, kdy dobývání tohoto výhradního ložiska by nebylo hospodárné, je organizace povinna učinit pro nově zjištěné ložisko přiměřená opatření k jeho ochraně.

K upřesnění znalostí o množství a kvalitě zásob, o geologických a báňskotechnických podmínkách dobývání je organizace povinna v průběhu dobývání zabezpečit v nezbytném předstihu v hranicích svého dobývacího prostoru další průzkum ložiska.

Pro účely dobývání výhradního ložiska je organizace oprávněna zřizovat v hranicích dobývacího prostoru, a pokud je to nutné i mimo něj, stavby a provozní zařízení, které jsou potřebné pro otvírku, přípravu a dobývání výhradního ložiska a pro úpravu nebo zušlechťování nerostů prováděné v souvislosti s jejich dobýváním a pro dopravu všech zařízení a hmot.

Organizace je povinna zajistit sanaci a rekultivaci všech pozemků dotčených těžbou. Sanací se pro účely tohoto zákona rozumí uvedení území dotčeného vlivy hornické činnosti do stabilního a bezpečného stavu, který umožní provedení rekultivací podle jiného právního předpisu; součástí sanace je technická likvidace dolu nebo lomu. Sanace pozemků uvolněných v průběhu dobývání se provádí podle plánu otvírky, přípravy a dobývání.

Technickou likvidací dolu nebo lomu se pro účely horního zákona rozumí uvedení důlních děl vzniklých při hornické činnosti do stavu, který nebude vytvářet bezpečnostní riziko ani riziko vzniku ekologické škody nebo havárie. Do technické likvidace dolu nebo lomu patří i stavby a podpovrchové objekty, jejichž odstranění je nezbytné pro provedení sanace a rekultivace, nebo jsou součástí hlavních důlních děl.

Za určitých okolností je možno provést na základě horního zákona také vyvlastnění nemovitostí. Tato možnost byla v horním zákoně do roku 2012 (resp. dne 15. 1. 2013, kdy nabyl účinnosti zákon č. 498/2012 Sb.), pak byla odstraněna a pro určitý okruh situací se do zákona vrátila od roku 2024. Horní zákon říká, že podle zákona o vyvlastnění lze odejmout nebo omezit vlastnické právo k pozemku nebo ke stavbě nebo právo odpovídající věcnému břemenu k pozemku nebo ke stavbě potřebným k uskutečnění otvírky, přípravy a dobývání ložiska strategického významu, na němž byl stanoven dobývací prostor, nebo zvláštních zásahů do zemské kůry podle § 34 odst. 1 písm. d) horního zákona (geosekvestrace kyslíčnicku uhličitého). Pro odnětí nebo omezení práva podle odstavce 1 se použijí obdobně ustanovení zákona o urychlení výstavby strategicky významné infrastruktury vztahující se k těžební infrastruktuře a infrastruktuře pro ukládání oxidu uhličitého.

Plány otvírky přípravy a dobývání, plány zajištění, likvidace hlavních důlních děl a lomů

(§ 32 a 33 horního zákona a § 10 zákona č. 61/1988 Sb.)

Organizace, již vzniklo oprávnění k dobývání výhradních ložisek je povinna vypracovat plány otvírky, přípravy a dobývání těchto ložisek.

Plány otvírky, přípravy a dobývání musí zajišťovat dostatečný předstih otvírky a přípravy výhradního ložiska před dobýváním a jeho hospodárné a plynulé dobývání při použití vhodných dobývacích metod a zajištění bezpečnosti provozu. Součástí plánů otvírky, přípravy a dobývání je vyčíslení předpokládaných nákladů na vypořádání důlních škod vzniklých v souvislosti s plánovanou činností a na sanaci a rekultivaci dotčených pozemků včetně návrhu na výši a způsob vytvoření potřebné finanční rezervy (§ 37a horního zákona).

Jestliže by otvírkou, přípravou a dobýváním byl ohrožen provoz nebo využití výhradního ložiska v dobývacím prostoru jiné organizace, stanoví OBÚ nezbytná opatření, zejména pořadí a způsob vydobytí výhradních ložisek.

Před zastavením provozu v hlavních důlních dílech nebo v lomech je organizace povinna vypracovat plány jejich zajištění nebo likvidace.

Podrobnosti o plánech otvírky, přípravy a dobývání výhradních ložisek a o plánech zajištění a likvidace hlavních důlních děl a lomů stanovil ČBÚ obecně závazným právním předpisem (vyhláška č. 104/1988 Sb.).

Organizace, která žádá o povolení otvírky, přípravy a dobývání výhradního ložiska, je povinna doložit OBÚ, že střety zájmů byly vyřešeny. Obdobně to platí i pro zařazení příslušných prací do plánu zajištění důlních děl a lomů nebo do plánu likvidace hlavních důlních děl a lomů.

Otvírku, přípravu a dobývání výhradních ložisek povoluje OBÚ. Se žádostí o povolení předkládá organizace plán otvírky, přípravy a dobývání a předepsanou dokumentaci. Bez povolení OBÚ nesmí být otvírka, příprava a dobývání zahájeny.

Plány otvírky, přípravy a dobývání se vypracovávají pro celé výhradní ložisko nebo pro jeho ucelenou část; jde-li o nově budované nebo rekonstruované doly nebo lomy, mohou se tyto plány vypracovat postupně podle jednotlivých etap prací na otvírce, přípravě nebo dobývání. Součástí plánu otvírky, přípravy a dobývání je vyčíslení předpokládaných nákladů na vypořádání očekávaných důlních škod a na sanaci a rekultivaci pozemků dotčených vlivem dobývání výhradního ložiska. Současně musí být předložen návrh na vytvoření potřebných finančních rezerv a návrh na časový průběh jejich vytvoření.

Při dobývání výhradních ložisek se mohou používat jen dobývací metody, které zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví při práci a bezpečnost provozu, hospodárné dobývání, požadovanou výrubnost a přípustný stupeň znečištění. Druhy dobývacích metod a rozsah jejich použití musí být uvedeny v plánech otvírky, přípravy a dobývání. Nové dobývací metody musí organizace vyzkoušet a vyhodnotit; do technologie dobývání je smí zavést jen se souhlasem obvodního báňského úřadu.

Při dočasném zastavení provozu v dole nebo lomu je organizace povinna provést jejich zajištění tak, aby bylo možno dobývání ložiska obnovit. Zastavení provozu oznámí organizace OBÚ. Při trvalém zastavení provozu v dole nebo lomu je organizace povinna provést jejich likvidaci nebo předložit OBÚ projekt jejich jiného využití.

Zajištění důlních děl a lomů a likvidaci hlavních důlních děl a lomů povoluje OBÚ. Se žádostí o povolení předkládá organizace plán zajištění nebo likvidace.

Podrobnosti o postupu při povolování otvírky, přípravy a dobývání výhradních ložisek, při zajištění důlních děl a lomů a likvidaci hlavních důlních děl a lomů, jakož i předepsanou dokumentaci stanovil ČBÚ vyhláškou (vyhláška č. 104/1988 Sb.).

V případě ložisek strategického významu povoluje otvírku, přípravu a dobývání v první instanci Český báňský úřad.

Důlní škody a jejich vypořádání

(§ 36 až 37 horního zákona)

Za důlní škody se považují škody způsobené na hmotném majetku vyhledáváním a průzkumem ložisek, pokud se provádí důlními díly, dobýváním výhradních ložisek, zřizováním, zajišťováním a likvidací důlních děl a lomů, včetně jejich zařízení, odvalovým, výsypkovým a kalovým hospodářstvím organizací, úpravou a zušlechťováním nerostů, prováděnými v souvislosti s jejich dobýváním, jakož i škody způsobené zvláštními zásahy do zemské kůry.

Za důlní škodu se považuje i ztráta povrchové a podzemní vody, podstatné snížení vydatnosti jejich zdrojů a zhoršení její jakosti, k němuž došlo v důsledku činností uvedených v § 36 odstavci 1 horního zákona (tzn. v odstavci výše).

Za důlní škodu odpovídá organizace, jejíž činností byla škoda způsobena s výjimkou případů uvedených v § 37 odst. 7 horního zákona (Organizace neposkytne náhradu za poškození nebo zničení staveb a zařízení postavených v chráněném ložiskovém území nebo v dobývacím prostoru bez stavebního povolení, popřípadě bez dodržení podmínek stanovených ve stavebním povolení z hlediska ochrany proti možným vlivům činností uvedených v § 36 horního zákona). Odpovědnosti za důlní škodu se organizace zproští, jen prokáže-li, že škoda byla způsobena okolnostmi, jež nemá původ v činnosti uvedené v § 36 odstavci 1 horního zákona – viz odstavce výše.

Organizace, která způsobila ztrátu vody, podstatné snížení vydatnosti jejího zdroje nebo zhoršení její jakosti, je povinna zajistit poškozenému náhradní zdroj nebo dodávku vody, popřípadě nahradit škodu úhradou nákladů spojených s jejím obstaráním, jestliže je poškozený účelně a hospodárně vynaložil sám, jinak o náhradě ztráty podzemní vody platí zvláštní předpisy.

Nahrazují se též prokázané náklady účelně vynaložené na preventivně zajišťovací opatření, která směřují k odvrácení nebo zmírnění následků hrozících vlivem činností uvedených v § 36 horního zákona. Za preventivní zajišťovací opatření se nepovažují opatření prováděná na stavbách a zařízeních podle podmínek stanovených stavebním povolením nebo zvláštními předpisy pro nově zřizovanou stavbu nebo zařízení z hlediska možných vlivů činností uvedených v § 36 horního zákona.

V odůvodněných případech, zejména pokud je třeba v předstihu řešit bezpečnost a plynulost dopravy, přeložku veřejných dopravních cest, inženýrských sítí, telekomunikačních vedení a zařízení spojů, náhradní bytovou nebo účelovou výstavbu, je možno předem poskytnout plnění až do výše předpokládané škody s tím, že toto plnění se započítává na náhradu škody.

Nelze-li stavbu nebo zařízení uvést do předešlého stavu proto, že leží v území stavební uzávěry, popřípadě na území, kde se budou i nadále dlouhodobě projevovat vlivy činností uvedených v § 36 horního zákona, je organizace povinna provést prozatímní zajištění objektu; současně se dohodne s vlastníkem objektu, zda se odškodnění provede v penězích nebo poskytnutím náhradního objektu a o výši odškodnění. Pokud se obě strany nedohodnou na způsobu odškodnění, stanoví se jeho výše znaleckým posudkem. Do náhrady škody se zahrne i movitý majetek, který se stává v důsledku poskytnutí náhradního objektu nepoužitelný.

Účastníci se mohou dohodnout i na jiném způsobu náhrady důlních škod, pokud taková dohoda nebude odporovat ustanovením tohoto zákona nebo obecným předpisům o náhradě škody.

Organizace neposkytne náhradu za poškození nebo zničení staveb a zařízení postavených v chráněném ložiskovém území nebo v dobývacím prostoru bez stavebního povolení, popřípadě bez dodržení podmínek stanovených ve stavebním povolení z hlediska ochrany proti možným vlivům činností uvedených v § 36 horního zákona.

Na důlní škody se tvoří finanční rezerva za podmínek uvedených v § 37a horního zákona.

Nakládání s těžebním odpadem

(pravidla pro nakládání s těžebním odpadem, úložná místa a jejich provoz, tvorba rezervy při nakládání s těžebním odpadem)

Obecná pravidla pro nakládání s těžebním odpadem jsou upravena zákonem č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon č. 157/2009 Sb.“), a prováděcími vyhláškami č. 428/2009 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o nakládání s těžebním odpadem, a č. 429/2009 Sb., o stanovení náležitostí plánu pro nakládání s těžebním odpadem včetně hodnocení jeho vlastností a některých dalších podrobností k provedení zákona o nakládání s těžebním odpadem

Zákon č. 157/2009 Sb. implementuje požadavky Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/21/ES ze dne 15. března 2006 o nakládání s odpady z těžebního průmyslu a o změně směrnice 2004/35/ES. Jednotlivá ustanovení zákona č. 157/2009 Sb. upravují působnost orgánů veřejné správy v oblasti nakládání s těžebními odpady a vymezují pravidla

- pro nakládání s těžebním odpadem a podmínky pro zřízení úložného místa,
- pro předcházení nepříznivým vlivům na životní prostředí, způsobeným nakládáním s těžebním odpadem, a z toho plynoucím rizikům ohrožení životů a lidského zdraví,
- pro omezení vlivů na vodu, ovzduší, půdu, rostliny, živočichy a krajinu, vyvolaných nakládáním s těžebními odpady.

V úvodu jsou vysvětleny pojmy - § 2 (těžební odpad, provozovatel, hlušina, úložné místo těžebních odpadů, opuštěné úložné místo a provoz úložného místa) z pohledu zákona č. 157/2009 Sb.

Pro účely tohoto zákona se rozumí těžebním odpadem jakýkoliv odpad, kterého se provozovatel zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se ho zbavit, včetně těžebních odpadů vzniklých při těžbě, úpravě a zpracování radioaktivních nerostů, které nelze považovat za radioaktivní odpady, a které vznikají

- a) při ložiskovém průzkumu, těžbě, úpravě nebo při skladování nerostů a které podle zákona o odpadech náleží mezi odpady z těžby nebo úpravy nerostů, nebo
- b) při těžbě, úpravě nebo skladování rašeliny.

V případě pochybností, zda se jedná o těžební odpad podle tohoto zákona, rozhodne ČBÚ po projednání s dotčeným ústředním orgánem státní správy na návrh původce odpadu nebo z vlastního podnětu.

V § 3 jsou popsány obecné požadavky k nakládání s těžebním odpadem a některé povinnosti provozovatele např.,

- provozovatel je povinen přijmout opatření vedoucí k předcházení nepříznivým účinkům na lidské zdraví a životní prostředí způsobeným nakládáním s těžebním odpadem nebo k nejvyššímu možnému omezení takových vlivů během provozu úložného místa

i po ukončení jeho provozu, včetně prevence závažných nehod způsobených provozem tohoto místa a omezení negativních důsledků případné závažné nehody na lidské zdraví a životní prostředí,

- je zakázáno ukládat těžební odpad na jiné místo, než které je určené plánem pro nakládání s těžebním odpadem,
- provozovatel je povinen vést provozní dokumentaci a záznamy o všech činnostech souvisejících s nakládáním s těžebním odpadem včetně záznamů o uložení těžebních odpadů podle § 6 odst. 2 a 4,
- prostor úložného místa je provozovatel povinen ohradit nebo jinak zabezpečit proti vstupu nepovolaných osob. Tato povinnost končí současně s ukončením sanačních a rekultivačních prací,
- vstupovat do prostoru ohrazených nebo jinak zabezpečených úložných míst, poškozovat zařízení úložných míst a ukládat do nich jiný odpad nebo jiné předměty než ty, které jsou uvedeny v plánu, je zakázáno.

Kategorizace úložných míst

V § 4 zákona č. 157/2009 Sb. je popsána kategorizace úložných míst a řízení o zařazení úložného místa do kategorie nebezpečí z hlediska možného vlivu nebezpečí na životní prostředí, lidské zdraví a životy.

Úložná místa se z hlediska možných vlivů na životy, lidské zdraví a životní prostředí zařazují do kategorií I nebo II.

O zařazení úložného místa do kategorie a o změně kategorie rozhodne na základě žádosti provozovatele OBÚ. Účastníky řízení o zařazení úložného místa do kategorie a změny zařazení do kategorie jsou žadatel a obec, v jejímž územním obvodu má být úložné místo zřízeno.

Úložné místo se zařadí do kategorie I v případě, že z provedeného hodnocení rizik, a u odkališť z posudku osoby pověřené podle jiného právního předpisu plyne, že by selhání techniky nebo chybná manipulace mohly zapříčinit závažnou nehodu, přitom se bere v úvahu zejména současná a budoucí velikost a umístění úložného místa a jeho dopadu na životní prostředí. Úložné místo se zařadí do kategorie I také na základě posouzení množství ukládaného nebezpečného těžebního odpadu nebo objemu nebezpečných chemických látek a přípravků obsažených v ukládaném těžebním odpadu s ohledem na limit stanovený prováděcím právním předpisem podle odstavce 6.

Úložná místa, která nesplňují podmínky pro zařazení do kategorie I, nebo úložná místa, určená jen pro těžební odpad vznikající z těžby, úpravy a skladování rašeliny, se zařazují vždy do kategorie II.

Náležitosti žádosti o zařazení úložného místa do kategorie, které provozovatel musí uvést v žádosti:

- charakter a množství těžebního odpadu, který se bude v úložném místě ukládat, v rozsahu nutném k posouzení dlouhodobé stability úložného místa a předcházení závažným nehodám, který zahrnuje popis očekávaných fyzikálních a chemických vlastností těžebního odpadu, s ohledem na jeho stabilitu za různých atmosférických podmínek, s ohledem na typ těženého nerostu a vlastnosti skrývky nebo hlušiny, které budou v průběhu těžby přemísťovány,
- zařazení těžebního odpadu podle Katalogu odpadů a podle kategorií se zvláštním zřetelem k jeho nebezpečným vlastnostem podle jiného právního předpisu,
- popis chemických látek, které se mají používat při úpravě nerostů, a jejich stabilita,

- popis způsobu ukládání,
- systém dopravy těžebních odpadů na úložné místo.

Způsob hodnocení očekávaných fyzikálních a chemických vlastností těžebního odpadu, který se bude ukládat, s ohledem na jeho stabilitu za různých atmosférických podmínek, na typ těžného nerostu a vlastnosti skrývky nebo hlušiny, které budou v průběhu těžby přemísťovány, limity pro zařazování úložných míst do kategorií a kritéria pro charakteristiku inertního těžebního odpadu je stanoven vyhláškou č. 429/2009 Sb., kterou ČBÚ vydal v dohodě s Ministerstvem životního prostředí.

Pokud dojde u ukládaného těžebního odpadu ke změnám jeho složení, které mohou vést ke změně kategorie úložného místa, je provozovatel povinen požádat obvodní báňský úřad o změnu zařazení úložného místa.

Řízení o kategorizaci je prvním správním řízením v rámci povolení zřízení (stavby) nového úložného místa, protože je součástí podkladů potřebných k vydání rozhodnutí o povolení a umístění stavby.

V pořadí druhým správním řízením je schválení plánu pro nakládání s těžebním odpadem. Plán musí být v souladu nejen s požadavky § 5 zákona o těžebních odpadech, ale také s § 12 vyhlášky č. 429/2009 Sb. Plán pro nakládání s těžebním odpadem je stěžejní dokumentací po dobu provozu úložného místa. Za provoz úložného místa se považuje, nejen ukládání těžebního odpadu, ale také jeho odebírání.

Zásady pro stavbu úložného místa

Záměr zřízení úložného místa, jakož i s ním související stavby, povoluje stavební úřad na základě vyjádření obvodního báňského úřadu.

Úložné místo lze provozovat pouze na základě povolení. Provoz úložného místa a jeho změny povoluje obvodní báňský úřad v souladu s povolením záměru stavebním úřadem.

Kromě obecných náležitostí podání podle správního řádu k žádosti o povolení provozu úložného místa musí provozovatel připojit

- a/ schválený plán (§ 5),
- b/ souhlasné vyjádření stavebního úřadu s povolením provozu úložného místa,
- c/ návrh na vytvoření rezervy finančních prostředků (§ 13),
- d/ stanovisko a dokumentace k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí vydané podle jiného právního předpisu, pokud je tímto předpisem požadováno,
- e/ manipulační řád odkaliště, pokud jeho zpracování bylo uloženo vodoprávním úřadem,
- f/ vyhodnocení možnosti tvorby průsaků, včetně obsahu znečišťujících látek ve výluzích a jejich pH, a to během provozu i po ukončení provozu úložného místa, a určení vodní bilance,
- g/ havarijní plán určující opatření, která je nutno provést ke zdolání závažné nehody,
- h/ v případě úložných míst kategorie I podklady pro havarijní plán kraje,
- i/ souhlas vodoprávního úřadu vydaný podle jiného právního předpisu.

Řízení o povolení provozu úložného místa nebo jeho změny se zahajuje na návrh provozovatele.

Účastníky řízení o povolení provozu úložného místa jsou provozovatel, obec, v jejímž územním obvodu má být úložné místo zřízeno, a osoby, jejichž práva a právem chráněné zájmy nebo povinnosti mohou být povolením dotčeny.

V povolení stanoví OBÚ podmínky pro ukládání těžebního odpadu, způsob řešení tvorby rezervy finančních prostředků, způsob kontrol a sledování úložného místa a opatření pro ukončení provozu úložného místa a pro jeho sanaci a rekultivaci.

Provozovatel je povinen bez zbytečného odkladu požádat o změnu vydaného povolení provozu úložného místa,

- a) pokud došlo ke změnám ve složení ukládaného těžebního odpadu nebo provozu úložného místa, které by mohly mít nepříznivý vliv na lidské zdraví nebo životní prostředí, nebo
- b) pokud na základě výsledků monitorování zjistil změny, které mohou významně ovlivnit bezpečnost provozu úložného místa.

Ukončení provozu úložného místa

Provoz úložného místa lze řádně ukončit po dokončení sanačních a rekultivačních prací, a to jen na základě povolení vydaného OBÚ na žádost provozovatele. Součástí žádosti musí být zpráva o celkovém vyhodnocení úložného místa včetně způsobu jeho zajištění a splnění opatření pro ukončení provozu úložného místa a sanaci a rekultivaci. Součástí žádosti musí být také stanoviska dotčených orgánů veřejné správy podle jiných právních předpisů, pokud byla vydána.

Na základě žádosti provozovatele o povolení ukončení provozu úložného místa OBÚ provede kontrolu na místě.

Účastníky řízení jsou provozovatel a obec, v jejímž územním obvodu se úložné místo nachází. V povolení OBÚ stanoví podmínky pro údržbu, monitorování, kontrolu a nápravná opatření pro dobu určenou pro monitorování po ukončení provozu úložného místa, a to s přihlédnutím ke kategorii úložného místa. V povolení dále OBÚ uvede, že je provozovatel zproštěn povinností podle § 13. Vydáním povolení k ukončení provozu nejsou dotčeny povinnosti provozovatele vyplývající z podmínek povolení provozu úložného místa nebo z jiných právních předpisů.

Provozovatel je v období po ukončení provozu úložného místa odpovědný za údržbu, monitorování, kontrolu a plnění nápravných opatření po dobu, kterou OBÚ považuje za nutnou s přihlédnutím k povaze a trvání nebezpečí a kterou stanoví v povolení ukončení provozu.

Provozovatel po ukončení provozu úložného místa je povinen kontrolovat jeho geotechnickou a chemickou stabilitu a minimalizovat negativní vliv na životní prostředí, zejména s ohledem na podzemní a povrchové vody, a to tím, že zajistí, aby

- a) úložné místo bylo udržováno a monitorováno pomocí kontrolních a měřicích přístrojů umístěných na úložném místě podle rozhodnutí o ukončení provozu a přístrojů, které je provozovatel povinen mít připraveny k použití,
- b) přepadové kanály a výpusti, jsou-li součástí zajištění stability úložného místa, byly udržovány čisté a volné.

Provozovatel po ukončení provozu úložného místa je povinen bez zbytečného odkladu oznámit příslušnému orgánu jakoukoli skutečnost zjištěnou při kontrole nebo monitorování, která by mohla ovlivnit stabilitu úložného místa, a jeho jakýkoli významný nepříznivý vliv na životní

prostředí. V případě potřeby postupuje podle havarijního plánu. Příslušný orgán může provozovateli uložit nápravná opatření. Náklady těchto opatření hradí provozovatel.

Pro úložná místa, na kterých bylo ukončeno ukládání těžebního odpadu a ze kterých bude uložený materiál odebírán, musí být vypracován plán podle § 5.

V případě, že jsou splněny podmínky rozhodnutí o ukončení provozu a provozovatel doložil OBÚ písemnou zprávu o celkovém vyhodnocení úložného místa v souladu s § 11 odstavcem 1 zákona č. 157/2009Sb., a jsou splněny podmínky příslušných právních předpisů, vydá OBÚ rozhodnutí, že považuje úložné místo za uzavřené. Požadavky na obsah zprávy o celkovém vyhodnocení jsou stanoveny vyhláškou č. 428/2009 Sb.

Rezerva finančních prostředků

Pokud zákon o těžebním odpadu nestanoví jinak, je provozovatel povinen na činnosti související s nakládáním s těžebním odpadem v předstihu vytvářet rezervu finančních prostředků. Ustanovení pro tvorbu rezervy podle horního zákona se použijí obdobně. Výše rezervy vytvářené na vrub nákladů musí odpovídat potřebám k zajištění činností podle věty první; tato rezerva je nákladem na dosažení, zajištění a udržení příjmu. Výše rezervy se vypočítá na základě předpokladu, jako by potřebné rekultivační práce vyhodnotila a provedla nezávislá a odborně způsobilá třetí osoba.

Výši rezervy finančních prostředků provozovatel se souhlasem OBÚ upraví jednou za 5 let tak, aby byla v souladu s potřebou sanačních a rekultivačních prací, které je nutno provést na území zasaženém provozem úložného místa, jak je popsáno v plánu a požadováno v povolení provozu úložného místa.

Rezerva finančních prostředků nesmí být použita v rozporu s účelem, pro který byla vytvořena.

Způsob výpočtu výše rezervy finančních prostředků, časový průběh jejího vytváření a způsob jejího čerpání je stanoven vyhláškou č. 428/2009 Sb.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 6

Úhrady z dobývacích prostorů, úhrady z vydobytých nerostů (právní úprava, správce úhrady, poplatník úhrady, výpočet a rozdělení výnosu úhrad oprávněným příjemcům, důsledky porušení povinností při správě úhrad).

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Úhrada z dobývacího prostoru a úhrada z vydobytých nerostů patří již od roku 1992 k pravidelným **platebním povinnostem**, které báňským organizacím ukládá horní zákon, a jejichž účelem je především **kompensovat** oprávněným příjemcům výnosu **omezení** způsobená těžbou. Oba druhy úhrad mají charakter **daně** v širším slova smyslu.

Právní úprava

- a) základní **hmotně-právní úprava** úhrad je obsažena v **části osmé zákona č. 44/1988 Sb.**, o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Pro každý druh úhrady jsou zde definovány jednotlivé daňové **atributy** (přehled uvádí tabulka č. 1) a společná ustanovení pro výkon **správy úhrad**,
- b) **procesně-právním** předpisem je zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje správu úhrad, včetně sankcí za neplnění peněžitých i nepeněžitých povinností při jejím výkonu,
- c) **nařízení vlády č. 354/2023 Sb.**, kterým se stanoví sazby úhrad z vydobytých nerostů, a to za jednotku množství pro vyjmenované druhy nerostů.

Tabulka č. 1 Přehled daňových atributů úhrad

<i>název</i>	<i>obsahové vymezení</i>
subjekt	KDO je POPLATNÍKEM, tj. kdo je povinen úhradu platit
předmět	CO je předmětem zpoplatnění, tj. <i>dobývací prostor</i> (§33b horního zákona), resp. <i>vydobyté nerosty</i> ¹ (§33i horního zákona)
základ	
sazba	klíčové atributy pro stanovení VÝŠE ÚHRADY, která je rovna součinu základu a sazby
výpočet	
úhradové období	za JAKÉ OBDOBÍ se výše úhrady stanoví (<i>kalendářní rok</i>)
rozpočtové určení	KDO je PŘÍJEMCEM výnosu úhrad, tj. komu budou vybrané prostředky rozděleny

Správce úhrady

Správa úhrad je proces, jehož cílem je správné stanovení výše úhrady a zabezpečení jejího zaplacení. Při správě úhrad se postupuje **podle daňového řádu**, není-li v horním zákoně stanoveno jinak (např. speciální úprava výše úroku z prodlení).

¹ **vydobytými nerosty** se rozumí nerosty:

- a) pro které byl stanoven dobývací prostor, a které byly v daném úhradovém období vydobuty na základě povolení hornické činnosti,
- b) vyhrazené nerosty získané při provádění ložiskového průzkumu ve stanoveném průzkumném území,
- c) vyhrazené nerosty získané nepovoleným dobýváním nebo při nepovoleném ložiskovém průzkumu

V rámci státní báňské správy vykonávají správu úhrad **obvodní báňské úřady** (správce úhrad), kdy v rozsahu své **územní působnosti**² zajišťují úplnost výběru a správnost výše úhrad, a to včetně stanovení případných sankcí za nesplnění povinností uložených zákonem.

Úlohu nadřízeného správce úhrad plní na základě zákona č. 61/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů, **Český báňský úřad**, který je odvolacím orgánem, garantuje jednotnou metodiku výkonu správy úhrad, vydává formuláře přiznání k úhradám, resp. oznámení k záloze úhrady z vydobytých nerostů, a v neposlední řadě na základě pokynu správců úhrad technicky realizuje transfer finančních prostředků výnosu úhrad k jejich zákonným příjemcům.

Poplatník úhrady

Poplatníkem **úhrady z dobývacího prostoru** je držitel dobývacího prostoru, tj. organizace, které byl dobývací prostor stanoven, nebo na kterou byl převeden (§33a horního zákona),

Poplatníkem **úhrady z vydobytých nerostů** je podle §33h horního zákona:

- a) držitel dobývacího prostoru;
- b) organizace, která získala vyhrazené nerosty při provádění ložiskového průzkumu ve stanoveném průzkumném území;
- c) ten, kdo provádí nepovolené dobývání výhradního ložiska nebo neoprávněně provádí ložiskový průzkum, při kterém získal vyhrazený nerost.

Povinnosti poplatníků úhrad:

1. přiznat úhradu prostřednictvím vyplnění přiznání k úhradě (§33s horního zákona), ve kterém si výši úhrady vypočte. Rovněž uvádět v přiznání údaje nutné pro správné rozdělení výnosu úhrady oprávněným příjemcům. Počínaje úhradovým obdobím 2017 je podání realizováno prostřednictvím interaktivního formuláře, který je dostupný na webové stránce státní báňské správy a je součástí Informačního systému úhrad.

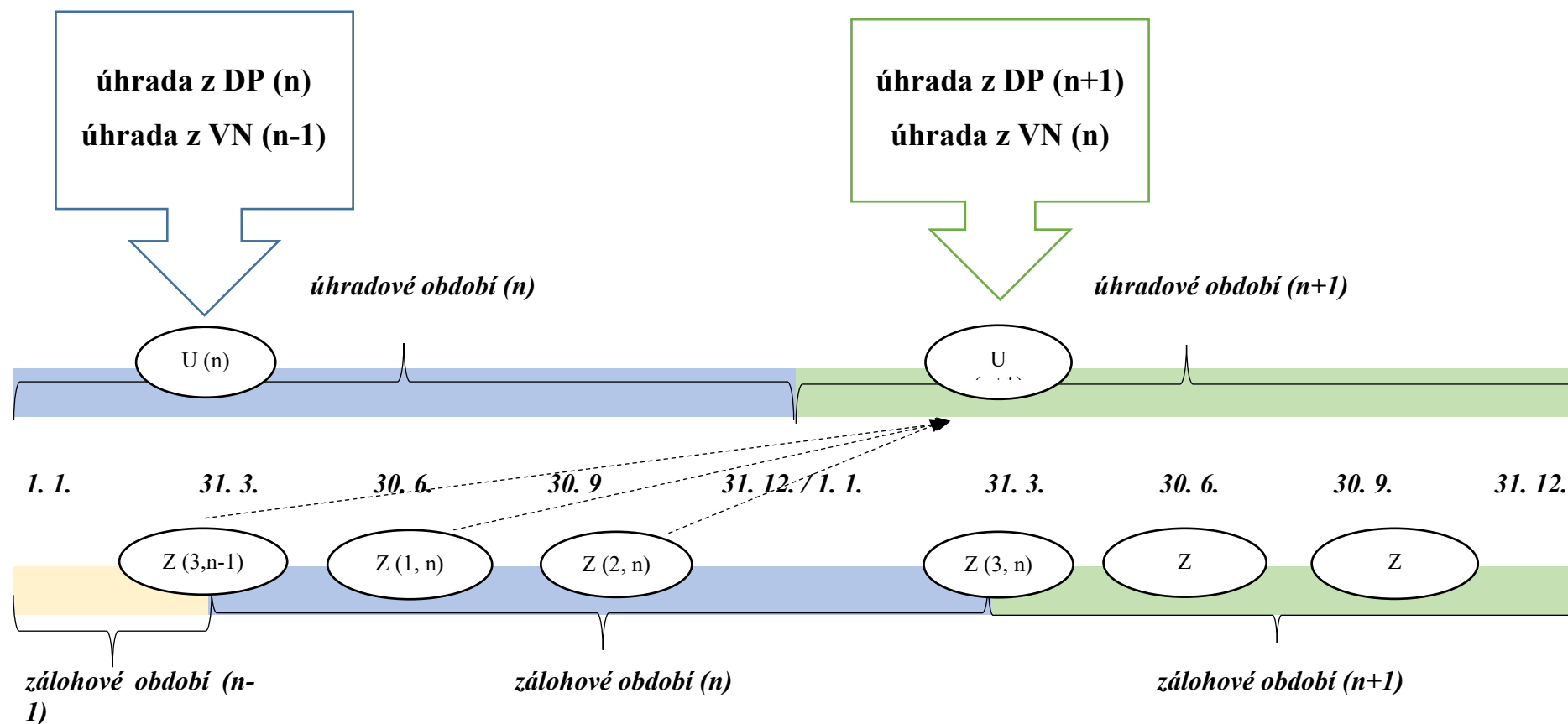
Lhůta pro podání úhradového přiznání je obecně do 31. 3. kalendářního roku s tím, že úhrada **z dobývacího prostoru** se přiznává **na úhradové období** podle stavu k 1. 1. (např. přiznání k úhradě na rok 2020 se podává do 31. 3. 2020). **Úhrada z vydobytých nerostů** se naopak přiznává zpětně **za úhradové období** (např. přiznání k úhradě za rok 2019 se podává do 31. 3. 2020).

2. zaplatit úhradu ve lhůtě shodné s termínem pro podání přiznání.

V případě **úhrady z vydobytých nerostů** je poplatník v průběhu úhradového období povinen platit **zálohy** (§33t horního zákona) v termínu do 31. 3., 30. 6. a 30. 9., a to ve výši 20 % předchozí známé úhrady. Ke každé platbě zálohy poplatník podává oznámení, ve kterém uvede údaje potřebné k rozdělení této zálohy oprávněným příjemcům. Zaplacené zálohy se následně zúčtují v přiznání.

² **místně příslušný k výkonu správy úhrad** je obecně obvodní báňský úřad, v jehož obvodu působnosti se nachází dobývací prostor nebo jeho největší část (§33p horního zákona)

Obrázek č. 1 Schéma platebních povinností poplatníků úhrad

Vysvětlivky:

n	úhradové období – aktuální kalendářní rok
$U(n)$	úhrada na / za úhradové období n
$Z(i, n)$, $i = 1, 2, 3$	1., 2. a 3. záloha v zálohovém období n

Výpočet a rozdělení výnosu úhrad oprávněným příjemcům

Úhrada z dobývacího prostoru:

- se **vypočte** jako součin základu úhrady³ zaokrouhleného na celé hektary nahoru a sazby úhrady, která činí 300 Kč. V případě, že je v dobývacím prostoru povolena hornická činnost spočívající v přípravě, otvírce a dobývání výhradního ložiska, činí sazba 1 500 Kč (§33c až §33e horního zákona),
- výnos** je příjmem rozpočtu obce / obcí, na jejichž území se dobývací prostor nachází (§33g horního zákona).

Příklad č. 1:

Poplatník je držitelem dobývacího prostoru DP₁ o výměře 2,61 ha a DP₂ o výměře 3,67 ha. V obou dobývacích prostorech je povolena hornická činnost spočívající v přípravě, otvírce a dobývání výhradního ložiska.

základ úhrady	=	(2,61 + 3,67) zaokrouhleno nahoru = 7	ha
sazba úhrady	=	1 500	Kč
výše úhrady	=	7 * 1 500 = 10 500	Kč

Úhrada z vydobytých nerostů:

- se **vypočte** jako součet dílčích úhrad a zaokrouhlí se na celé stokoruny nahoru (§33l horního zákona),
- dílčí úhrada** se vypočte pro každý druh vydobytého nerostu jako součin **dílčího základu úhrady**⁴ a **sazby podle nařízení vlády č. 354/2023 Sb.**,

Příklad č. 2:

Poplatník v daném úhradovém období dobýval ve stanoveném dobývacím prostoru dva nerosty. Vysokoprocentní vápenec – výše čisté těžby byla 5 835 t a ostatní vápence a cementářské suroviny – výše čisté těžby byla ve výši 10 827 t.

dílčí základ úhrady 1	=	5 835,00	t
sazba dílčí úhrady 1	=	13,79	Kč
<u>výše dílčí úhrady 1</u>	=	<u>80 464,65</u>	Kč
dílčí základ úhrady 2	=	10 827,00	t

³ plocha dobývacího prostoru vymezená na povrchu v hektarech

⁴ § 33j horního zákona:

- čistá těžba** v dobývacím prostoru, která je rovna úbytku zásob jejich vydobytím a je určena k dalšímu zpracování nebo odbytu a nezahrnuje znečištění, vnitřní a vnější ztráty,
- množství užitkové složky** v koncovém produktu těžby a úpravy vydobytého nerostu,
- množství tepla** obsažené v hnědém uhlí dobývaném povrchově (čistá těžba * **výhřevnost**)

sazba dílčí úhrady 2	=	4,91	Kč
<u>výše dílčí úhrady 2</u>	=	<u>53 160,57</u>	Kč
výše úhrady	=	(80 464,65 + 53 160,57) zaokrouhleno 100 nahoru = 133 700	Kč

- c) **výnos** je příjmem státního rozpočtu, obcí a krajů, na jejichž území bylo dobývání daného nerostu prováděno (§33n horního zákona). Pokud nelze místo dobývání spolehlivě určit, rozdělí se výnos v poměru ploch částí dobývacího prostoru na území jednotlivých obcí / krajů obdobně jako v případě rozdělení výnosu úhrady z dobývacího prostoru (např. výnos úhrady z ropy a zemního plynu).

Tabulka č. 2 Rozpočtové určení úhrady z vydobytých nerostů

skupina nerostů	podíl obcí na výnosu	podíl krajů na výnosu	podíl státního rozpočtu na výnosu	z toho:		
	(%)	(%)	(%)	Český báňský úřad	Ministerstvo průmyslu a obchodu ^{*)}	Ministerstvo životního prostředí ^{*)}
hnědé uhlí dobývané povrchovým způsobem	40	20	40			
uhlí dobývané hlubinným způsobem, ropa, hořlavý zemní plyn	64	21	15	60	28	12
ostatní nerosty	40	10	50			

^{*)} tato část výnosu úhrady je **účelově určena** např. k odstranění škod způsobených dobýváním ložisek, likvidací starých důlních děl, či ochraně nerostného bohatství (§33o horního zákona)

Výpočet výše úhrady, jakož i rozdělení výnosu oprávněným příjemcům, provádí **na základě údajů zadaných poplatníkem automatizovaně** interaktivní formulář priznání k úhradě, resp. oznámení k záloze úhrady, v rámci **Informačního systému úhrad**.

Porušení povinností při správě úhrad a jeho důsledky

1. porušení povinnosti mlčenlivosti - §246 *daňového řádu* – pokuta do 500 000 Kč,
2. pořádková pokuta - §247 *daňového řádu* – do 500 000 Kč,
3. pokuta za porušení povinnosti učinit podání elektronicky - § 247a *daňového řádu* – do 50 000 Kč,
4. **pokuta za opožděné tvrzení úhrady** - §250 *daňového řádu* – pokud je zpoždění delší než 5 pracovních dnů činí pokuta 0,05 % stanovené úhrady za každý následující den prodlení, max. však 5 % stanovené úhrady,
5. **penále** - §251 *daňového řádu* – 20 % z úhrady doměřené na základě kontroly,
6. **úrok z prodlení** - §252 *daňového řádu* – za období od 4. pracovního dne následujícího po původním dni splatnosti úhrady do dne její platby činí výše úroku 0,1 % (§33v *horního zákona*).

Příklad č. 3:

Úhrada z dobývacího prostoru na úhradové období 2020 ve výši 250 000 Kč měla být uhrazena do 31. 3. 2020. Poplatník ji však zaplatil až 4. 5. 2020.

výše úhrady = 250 000 Kč

počet dní prodlení = 29

výše úroku z prodlení = $250\,000 * 29 * 0,001 = 7\,250$ Kč

Výnos z uložených sankcí (příslušenství úhrady) je příjmem státního rozpočtu (§33g odst. 3 a §33n odst. 3 horního zákona).

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 7

Zvláštní zásahy do zemské kůry, sanace a rekultivace pozemků uvolněných v průběhu dobývání, zahlazování následků hornické činnosti (tvorba rezerv, funkce rezerv a jejich určení), plán rekultivace, stará důlní díla (vymezení pojmu, zajišťování starých důlních děl), postavení orgánů státní správy (MPO, ČBÚ, MŽP a jejich působnost).

Zvláštní zásahy do zemské kůry

Zvláštními zásahy do zemské kůry se podle horního zákona (§ 34) rozumí zřizování, provoz, zajištění a likvidace zařízení pro

- uskladňování plynů nebo kapalin v přírodních horninových strukturách a v podzemních prostorech (podzemní zásobníky plynů a kapalin),
- ukládání radioaktivních a jiných odpadů v podzemních prostorech,
- průmyslové využívání tepelné energie zemské kůry s výjimkou tepelné energie vody vyvedené na povrch,
- ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur – platí samostatný zákon č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů.

Na zvláštní zásahy do zemské kůry včetně vyhledávání a průzkumu prováděného pro tyto účely se vztahují přiměřeně ustanovení § 11, 16, 17, 18, 23, 32, 33 a § 36 až 39 horního zákona.

Podzemní prostory, které vzniknou zvláštními zásahy do zemské kůry, se považují za důlní díla.

Posouzení vhodnosti plánovaného úložiště oxidu uhličitého se provádí na základě výsledků vyhledávání a průzkumu provedeného podle jiného právního předpisu – zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění zákona č. 85/2012 Sb.

Zvláštní zásahy do zemské kůry povoluje obvodní báňský úřad (§ 11 zákona č. 61/1988 Sb.). Se žádostí o povolení předkládá organizace předepsanou dokumentaci.

Pokud by se zvláštním zásahem do zemské kůry mohlo znemožnit nebo ztížit dobývání výhradního ložiska jiné organizace, je nutné k žádosti připojit vyjádření této organizace.

Podrobnosti o postupu při povolování zvláštních zásahů do zemské kůry a předepsanou dokumentaci stanovil ČBÚ vyhláškou č. 104/1988 Sb., o hospodárném využívání výhradních ložisek, o povolování a ohlašování hornické činnosti a ohlašování činnosti prováděné hornickým způsobem. Zvláštností dokumentace k žádosti o povolení zvláštního zásahu do zemské kůry je integrované hodnocení úložiště, tj. hodnocení rizik lokality, ve které je úložiště umístěno, které může vypracovat pouze hodnotitel rizik ukládání odpadů

Hodnotitel rizik je fyzická osoba způsobilá vypracovávat integrované hodnocení úložiště a provádět hodnocení rizik ukládání odpadů v podzemních úložištích. Tato odborně způsobilá osoba je rovněž způsobilá k provádění vyhodnocování ukládání odpadů na povrchu důlních děl vzniklých hornickou činností nebo činností prováděnou hornickým způsobem a k hodnocení rizik při nakládání s těžebními odpady.

Podrobnosti o zřizování, provozu, zajištění a likvidaci zařízení pro zvláštní zásahy do zemské kůry stanovil ČBÚ vyhláškou (např. vyhláška č. 99/1992 Sb., o zřizování, provozu, zajištění a likvidaci zařízení pro ukládání odpadů v podzemních prostorech a vyhláška č. 300/2005 Sb., kterou se mění vyhláška Českého báňského úřadu č. 99/1992 Sb., o zřizování, provozu, zajištění a likvidaci zařízení pro ukládání odpadů v podzemních prostorech).

Zákon č. 85/2012 Sb. zapracovává Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/31/ES ze dne 23. dubna 2009 o geologickém ukládání oxidu uhličitého a o změně směrnice Rady 85/337/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES, 2001/80/ES, 2004/35/ES, 2006/12/ES a 2008/1/ES a nařízení (ES) č. 1013/2006 a upravuje práva a povinnosti

právnických a podnikajících fyzických osob v oblasti ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a výkon státní správy s tím související.

Tento zákon se nevztahuje na ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur s celkovou zamýšlenou úložnou kapacitou nižší než 100 kilotun prováděné za účelem výzkumu, vývoje nebo zkoušení nových výrobků a postupů.

Úložiště oxidu uhličitého lze provozovat pouze na základě povolení. Provoz úložiště oxidu uhličitého a jeho změny povoluje obvodní báňský úřad.

Sanace a rekultivace pozemků uvolněných v průběhu dobývání, zahlazování následků hornické činnosti

(tvorba rezerv, funkce rezerv a jejich určení), plán rekultivace

Podle § 31 odst. 5 horního zákona je organizace povinna zajistit sanaci a rekultivaci všech pozemků dotčených těžbou. Sanací se pro účely horního zákona rozumí uvedení území dotčeného vlivy hornické činnosti do stabilního a bezpečného stavu, který umožní provedení rekultivací podle jiného právního předpisu. Součástí sanace je technická likvidace dolu nebo lomu. Sanace pozemků uvolněných v průběhu dobývání se provádí podle plánu otvírky, přípravy a dobývání.

K zajištění činností podle odstavce 5 je organizace povinna vytvářet rezervu peněžních prostředků. Výše rezervy vytvářené na vrub nákladů musí odpovídat potřebám sanace pozemků dotčených dobýváním. Podle § 32 odst. 2 horního zákona součástí plánu otvírky přípravy a dobývání je vyčíslení předpokládaných nákladů na sanaci a rekultivaci pozemků včetně návrhu na výši a způsob vytvoření potřebné finanční rezervy.

§ 37a horního zákona – Rezervy peněžních prostředků

- Vytváření rezerv na sanace a rekultivace podléhá **souhlasu příslušného OBÚ**, který **vydává též souhlas k čerpání** z těchto rezerv po vyjádření obce, MŽP a u státních organizací i MPO. Tyto peněžní prostředky rezerv se ukládají na zvláštní vázaný účet v bance a nesmějí být předmětem ručení ani zahrnuty do majetkové podstaty podle zvláštního právního předpisu, ani nemohou být předmětem nařízení a provedení výkonu rozhodnutí.
- Organizace musí uložit peněžní prostředky rezerv ve výši vytvořené rezervy na zvláštní vázaný účet za dané účetní období nejpozději do 30. června kalendářního roku následujícího po skončení příslušného účetního období.

Peněžní prostředky rezerv, které jsou uloženy na zvláštním vázaném účtu v bance, mohou být umístěny do státních dluhopisů.

Peněžní prostředky rezerv nesmějí být předmětem zajištění, nesmějí být zahrnuty do majetkové podstaty a nepodléhají výkonu rozhodnutí ani exekuci.

Sanace a rekultivace v zákoně č. 61/1988 Sb. jsou zmíněny v rámci řízení o povolení hornické činnosti v § 10 odst. 2 „Součástí plánu otvírky, přípravy a dobývání je vyčíslení předpokládaných nákladů na vypořádání očekávaných důlních škod a na sanaci a rekultivaci

pozemků dotčených vlivem dobývání výhradního ložiska. Současně musí být předložen návrh na vytvoření potřebných finančních rezerv a návrh na časový průběh jejich vytvoření ...“.

Podrobnosti o plánu sanace a rekultivace dále uvádí vyhláška č. 104/1988 Sb. mj. v příloze č. 3 - Plán otírky, přípravy a dobývání výhradního ložiska hlubinným a povrchovým způsobem, bod 1.6 - Plán sanace i rekultivace území dotčeného těžbou, kde je uvedeno, že plán sanace i rekultivace území dotčeného těžbou obsahuje

- technický plán a harmonogram prací,
- vyčíslení předpokládaných nákladů na vypořádání očekávaných důlních škod a na sanaci a rekultivaci pozemků dotčených vlivem dobývání,
- návrh na vytvoření potřebných finančních rezerv a na časový průběh jejich vytvoření.

Báňské předpisy rovněž uvádějí termín „souhrnný plán sanace a rekultivace“, který definuje vyhláška č. 172/1992 Sb., o dobývacích prostorech, v § 2 odst. 4 písm. k), kde se uvádí: návrh řešení komplexní úpravy území a územních struktur dotčených těžbou; v návaznosti na plánované využití území po ukončení dobývání vymezuje tento návrh sanaci a rekultivaci všech pozemků dotčených těžbou v celém území dobývacího prostoru i v území mimo dobývací prostor, které má být při hornické činnosti využíváno, (dále jen "souhrnný plán sanace a rekultivace").

Souhrnný plán sanace a rekultivace je tedy součástí návrhu na stanovení dobývacího prostoru a obsahuje:

- návrh na provedení těžby a zdůvodnění takového řešení, které je nejvýhodnější z hlediska ochrany zemědělského půdního fondu, bude-li těžbou dotčena zemědělská půda, a z hlediska ochrany pozemků určených k plnění funkcí lesa, budou-li dotčeny tyto pozemky,
- technické řešení komplexní úpravy území a územních struktur (textová i grafická část),
- předpokládaný rozsah všech sanačních a rekultivačních prací podle jednotlivých typů rekultivací a způsob jejich provedení,
- technické, ekonomické a jiné údaje pro určení výše finančních prostředků potřebných na sanaci a rekultivaci.

Tvorba finančních rezerv

- v rámci řízení o stanovení dobývacího prostoru je v souhrnném plánu sanace a rekultivace stanovena výše finančních prostředků potřebných na sanaci a rekultivaci,
- rezerva peněžních prostředků je v souladu s POPD a může být vydán souhlas OBÚ s tvorbou.

Účastníci řízení ke změně tvorby rezervy peněžních prostředků

- změnu pouze výše tvorby finanční rezervy, je zpravidla jediným účastníkem žadatel,
- v případě, že se jedná o změnu technického plánu sanací a rekultivací nebo harmonogramu prací, účastníci řízení jsou titíž, v původním řízení, kterým byla povolena hornická činnost v rozsahu plánu otírky, přípravy a dobývání.

Čerpání finančních rezerv

- k uvolnění potřebných finančních částek z rezervy peněžních prostředků **vydává OBÚ rozhodnutím souhlas** na základě žádosti; žádost musí obsahovat všechny nezbytné údaje potřebné pro posouzení účelnosti čerpání finanční rezervy,
- OBÚ neschválí ty žádosti, které obsahují blíže nespecifikované položky,
- žádost musí být v tomto směru úplná tak, aby správní orgán mohl o uvolnění finanční rezervy rozhodnout a měl také možnost následně provádět věcnou i finanční kontrolu užití těch prostředků, které byly z finanční rezervy čerpány.

Náležitosti žádosti o čerpání finanční rezervy:

- projekty jednotlivých ucelených částí sanačních a rekultivačních prací,
- projekty staveb sloužících k odstranění škod na krajině v rámci komplexní úpravy území a územní struktury,
- stanoviska příslušných orgánů státní správy, tj. MŽP a v případě organizací s majetkovou účastí státu i stanoviskem MPO (§ 37a odst. 4 HZ),
- vyjádření obcí, na jejichž území by měly být peněžní prostředky uvolněné z rezervy použity.

OBÚ v řízení o čerpání peněžní rezervy:

- je oprávněn k objektivnímu posouzení podkladů žádosti si vyžádat znalecké posudky,
- bere v potaz předchozí rozhodnutí (stanovení dobývacího prostoru, povolení hornické činnosti atd.) a závazná stanoviska (vynětí z půdního fondu, dotčené orgány).

Stará důlní díla, postavení orgánů státní správy

(vymezení pojmu, zajišťování starých důlních děl, MPO, ČBÚ, MŽP a jejich působnost)

Starým důlním dílem podle horního zákona (§ 35) se rozumí důlní dílo v podzemí, které je opuštěno a jehož původní provozovatel ani jeho právní nástupce neexistuje nebo není znám.

Starým důlním dílem je také opuštěný lom po těžbě vyhrazených nerostů, jehož původní provozovatel ani jeho právní nástupce neexistuje nebo není znám.

Opuštěným důlním dílem se podle horního zákona rozumí důlní dílo, jehož vlastník nebo provozovatel je znám, avšak toto důlní dílo trvale nebo dlouhodobě nevyužívá.

MŽP zabezpečuje zjišťování starých důlních děl a vede jejich registr. Vedením registru může pověřit jinou právnickou osobu. Údaje z registru poskytuje na vyžádání do 30 dnů příslušným orgánům územního plánování.

Kdo zjistí staré důlní dílo nebo jeho účinky na povrch, oznámí to bezodkladně MŽP.

Zajišťování nebo likvidaci starých důlních děl a jejich následků, která ohrožují zákonem chráněný obecný zájem, zabezpečí v nezbytně nutném rozsahu MŽP. MŽP vypořádá i případné škody na hmotném majetku způsobené při zajišťování nebo likvidaci starých důlních děl.

Zajištění nebo likvidaci starých důlních děl povoluje OBÚ (§ 13 zákona č. 61/1988 Sb.). Se žádostí o povolení předkládá organizace plán zajištění nebo likvidace starých důlních děl a předepsanou dokumentaci.

Podrobnosti o plánu zajištění a likvidace a o postupu při povolování zajištění a likvidace starých důlních děl, jakož i předepsanou dokumentaci stanovil Český báňský úřad vyhláškou č. 104/1988 Sb.

MŽP zajišťuje v nezbytně nutném rozsahu likvidaci starých důlních děl, pokud existence takových děl brání dalšímu rozvoji území a je v souladu s územním plánem velkého územního celku. V ostatních případech o tom, zda tato skutečnost nastala, rozhodne MŽP v dohodě s Ministerstvem pro místní rozvoj České republiky a MPO.

MŽP podrobněji upravilo obecně závazným právním předpisem zjišťování starých důlních děl a vedení jejich registru (vyhláška č. 363/1992 Sb., o zjišťování starých důlních děl a vedení jejich registru).

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 8

Postavení státních podniků zajišťujících hornickou činnost nebo činnost prováděnou hornickým způsobem (základní charakteristika státního podniku, vztah státního podniku k Ministerstvu průmyslu a obchodu). Výkon kontroly činnosti státních podniků ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu a orgánů státní báňské správy. Přehled činností vykonávaných státními podniky v oblasti hornictví. Sociálně zdravotní dávky v hornictví (základní charakteristika a druhy, způsoby financování a působnost Ministerstva průmyslu a obchodu v této agendě).

Postavení státních podniků realizujících proces zahlazování následků hornické činnosti

(základní charakteristika s. p., vztah s. p. k MPO)

Ministerstvo průmyslu a obchodu je zakladatelem státních podniků (dále „podnik“), do jejichž předmětu činnosti patří mimo jiné hornická činnost ve smyslu ustanovení § 2 a činnost prováděná hornickým způsobem ve smyslu ustanovení § 3 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů.

Od roku 2022 se již jedná pouze o DIAMO, státní podnik (podrobnější informace lze nalézt zde: www.diamo.cz). Předmětem podnikání a předmětem činnosti podniku je uspokojování významných celospolečenských nebo veřejně prospěšných zájmů zejména v oblasti hornické činnosti a zahlazování následků hornické činnosti.

Podnik je státní organizací a právnickou osobou, jejímž prostřednictvím vykonává stát svá vlastnická práva. Podnik provozuje svým jménem a na vlastní odpovědnost podnikatelskou činnost za účelem plnění významných strategických, hospodářských, společenských, bezpečnostních nebo dalších zájmů státu.

Podnik je povinen a oprávněn využívat majetek podniku účelně, hospodárně a efektivně k jeho podnikání. Podnik s majetkem hospodáří a nakládá tak, aby svým jednáním majetek nepoškozoval a neodůvodněně nesnižoval jeho rozsah a hodnotu anebo výnos z tohoto majetku.

Podnik důsledně využívá všechny právní prostředky při uplatňování a hájení svých práv a práv státu jako vlastníka a při ochraně majetku podniku před neoprávněnými zásahy a včas uplatňuje zejména právo na náhradu škody, právo na vydání bezdůvodného obohacení a další práva k zajištění, zachování a ochraně majetku.

Podnik má právo hospodařit s majetkem státu a nemá vlastní majetek.

Majetek podniku tvoří nemovité a movité věci, které tento podnik potřebuje k provozování podnikatelské činnosti. Podnik může nabývat od právnických nebo fyzických osob, od jiných podniků, organizačních složek státu nebo jiných státních organizací pouze věci, které potřebuje k provozování činnosti v předmětu jeho podnikání.

Kmenovým jménem podniku je souhrn peněžitého vyjádření hodnoty nemovitých a movitých věcí stanovený v zakládací listině, k nimž má podnik právo hospodařit při svém vzniku. Kmenové jmění a jeho minimální výše se zapisují do obchodního rejstříku.

Postavení a právní poměry podniku a jeho vztah k zakladateli upravuje zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku.

Za spolupráce s věcně příslušnými odbornými útvary ministerstva v otázkách řešení odborné problematiky a dále s využitím kontrolní činnosti dozorčí rady státního podniku zajišťuje výkon zakladatelské funkce v plném rozsahu dle zákona č. 77/1997 Sb., oddělení zakladatelských činností a majetkových účastí MPO, které zajišťuje zejména:

- návrhy na jmenování a odvolání ředitele a členů dozorčí rady,
- návrhy ročních, případně střednědobých úkolů/kritérií ředitele státního podniku, provádění kontroly a vyhodnocení plnění jmenovitých těchto úkolů/kritérií,
- schvalování jednacího řádu dozorčí rady státního podniku,
- vydávání zakládací listiny včetně jejích změn,
- vydávání statutů podávání návrhů na změny zápisů v obchodního rejstříku,

- rozhodování o zvýšení nebo snížení kmenového jmění státního podniku a předložení návrhu ministrovi v této věci,
- rozhodování o zvýšení nebo snížení rozsahu určeného majetku v průběhu podnikatelské činnosti státního podniku, vyžadují-li to naléhavé strategické, hospodářské, společenské, bezpečnostní nebo jiné zájmy státu, a předložení návrhu ministrovi v této věci.
- proces schvalování účetních závěrek a výročních zpráv, rozhodnutí o rozdělení použitelného zisku či vypořádání ztráty,
- proces schvalování nakládání s majetkem podniku a nabývání majetkových účastí v jiných právnických osobách do majetku podniku,
- úzkou spoluprací s dozorčí radou státního podniku.

Orgány podniku jsou ředitel a dozorčí rada.

Ředitele jmenuje a odvolává zakladatel. Ředitel je statutárním orgánem podniku, který řídí jeho činnosti a rozhoduje o všech jeho záležitostech, pokud nejsou zákonem vyhrazeny do působnosti zakladatele.

Jeho pravomoci mohou být omezeny pouze zákonem nebo rozhodnutími zakladatele. Ředitel musí umět přijímat zásadní rozhodnutí týkající se činnosti podniku a prosazovat je v praxi. Za výsledky své činnosti je ředitel plně odpovědný. Odpovídá nejen za hospodářské výsledky podniku, ale i za řádné, hospodárné, účelné a efektivní nakládání se svěřeným majetkem státu. Ředitel je povinen postupovat vždy s péčí řádného hospodáře.

Dozorčí rada musí mít minimálně tři členy. Dvě třetiny členů dozorčí rady do funkce jmenuje a odvolává zakladatel. Jednu třetinu členů dozorčí rady tvoří zaměstnanci podniku, které volí a odvolávají zaměstnanci podniku na základě výsledků voleb.

Dozorčí rada zejména:

- schvaluje koncepci rozvoje státního podniku a dílčí zásadní koncepční otázky rozvoje, nakládání s majetkem státu svěřeným státnímu podniku k podnikatelské činnosti, a dále auditora,
- projednává výroční zprávu, roční finanční plán a pololetní výsledky hospodaření podniku a své stanovisko předkládá řediteli a zakladateli,
- přezkoumává roční účetní závěrku státního podniku a návrh na rozdělení použitelného zisku (vypořádání ztráty) a své stanovisko předkládá řediteli a zakladateli,
- dohlíží na výkon působnosti ředitele a uskutečňování podnikatelské činnosti podniku, zejména zda se podnikatelská činnost podniku uskutečňuje v souladu s právními předpisy a zakládací listinou,
- je povinna upozornit ředitele a zakladatele na zjištěné nedostatky a ve stanovené lhůtě poskytnout zakladateli na jeho žádost informace nebo provést požadované šetření.
- vyjadřuje se k návrhu statutu a jeho změnám.

V oblasti podnikatelské činnosti a hospodaření podnik spolupracuje s regionálními orgány státní správy a samosprávy zejména:

- a) při řešení problematiky ochrany životního prostředí;
- b) při přípravě dlouhodobých plánů rozvoje regionu, popř. území.

Vztah mezi podnikem a odborovou organizací se řídí zákonem č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, případně souvisejícími právními předpisy a kolektivní smlouvou.

Výkon kontroly činnosti státního podniku ze strany MPO

Poskytnuté finanční prostředky z kapitoly MPO státního rozpočtu jsou čerpány a použity státním podnikem v souladu s vydanými Rozhodnutími MPO k poskytnutí dotace a „Zásadami pro realizaci procesu zahlazování následků hornické činnosti“ (dále jen Zásady) a souvisejícími obecně závaznými právními předpisy.

Kontrolní mechanismy se uplatňují ve všech fázích schvalování, poskytování a využívání finančních prostředků poskytovaných při realizaci procesu zahlazování následků hornické činnosti (dále jen ZNHČ) ze státního rozpočtu a při kontrole jejich využití s tím, že státní podnik je povinen vytvořit pro zaměstnance MPO potřebné podmínky pro výkon kontrolní činnosti uskutečňované v souladu se zákonem č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů, resp. v souladu se zákonem č. 255/2012 Sb., kontrolní řád, ve znění pozdějších předpisů. Obdoba platí pro schvalování, poskytování a využívání finančních prostředků tzv. úhradové dotace, a to ve smyslu „Pokynu k provedení ustanovení § 33o odst. 1 zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů – úhradová dotace (ÚD)“.

Kontroly jsou zaměřeny především na plnění vybraných provozních, likvidačních, sanačních a rekultivačních prací a na realizaci investičních akcí. Jejich cílem je po věcné a finanční stránce posoudit způsob využití poskytnuté dotace nejen z hlediska věcné správnosti, ale především z hlediska účelnosti, efektivnosti a hospodárnosti jejího využití.

Kontroly se uskutečňují v průběhu rozpočtového roku jako průběžné veřejnosprávní kontroly věcného charakteru nebo jako průběžné veřejnosprávní finanční kontroly (realizátor – odbor hornictví a surovinové politiky MPO) nebo po skončení rozpočtového roku jako následné veřejnosprávní finanční kontroly (realizátor – odbor vládní a parlamentní agendy a vnitřní kontroly MPO nebo odbor hornictví a surovinové politiky MPO). Vedle kontroly finančních prostředků poskytnutých na realizaci ZNHČ jsou obdobným způsobem realizovány a odborem hornictví a surovinové politiky zabezpečovány kontroly finančních prostředků tzv. úhradové dotace (finanční prostředky poskytnuté MPO z úhrad za vydobyté nerosty), kontroly mandatorních sociálně zdravotních nákladů podle zákona č. 154/2002 Sb. a usnesení vlády č. 1128/2003 a kontroly mandatorních sociálně zdravotních nákladů poskytnutých podle nařízení vlády č. 167/2016 Sb., č. 415/2020 Sb., č. 342/2016 Sb., č. 491/2020 Sb. a č. 368/2021 Sb. (tzv. „restrukturalizační příspěvky“).

Realizací jednotlivých výše uvedených kontrol nejsou dotčena práva ostatních kontrolních orgánů, včetně finančních úřadů.

Přehled činností vykonávaných státním podnikem v oblasti hornictví

Státní podnik vykonává v této oblasti především následující činnosti:

- hornická činnost ve smyslu ust. § 2 písmene a), b), c), d), e), f), g), h) a i) zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů:
 - a) vyhledávání a průzkum ložisek vyhrazených nerostů,
 - b) otvírka, příprava a dobývání výhradních ložisek,
 - c) zřizování, zajišťování a likvidace důlních děl a lomů,
 - d) úprava a zušlechťování nerostů prováděné v souvislosti s jejich dobýváním,

- e) zřizování a provozování odvalů, výsypek a odkališť při činnostech uvedených v písmenech a) až d),
- f) zvláštní zásahy do zemské kůry,
- g) zajišťování a likvidace starých důlních děl,
- h) báňská záchranná služba,
- i) důlně měřičská činnost
- činnost prováděná hornickým způsobem ve smyslu ust. § 3 písmene a), c), d), e) f), h), a i) zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů:
 - a) dobývání ložisek nevyhrazených nerostů, včetně úpravy a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním,
 - c) práce k zajištění stability podzemních prostorů (podzemní sanační práce),
 - d) práce na zpřístupňování jeskyní a práce na jejich udržování v bezpečném stavu,
 - e) zemní práce prováděné za použití strojů a výbušnin, pokud se na jedné lokalitě přemísťuje více než 100 000 m³ horniny, s výjimkou zakládání staveb,
 - f) vrtání vrtů s délkou nad 30 m pro jiné účely než k činnostem uvedeným v § 2 a § 3,
 - h) práce na zpřístupnění starých důlních děl nebo trvale opuštěných důlních děl a práce na jejich udržování v bezpečném stavu,
 - i) podzemní práce spočívající v hloubení důlních jam a studní, v ražení štol a tunelů, jakož i ve vytváření podzemních prostorů o objemu větším než 300 m³ horniny
- sanace zbytkových jam podle plánů likvidace a jejich doplňků schválených Státní báňskou správou ČR
- zahlazování následků hornické činnosti
- vedení správy finančních prostředků na dávky, jejichž poskytnutí vyplývá z obecně závazných právních předpisů a zvláštních předpisů pro oblast hornictví, pro bývalé zaměstnance v hornictví, a to i za jiné hornické organizace a zařizování jejich výplaty
- správa majetku

Hlavní prioritou podniku je zajištění prací a činností souvisejících s čerpáním a čištěním kontaminovaných vod z likvidovaných dolů a areálů, sanace území kontaminovaného po chemické těžbě uranu v oblasti Stráže pod Ralskem a realizace likvidačních prací v ostravsko-karvinském revíru. Dále státní podnik realizuje sanaci a rekultivaci odkališť a odvalů, likvidaci důlních děl včetně kontroly již zlikvidovaných důlních děl, likvidaci nepotřebných a staticky narušených povrchových objektů a realizuje vypořádávání majetku.

Specifikace položek procesu ZNHČ

Provozní práce:

- provozní náklady (materiál, pohonné hmoty, energie, přepravné, opravy a údržby, mzdové náklady, daně a poplatky, školení, nájemné, ...),
- čerpání a čištění důlních vod,
- ostraha a údržba areálů, lokalit, resp. objektů,
- kontrola a údržba důlních děl,
- monitoring,
- provoz sociálního centra,
- ostatní

Likvidační práce:

Likvidační práce – důl, lom

- likvidace hlavních důlních děl,
- studie a projekty

Likvidační práce – povrch

- likvidace povrchových objektů,
- studie a projekty

Sanační a rekultivační práce

- důlní škody fyzických osob,
- důlní škody právnických osob,
- sanace odvalů, výsypek, zbytkových jam, území, vrtů, sond,
- rekultivace odvalů, výsypek, zbytkových jam, území, okolí vrtů, sond,
- studie a projekty,
- správa kulturních památek,
- sanační práce související se sanací chemické těžby uranu (týká se pouze DIAMO)

Akce zabezpečující rozvoj podniku

Jedná se o akce, které zajistí ekonomický rozvoj podniku, musí být finančně efektivní a současně zabezpečí úkoly, na jejichž realizaci je společenský zájem a vyplývají např. z rozhodnutí vlády. Tyto akce jsou hrazeny z neinvestiční a investiční dotace.

Musí být předložen věcný záměr, který je následně schválen odborem hornictví a surovinové politiky a odborem řízení resortních organizací (oddělení zakladatelských činností a majetkových účastí) MPO. Záměr musí obsahovat stručný věcný a časový popis akce, která zajistí ekonomický rozvoj podniku, její předpokládanou efektivnost, zdůvodnění nezbytnosti její realizace (např. úkol vyplývající z usnesení vlády) a finanční náročnost, vč. zdrojů financování.

Sociálně zdravotní dávky v hornictví

(základní charakteristika a druhy,
způsoby financování a působnost MPO v této agendě)

Náklady na sociální opatření vyplývající z obecně závazných právních předpisů vychází z ustanovení příslušných obecně závazných právních předpisů, jejichž platná znění představují jednotlivé právní tituly pro poskytování konkrétních dávek:

- Sociálně zdravotní náklady (SZN) - Sociálně zdravotní náklady podle UV č. 1128/2003
- Mandatorní sociálně zdravotní náklady (MSZN)

Mandatorní sociálně zdravotní náklady (MSZN):

- podle zákona č. 154/2002 Sb.,
 - zvláštní příspěvek horníkům (ZPH) - zákon č. 98/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů
 - náhrada za ztrátu na výdělku (renta) - odškodnění pracovních úrazů a nemocí z povolání dle § 195 zákona č. 65/1965 Sb. (§ 364 zákona č. 262/2006 Sb.)

– deputátní uhlí a dříví (deputáty) - dle Výnosu FMPE č. 1/1990

Prísluší bývalým zaměstnancům, kterým vznikl nárok do 31. 12. 1992, u deputátu do 16. 1. 1992.

- podle jednotlivých nařízení vlády (NV) tzv. restrukturalizační příspěvky:
 - NV č. 167/2016 Sb., o příspěvku ke zmírnění sociálních dopadů souvisejících s restrukturalizací a útlumem činnosti právnických osob v insolventi zabývajících se těžbou černého uhlí, jakožto ostatní sociální dávky podle § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb. (MN-OSD1),
*Pozn.:
V roce 2023 bylo poskytování tohoto restrukturalizačního příspěvku ukončeno, neboť uplynula doba, kdy jej oprávnění poživatelé mohli dostávat.*
 - NV č. 415/2020 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 167/2016 Sb., o příspěvku ke zmírnění sociálních dopadů souvisejících s restrukturalizací a útlumem činnosti právnických osob v insolventi zabývajících se těžbou černého uhlí, jakožto ostatní sociální dávky podle § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb. (MN-OSD3),
 - NV č. 342/2016 Sb., o příspěvku ke zmírnění sociálních dopadů souvisejících s restrukturalizací nebo útlumem činnosti právnických osob zabývajících se těžbou uhlí nebo uranu (MN-OSD), jakožto ostatní sociální dávky podle § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb. (MN-OSD2).
 - NV č. 491/2020 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 342/2016 Sb., o příspěvku ke zmírnění sociálních dopadů souvisejících s restrukturalizací nebo útlumem činnosti právnických osob zabývajících se těžbou uhlí nebo uranu, jakožto ostatní sociální dávky podle § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb. (MN-OSD4),
 - NV č. 368/2021 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 342/2016 Sb., o příspěvku ke zmírnění sociálních dopadů souvisejících s restrukturalizací nebo útlumem činnosti právnických osob zabývajících se těžbou uhlí nebo uranu, ve znění nařízení vlády č. 491/2020 Sb., jakožto ostatní sociální dávky podle § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb. (MN-OSD5).

Tzv. restrukturalizační příspěvky podle uvedených NV a podle § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb. přísluší bývalým zaměstnancům v nich stanovených právnických osob, kterým vznikl nárok na jejich poskytnutí na základě splnění určených podmínek, a to s účinností, která je v každém nařízení vlády uvedena.

Veškeré změny MSZN podléhají schválení odboru rozpočtu a financování MPO.

Poskytování dotace na SZN

Příjemce dotace podle zákona č. 154/2002 Sb. a usnesení vlády č. 1128/2003 předloží odboru hornictví a surovinové politiky MPO do 1. prosince roku předcházejícímu čerpání dotace žádost o dotaci obsahující náležitosti dle § 14 odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb. V případě tzv. restrukturalizačních příspěvků, které jsou poskytovány pouze prostřednictvím státního podniku DIAMO, se postupuje obdobně.

Požadované oprávněné finanční objemy dotace ze SR na krytí MSZN v uvedeném členění se poskytují příjemcům samostatným Rozhodnutím MPO. Žádost je u MSZN zpracována s příslušným zdůvodněním na základě kvantifikace počtu poživatelů, resp. odborného odhadu počtu budoucích poživatelů MN-OSD2 až MN-OSD5.

Pro vlastní poskytování jakýchkoliv dotací přitom platí jedno zásadní pravidlo, které je vymezeno v § 14 odst. 1 zákona č. 218/2000 Sb. Podle něj na dotaci není právní nárok, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak.

Dotace se poskytují zálohově a podléhají ročnímu zúčtování podle pokynů stanovených odborem rozpočtu a financování MPO.

Rozhodnutí a veškeré jeho změny na všechny dotační tituly se vydávají na základě písemného požadavku příjemce dotace. Při změně Rozhodnutí se postupuje podle ustanovení § 14o zákona č. 218/2000 Sb.

Stručná informace o nároku na ZPH

Nárok na ZPH mají dle § 1 výše uvedeného zákona pracovníci, kteří byli vystaveni nepříznivým vlivům pracovního prostředí při výkonu práce v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech. Nárok na ZPH má pracující,

1. který po dosažení nejvyšší přípustné expozice (dále NPE) nebo ohrožení nemocí z povolání z dosavadního zaměstnání I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech:
 - a) byl převeden na jinou, méně rizikovou práci v podzemí, nebo
 - b) byl převeden na jinou práci mimo podzemí hlubinných dolů, nebo
 - c) skončil pracovní poměr k organizaci, v níž vykonával hornické zaměstnání
2. který byl zaměstnán celkem 15 roků v hornickém zaměstnání, za jehož trvání dosáhl věku aspoň 50 let a přestal je vykonávat.
3. který po dosažení NPE nebo zjištění ohrožení nemocí z povolání byl z hornického zaměstnání uvolněn pro výkon veřejné funkce.

NPE byla vždy považována za specifický nástroj ochrany zdraví pracujících v hornictví před vznikem profesionálního poškození zdraví. ZPH je vyplácen a hrazené nikoliv nějakým státním orgánem, ale hornickou organizací k tíži jejich nákladů (viz opět § 1 předmětného zákona).

- Vlastní výše příspěvku činí 1 900,- Kč/měsíc, resp. v případech, kdy byl zaměstnanec převeden na jinou, méně rizikovou, práci v podzemí hlubinných dolů, 1 500,- Kč/měsíc.
- Nárok na příspěvek uplatňují zaměstnanci splňující podmínky pro jeho přiznání (viz výše) písemnou žádostí u té hornické organizace, v níž naposledy před změnou nebo skončením zaměstnání působili. Tato organizace vyplácí příspěvek jednotlivým zaměstnancům po stanovenou dobu, která je vymezena v ustanovení § 5 zákona.
- Zákon v § 3 také stanoví podmínky, po jejichž splnění výplata příspěvku nenáleží. Zejména se jedná o:
 - zahájení výplaty starobního důchodu, resp. invalidního důchodu 3. stupně, příp. 1. nebo 2. stupně,
 - výplata mzdového vyrovnání nebo doplatku do průměrného výdělku,
 - dosažení věku 60 let.
- Z hlediska existence vyplácející organizace zákon řeší změnu tohoto subjektu pouze v případech jeho zániku, tzn. výmazu z obchodního rejstříku. V takovém případě je podle § 9 příslušný ústřední orgán = Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen „ministerstvo“), povinen v případech, kdy neexistuje právní nástupce, určit organizaci, na níž přejdou práva a povinnosti zanikajícího subjektu a tedy i povinnost provádět výplatu příspěvku.

Stručná informace k jednotlivým nařízením vlády (NV č. 167/2016 Sb., č. 342/2016 Sb., č. 415/2020 Sb., č. 491/2020 Sb. a č. 368/2021 Sb.)

- vláda v roce 2016 přijala dvě svá nařízení (č. 167/2016 Sb. z 11. května 2016 a č. 342/2016 Sb. z 5. října 2016), jejichž základním cílem bylo stanovit pravidla pro poskytování příspěvku zaměstnancům taxativně vymezených právnických osob a společností („hornických“), jejichž pracovní poměr k těmto subjektům skončil v přímém důsledku restrukturalizace a útlumu jejich činnosti. Účelem obou těchto příspěvků je zmírnění nežádoucích sociálních dopadů souvisejících se ztrátou zaměstnání. Obě nařízení představovala doplňující opatření v celém jejich komplexu, na jejichž základě došlo v souvislosti s restrukturalizací uhelného a uranového hornictví k rozložení působení negativních důsledků spojených s útlumem těžby v čase, a to nejen vůči konkrétním fyzickým osobám, ale v důsledku multiplikačních efektů i v daném regionu (např. snížení koupěschopnosti obyvatelstva).
 - Nařízení č. 167/2016 Sb., se týkalo pouze zaměstnanců OKD, a. s. a začalo být aplikováno od 1. června 2016.

Výše příspěvku:

- 8 tis. Kč/měsíc pro bývalé zaměstnance pracující převážně v podzemí
- 7 tis. Kč/měsíc pro bývalé zaměstnance pracující na povrchu.

Délka poskytování příspěvku je diferencovaná a závisí především na délce (době) zaměstnání:

- Minimální délka činí 3 měsíce (doba zaměstnání méně než 5 let)
- maximální délka 60 měsíců (doba zaměstnání alespoň 25 let a dosažení věku minimálně 50 let).
- Nařízení č. 342/2016 Sb., které bylo přijato i v souvislosti s neprolomením těžebních limitů a tím i omezením délky těžby (zaměstnání) v lokalitě Severních Čech, se týká zaměstnanců 7 společností působících v této lokalitě, a také, v souvislosti s ukončením těžby uranu, zaměstnanců bývalého odštěpného závodu GEAM Dolní Rožinka státního podniku DIAMO a zaměstnanců 2 společností, které se na Ostravsku podílely na těžbě černého uhlí (Slezská důlní díla, a. s. a OKD HBZS, a. s.). Toto nařízení nabylo účinnosti dnem 1. prosince 2016.
 - Výše příspěvku pro pracovníky s převažující dobou zaměstnání v povrchových profesích je stanovena na 5,3 tis. Kč/měsíc

V ostatních principech jsou obě nařízení vlády totožná.

- Nařízení vlády č. 415/2020 Sb. vláda přijala v souvislosti s restrukturalizací společnosti OKD, a.s. a s převodem části jejího majetku do státního podniku DIAMO (vznik odštěpného závodu DARKOV státního podniku DIAMO).
 - Výše příspěvku je stanovena na 5,3 tis. Kč u zaměstnanců s převažující pracovní činností na povrchu.

V ostatních principech je nařízení vlády totožné.

- Nařízení vlády č. 491/2020 Sb. vláda přijala v návaznosti na útlum těžební činnosti společnosti Sokolovská uhelná, právní nástupce, a. s. a v souvislosti se vznikem odštěpného závodu HBZS státního podniku DIAMO.

V principech je nařízení vlády totožné s NV č. 415/2020 Sb.

- Nařízení vlády č. 368/2021 Sb. vláda přijala „preventivně“ na základě vzniku v budoucích letech očekávaných negativních důsledků spojených ukončováním činnosti 5 v nich uvedených subjektů. Vzhledem k jejich pokračující činnosti však dosud k využití tohoto nařízení vlády došlo v minimálním rozsahu (jednotky poživatelů).

V principech je nařízení vlády totožné s NV č. 415/2020 Sb.

Zdroj finančních prostředků pro poskytování příspěvku podle výše uvedených nařízení vlády tvoří roční přiděl ze státního rozpočtu do kapitoly Ministerstva průmyslu a obchodu.

Stručná informace – renty (náhrada za ztrátu na výděлку)

Problematika řešení náhrad za ztrátu na výděлку je plně v kompetenci Ministerstva práce sociálních věcí (MPSV). MPO (odbor hornictví a surovinové politiky) vede agendu vyplácení mandatorních sociálně zdravotních nákladů dle zákona č. 154/2002 Sb., o přechodném financování sociálně zdravotních dávek horníků, na který vznikl nárok do 31. prosince 1992 (ZPH, renty), resp. u deputátního uhlí a dříví do 16. ledna 1992. Vyplácení těchto dávek se děje převážně prostřednictvím státního podniku DIAMO.

- Samotný princip náhrady škody je založen na příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem nebo nemocí z povolání a vznikem škody. Jestliže tedy škoda – ztráta na výděлку vzniká poškozenému z jiného důvodu, než z důvodu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (obecné onemocnění, skončení pracovního poměru z jiného důvodu, např. z důvodu organizačních změn, nebo nesplňování požadavků pro řádný výkon práce), pak zde příčinná souvislost neexistuje,
- náhrada za ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání přísluší podle zákoníku práce poškozeným ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody a výdělkem dosahovaným po pracovním úrazu nebo nemocí z povolání s připočtením případného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu,
- jestliže poškozený nepracuje, a nemá tudíž žádný výdělek, bylo nutné stanovit výdělek určitou fikcí nebo je stanoveno, že dosaženým výdělkem je minimální mzda, neboť tu by si v každém případě musel poškozený vydělat, kdyby pracoval,
- další skupinou horníků jsou poškození, kterým nárok na náhradu za ztrátu na výděлку vznikl před 1. lednem 1993, tedy před vznikem zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemocí z povolání a kterým je náhrada poskytována prostřednictvím organizací uhelného, uranového a rudného hornictví, kterým jsou dotacemi ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva průmyslu a obchodu výdaje na náhrady poskytovány.

Předmětná náhrada je tedy náhradou škody, takže poškozenému nemůže být vyplaceno více, než je skutečná škoda, která mu v příčinné souvislosti s pracovním úrazem nebo nemocí z povolání vzniká.

Na internetových stránkách MPO je uveden:

- Pokyn k realizaci nařízení vlády: https://www.mpo.cz/assets/cz/prumysl/prumysl-a-zivotni-prostredi/zahlazovani-nasledku-hornicke-cinnosti/2017/1/Vypis_Pokynu.pdf
- Pokyn k zabezpečení výplaty mandatorních dávek podle zákona č. 154/2002 Sb., o přechodném financování některých sociálně zdravotních dávek horníků a obligatorních sociálně zdravotních dávek podle usnesení vlády č. 1128/2003

<https://www.mpo.cz/cz/prumysl/prumysl-a-zivotni-prostredi/zahlazovani-nasledku-hornicke-cinnosti/zabezpeceni-vyplaty-mandatornich-davek--89432/>

- Zásady pro realizaci procesu zahlazování následků hornické činnosti
<https://www.mpo.cz/cz/prumysl/prumysl-a-zivotni-prostredi/zahlazovani-nasledku-hornicke-cinnosti/zahlazovani-nasledku-hornicke-cinnosti--59934/>
- nařízení vlády č. 167/2016 Sb. a č. 342/2016 Sb.
<https://www.mpo.cz/cz/prumysl/prumysl-a-zivotni-prostredi/zahlazovani-nasledku-hornicke-cinnosti/narizeni-vlady-c--167-2016-sb---175820/>
- [nařízení vlády č. 415/2020 Sb., č. 491/2020 Sb. a č. 368/2021 Sb.](#)

Vybrané právní předpisy

- zákon č. 154/2002 Sb., o přechodném financování některých sociálně zdravotních dávek horníků
- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů
- zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 255/2012 Sb., kontrolní řád
- zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)
- zákon č. 98/1987 Sb., zvláštním příspěvku horníkům
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- nařízení vlády č. 167/2016 Sb., nařízení vlády č. 342/2016 Sb., nařízení vlády č. 415/2020 Sb., nařízení vlády č. 491/2020 Sb. a nařízení vlády č. 368/2021 Sb.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 9

Principy surovinové politiky (hlavní, obecné), nerostný potenciál ČR (rudy, nerudy, stavební suroviny, energetické suroviny), světová a evropská surovinová strategie (Raw Materials Initiative, Critical Raw Materials Act – historie, principy, současnost), skupina evropských kritických surovin, klasifikace zásob nerostných surovin.

Principy surovinové politiky

(hlavní, obecné)

Surovinová politika je souhrn všech aktivit, kterými stát ovlivňuje vyhledávání a využívání tuzemských zdrojů surovin (se zřetelem k veřejným zájmům a k ochraně přírodních, kulturních a krajinných hodnot) a získávání surovin v zahraničí s cílem zabezpečit jimi chod své ekonomiky. K těmto aktivitám se logicky řadí také budování vzájemně výhodných ekonomických vazeb se zahraničím, které je předpokladem bezproblémových dodávek nerostných surovin, kterými ČR nedisponuje (ekonomická / surovinová diplomacie).

Předmětem politiky nerostných surovin jsou palivoenergetické, rudní, nerudní a stavební suroviny, a to z prvotních zdrojů⁵.

Surovinová politika ve smyslu politiky nerostných surovin se nezabývá surovinami z obnovitelných zdrojů, jako vodou, dřevem, zemědělskými surovinami atd.

Surovinová politika má přímou vazbu k energetické politice a z hlediska stanovení a řešení některých cílů je s ní úzce propojena.

Specifickým rysem nerostných zdrojů je jejich neobnovitelnost a nepřemístitelnost. Využívání nerostných zdrojů proto vyžaduje zvláštní režim, tj. určitou míru ingerence státu do volného tržního prostředí a stanovení pravidel, rozsahu a forem regulace z důvodů ochrany a šetrného využívání nerostných zdrojů na teritoriu státu, při zohlednění významu jednotlivých nerostných surovin, respektování dotčených zájmů a principů trvale udržitelného rozvoje.

Naprostá většina zemí světa potřebuje pro fungování své ekonomiky širší spektrum nerostných komodit než ty, které je možno získat na teritoriu vlastního státu, naopak mnoho zemí vyváží část svého nerostného bohatství do zahraničí, a to v různém stupni opracování. Proto je nedílnou součástí státní surovinové politiky také problematika dovozu a vývozu nerostných surovin, resp. příspěvek zahraničního obchodu s nerostnými surovinami k bezproblémovému zabezpečení národní ekonomiky nerostnými surovinami a k zajištění přiměřené surovinové bezpečnosti státu.

Nerostný potenciál ČR

(rudy, nerudy, stavební suroviny, energetické suroviny)

Rudy

Tradice těžby rudních ložisek na území dnešní ČR dosahuje již řadu staletí. První doklady o rýžování na našem území pocházejí z 9. století př. n. l., zlatou éru prožívalo rudní hornictví v českých zemích ve středověku. Mezi nejvýznamnější těžené rudy patřilo stříbro, zlato a cín, později také polymetalické rudy. Těžba rud zažila poměrně velký rozmach v období po druhé světové válce, kdy byla v některých případech rudní ložiska těžena i za cenu ekonomických

⁵ Politiku druhotných surovin České republiky (dále jen „Politika druhotných surovin ČR“) schválila Vláda ČR svým usnesením ze dne 15. září 2014 č. 755. Politika druhotných surovin ČR je prvním dokumentem ČR vytvářejícím strategický rámec pro efektivní využívání druhotných surovin a poskytuje základ pro postupný přechod k oběhovému hospodářství. Druhotné suroviny však mají k primárním nerostným surovinám úzkou vazbu, a to jak z hlediska jejich vlivu na úspory prvotních nerostných zdrojů, tak i z hlediska vlivu na úspory energie, která je vkládána do úpravy prvotních surovin a jejich dalšího zpracování.

ztrát s cílem zajistit československou ekonomiku vlastními surovinami. Těžba rud byla ukončena v souvislosti s restrukturalizací národního hospodářství v první polovině 90. let 20. století. Zásoby na rudních ložiskách byly vykazovány v kategorii zásob nebilančních, kam byly ve většině případů oprávněně přesunuty. Následně došlo v rámci státního úkolu „Rebilance“ k přehodnocení většiny českých rudních ložisek a některá byla ze státní bilance vyřazena (např. ložiska železných rud, niklových rud, ložiska antimonu, některá ložiska měděných a polymetalických rud, Sn-W rud a většina scheelitových ložisek).

V současnosti jsou ve státní bilanci evidovány zásoby chudého ložiska manganových rud Chvaletice (140 mil. tun, většina na primárním ložisku a jen asi 30 mil. tun na odkalištích), Cu kov o celkových zásobách cca 50 kt je evidován na 1 ložisku Cu rud a 3 polymetalických ložiskách, Pb a Zn kov jsou evidovány ve výši cca 150 kt, respektive 470 kt na osmi ložiskách, Ag kov ve výši cca 530 tun na sedmi ložiskách polymetalických rud; Sn kov je evidován ve výši cca 387 kt spolu s necelými 30 kt W kovu na šesti Sn-W ložiskách, navíc je na ložisku Cínovec vykazováno necelých 113 kt lithia (kovu). Mimo to je na ložisku Au-W rud Kašperské Hory evidováno dalších více než 40 kt wolframu (kovu).

Ložiska Sn-W rud a stejně tak ložiska Mn rud byla nařízením vlády č. 82/2025 Sb., o stanovení ložisek strategického významu v oblasti Cínovce a Horního Slavkova a č. 92/2025 Sb., o stanovení ložisek strategického významu v oblasti Chvaletic stanovena jako ložiska strategického významu. V ČR se tedy zvětšuje legislativní potenciál pro obnovení dobývání rudních ložisek

Poněkud jiná situace je v případě ložisek zlata, které je jediným kovem české Bilance, jehož zásoby přečkal i období velmi nízkých cen a útlumu evropského rudního hornictví alespoň zčásti v kategorii zásob bilančních. Ve státní bilanci je v současnosti evidováno 15 ložisek s celkovými zásobami okolo 240 tun Au, z toho cca 77 tun Au v kategorii zásob bilančních. Uvedená čísla je třeba interpretovat v souvislosti s vývojem cen kovů v posledních 20 letech a nereflktují výrazný vzestup cen kovových komodit v posledním období.

Nerudy

ČR disponuje významným potenciálem některých nerudních surovin, a to zejména takových, na nichž byly historicky postaveny tradiční české průmyslové obory, tedy výroba porcelánu a keramiky, sklářský průmysl či vápenický a cementářský průmysl. V některých případech však začíná být problémem přístup k novým ložiskům a zásobám těchto tradičních českých surovin. Významným momentem z hlediska surovinové politiky je pokrok dosažený za poslední desetiletí při hledání ekologicky příznivého způsobu těžby nerudních a stavebních surovin, pokrok v technologiích úpravy a zpracování těchto surovin.

Nerudní suroviny jsou významné z hlediska navazujícího zpracovatelského průmyslu (chemický, stavební, výroba skla, porcelánu, keramiky apod.). K příznivému vlivu na průmyslová odvětví na bázi nerudních surovin přispěla v minulosti dobře ověřená surovinová základna s dostatečnou životností. ČR má kvalitní surovinovou základnu zejména pro rozvoj tradičních průmyslových odvětví – sklárství (sklářské písky), keramiky a porcelánu (keramické jíly v bohatém sortimentu, živcové suroviny, kaolin) a papírenství (papírenský kaolin), která je adekvátně využívána. Tyto suroviny mají vesměs konkurenceschopnou cenu a úpravy jsou zpravidla vybudovány v těsné blízkosti ložisek. Na rozdíl od základních či drahých kovů jsou prodávány přímo konečnému spotřebiteli a cena se zpravidla smluvně stanovuje přímo mezi prodávajícím a nakupujícím. S ohledem na velké objemy většiny

nerudných komodit vykazuje tato skupina surovin relativně vysoké náklady na dopravu. V sektoru nerudných surovin je také znatelně lepší pozice evropského kontinentu než v případě palivoenergetických či kovových surovin. Odhlédneme-li od nedostatkových nerudných surovin pro potřeby chemického průmyslu (síra, fosfáty, apatit; nebo baryt a fluorit) a některých dalších surovin pro speciální užití (např. mastek, velkovločkový grafit, drahé kameny s výjimkou českého granátu a vltavínu), jsou zdroje klasických nerudných surovin, spolu se surovinami stavebními, jedinými nerostnými zdroji, kterých má ČR relativní dostatek. Právě proto je žádoucí využívat tyto suroviny s maximální hospodárností a upřednostňovat v maximální možné míře jejich zpracování do podoby finálních výrobků či meziproductů na domácím teritoriu tak, aby přidaná hodnota, navázaná průmyslová odvětví i pracovní příležitosti zůstávaly v ČR.

Stavební suroviny

Stavební suroviny (zejména stavební kámen a šterkopísky) patří spolu s některými nerudnými surovinami mezi komodity, jejichž zásoby i kvalita jsou v ČR poměrně velké. Životnost průmyslových zásob se v obou případech pohybuje kolem 100 let. Určitým limitem je relativní nerovnoměrnost výskytu ložisek stavebních surovin na území ČR. Přestože se na našem území nachází zhruba 170 těžených výhradních ložisek stavebního kamene a zhruba 80 těžených výhradních ložisek šterkopísků a další desítky ložisek nevýhradních, není jejich rozložení zcela rovnoměrné a některé oblasti jsou na stavební suroviny deficitní (např. Zlínský kraj), naopak sousední regiony musí tento deficit pokrývat zvýšenou produkcí (okresy Přerov, Nový Jičín).

Regionálně nerovnoměrná distribuce zdrojů stavebních surovin je kromě rozmístění ložisek dobře patrná také při rozčlenění objemů těžby stavebního kamene podle regionů (okresů). Při podrobné analýze je možné vyčlenit okresy s nulovou těžbou stavebního kamene, okresy s průměrnou těžbou či naopak okresy s nadprůměrně vysokou těžbou. Regionální distribuce produkce stavebních surovin jasně ukazuje, že „problém se nejmenuje těžba, ale spotřeba“, když je patrné, že okresy s vysokou produkcí stavebních surovin (např. klín mezi okresy Brno-venkov, Šumperk a Nový Jičín) jsou rozmístěny v přímém sousedství oblastí silně mankových na vhodné zdroje (typicky např. oblast moravsko-slovenského pomezí) a slouží k zásobení nejen sebe sama, ale také mankových oblastí. Naproti tomu oblast Českomoravské vrchoviny (kraj Vysočina) a část jižních Čech, kde probíhá těžba stavebního kamene na řadě malých či středně velkých ložisek, nevykazuje extrémní výkyvy ve výši produkce suroviny v jednotlivých okresech a je evidentně oblastí s únosnou těžbou stavebních surovin.

Specifikem stavebních surovin je vysoký podíl přepravních nákladů na finální ceně produktu, což umožňuje pouze omezenou konkurenci. Proto je nejvhodnější těžit stavební suroviny pokud možno tam, kde jsou využívány, resp. co nejbližší místa spotřeby. Ve středním a dlouhodobém výhledu má stavebnictví a průmysl stavebních hmot dostatečné rezervy výrobních kapacit, problémem může být reálná disponibilita zásob. V tomto segmentu postupně narůstá význam ložisek nevyhrazených nerostů stavebních surovin (především šterkopísků), která jsou součástí pozemku, oproti výhradním ložiskům stavebních surovin ve vlastnictví státu. U této kategorie ložisek je vhodné dále zpřesňovat jejich evidenci.

Jedinou stavební surovinou, která je obchodovatelná celosvětově, je dekorační kámen. Důvodem je vzájemná nenapodobitelnost jednotlivých druhů a designů. Jako dekorační kámen je označován přírodní kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu, který – splňuje-li současně obě kritéria (leštitelnost a blokovou těžitelnost), je dle horního zákona nerostem vyhrazeným. V českých zemích, kde má kamenický průmysl dlouhodobou tradici, se těží

především žuly a příbuzné vyvřelé horniny hlubinného typu, zatímco vzácnější mramor již jen v malé míře – tyto materiály se však potýkají s velkou zahraniční konkurencí nejen ze strany kvalitních a tradičních materiálů, těžených v EU (Itálie, Portugalsko, Španělsko), ale především levných materiálů z Indie, Turecka, Číny, Brazílie a jižní Afriky, kde jsou výrazně nižší pracovní náklady a často neexistují přísné limity ochrany životního prostředí. Za dekorační kámen je ale považován i blokově dobytelný pískovec či opuka, které nejsou vyhrazeným nerostem. Jedná se o sedimentární horniny, které se díky svému rozšíření u nás využívají již od středověku jak k náročným kamenickým a sochařským pracím, tak i k hrubé kamenické výrobě, a to významným měřítkem. Nyní jsou často využívány k opravám a rekonstrukcím významných památek, stavěných původně z těchto přírodních materiálů. 11

V cihlářském průmyslu byl podstatně rozšířen sortiment zdících materiálů a pálené střešní krytiny při současném zvýšení výrobních kapacit a kvality produkce. Výroba děrovaných cihelných bloků s vysokým tepelným odporem představuje novou generaci výrobků tohoto oboru. Cihlářské závody v příhraničních oblastech mohou kvalitou a cenou exportovaných výrobků konkurovat zahraničním cihlářským výrobkům. Výhled ve střednědobém časovém horizontu předpokládá koncentraci výroby do omezeného počtu velkokapacitních cihelen, další zvyšování užitné hodnoty výrobků a snižování energetické náročnosti. Problémem zůstává nerovnoměrné rozložení ložisek cihlářské suroviny na ploše území státu a tlak na zástavbu území, které bylo dříve považováno za surovinovou rezervu cihlářských surovin.

Energetické suroviny

V rámci svého nerostně surovinového potenciálu disponuje ČR zásobami černého i hnědého uhlí, zásobami uranové rudy a limitovanými zásobami ropy a plynu. Domácí těžba **ropy a zemního plynu** nemá větší národohospodářský význam – pokrývá totiž cca 1 % (u ropy) a cca 1 až 3 % (u zemního plynu) domácí spotřeby uvedených surovin. Naprostou většinu ropy a zemního plynu je tedy třeba dovážet, což vytváří značný tlak na saldo českého zahraničního obchodu. O přítomnosti zásob nekonvenčních druhů zemního plynu na českém území – tzv. břídlíkového plynu neexistuje dostatek informací.

Ložiska **hnědého uhlí** jsou soustředěna v podkrušnohorských pánvích a z jejich produkce je zajišťováno stále kolem 40 % domácí výroby elektrické energie a významná část výroby tepla. Část těchto ložisek je těžena. ČR byla dosud soběstačná v produkci hnědého uhlí. V souvislosti s postupným dotěžováním disponibilních zásob na otevřených lomech (v rámci tzv. územně ekologických limitů – ÚEL) je třeba přijmout strategické rozhodnutí, jak dále naložit se zásobami za těmito limity. Jedná se o lokality Důl Bílina a Důl ČSA. V obou případech se jedná o významné objemy zásob, v případě dolu ČSA navíc o kvalitní, vysoce výhřevné (tzv. teplé) uhlí. I přes zamýšlenou transformaci české energetiky směrem k jádru a OZE i celosvětové snahy o dekarbonizaci je zřejmé, že uhlí pro potřeby české elektroenergetiky a zejména českého teplárenství bude ještě řadu let třeba.

Méně výhřevný typ hnědého uhlí – **lignit** – byl v minulosti těžen v okolí Hodonína, v současnosti se již netěží. Černé uhlí se těžilo zejména v české části hornoslezské pánve.

V ČR těžba **černého uhlí** skončila v únoru 2026. Na základě dostatku kvalitního černého uhlí vznikly v minulosti na našem území významné průmyslové oblasti (Ostravsko, Kladensko). V posledních letech čelí celé evropské černouhelné hornictví velmi složité situaci vyvolané vysokými náklady a nízkými světovými cenami černého uhlí, na které má vliv mimo jiné

nadprodukce černého uhlí v USA, kde je tato typická součást amerického energetického mixu nyní vytlačována na světový trh rychle se rozvíjícím břidlicovým plynem.

Světová a evropská surovinová strategie

(Raw Materials Initiative, Critical Raw Materials Act – historie, principy, současnost)

Surovinové strategie ve světě (rozdílná pojetí surovinových strategií v jednotlivých zemích)

Strategii zabezpečení ekonomiky nerostnými surovinami zpracovává v té či oné formě mnoho zemí světa. Čím je daná ekonomika vyspělejší, čím více využívá moderní suroviny a materiály (někdy i takové, které byly donedávna považovány za nežádoucí příměs) a čím má daná země méně svých vlastních nerostných zdrojů, tím je této strategii přikládán větší význam.

Právě vyspělost ekonomiky je důležitým kritériem pro formulaci zásad zabezpečení nerostnými surovinami.

Pozice tradičních rozvojových zemí, které jsou dosud v některých případech pouhými dodavateli surovin pro vyspělé ekonomiky, nevyžaduje mnoho strategických rozhodnutí o budoucím směřování těžby, o volbě optimálního spektra těžených surovin, o nejlepším možném využití stávajících zásob, o jejich ochraně a podobně.

Na druhém pólu jsou nejvyspělejší ekonomiky světa, které pro své fungování nezbytně nutně potřebují široké spektrum nerostných surovin, často velmi specifické a vzácné komodity, jejichž rozmístění – jak z hlediska zásob, tak těžebních kapacit – je velmi nerovnoměrné.

I vyspělé státy volí značně rozdílný způsob zabezpečení svých potřeb: od útlumu domácí těžby ve snaze ponechat si „vlastní“ nerostné suroviny na dobu horší dostupnosti zdrojů za současného využívání importovaných nerostných surovin, až po oboustranně výhodnou mezinárodní spolupráci zahrnující geologický průzkum a těžbu nerostných surovin v rozvojovém světě, budování společných zpracovatelských podniků včetně zaučení pracovníků, což je strategie, kterou dlouhodobě a úspěšně praktikuje například japonská vláda.

Evropská surovinová strategie Raw Materials Initiative (historie, principy, současnost)

Již v průběhu kvalitativních změn situace ve světovém těžebním sektoru, ke kterým docházelo v první dekádě 21. století vlivem rozsáhlé modernizace řady zemí někdejšího třetího světa, začaly některé evropské země své dosavadní surovinové strategie přehodnocovat a více využívat domácí zdroje nerostných surovin (např. Finsko, Švédsko, Portugalsko, Španělsko). Vyvrcholením těchto aktivit a změn v celosvětovém i celoevropském vnímání role nerostných surovin pro zabezpečení surovinové a energetické bezpečnosti, zabezpečení dostatku komodit pro národní ekonomiky a nutnosti řešit kriticky vysoké dovozní závislosti evropského kontinentu, se stala iniciativa komisaře Güntera Verheugena „The Raw Materials Initiative – Meeting our critical needs for growth and jobs in Europe“, která byla zveřejněna koncem roku 2008. Iniciativa, která se přednostně zabývá neenergetickými surovinami, správně analyzuje změny na světovém trhu nerostných surovin, k nimž v posledních letech dochází, současný stav využívání nerostných surovin na evropském kontinentu i vysokou míru dovozní závislosti v řadě komodit.

Uvedený dokument pojmenovává tři pilíře lepšího přístupu k nerostným zdrojům, které umožní konkurenceschopnost evropského kontinentu v globální ekonomické soutěži:

- vyšší míru využívání domácích (evropských) zdrojů,

- efektivní ekonomickou („surovinovou“) diplomacií ve vztahu k zemím, které disponují relativním dostatkem nerostných zdrojů a zajištěním nediskriminačního přístupu k surovinám,
- vyšší míru využívání materiálově šetrných technologií, zvyšování míry recyklace.

Skupina evropských kritických surovin

V návaznosti na Raw Materials Initiative byla Evropskou komisí ustavena expertní pracovní skupina, aby po vzoru např. Japonska, Jižní Koreje či USA stanovila seznam superstrategických komodit pro EU. Nutno předeslat, že byly zatím hodnoceny pouze neenergetické suroviny, tj. kovy a nerudní suroviny. Tohoto procesu se ČR aktivně účastnila.

Pracovní skupina EU, která zpracovávala seznam kritických surovin pro období příštích deseti let, dospěla k poznatku, že pro zařazení mezi kritické nerostné suroviny (životně důležité nerosty) není primárně rozhodující množství evidovaných zdrojů a zásob příp. jiné geologické předpoklady, nýbrž mění se geopoliticko-ekonomické podmínky ovlivňující nabídku a poptávku po jednotlivých nerostných surovinách. V rozvíjejících ekonomikách zdrojových zemí se totiž stále častěji uplatňují administrativní opatření (daně, vývozní kvóty a cla, dotace apod.), směřující k zachování strategických zdrojů přednostně pro vlastní potřebu. Produkce některých strategických nerostných komodit je zase často koncentrována do několika málo zemí či země jediné (např. vzácné zeminy).

Zmíněná pracovní skupina EU analyzovala 41 nerostných surovin a kovů z hlediska jejich kritického deficitu pro EU. Vycházela přitom z konceptu kritického deficitu daného především rizikem, že poruchy v zásobování danou surovinou podstatně ovlivní ekonomiku. V úvahu byly brány dva typy rizika:

- riziko porušení plynulosti dodávek vyplývající z politicko-ekonomické stability produkčních zemí, stupně koncentrace výroby, možností substituce a stupně recyklace,
- environmentální riziko dané zdrojové země s vyhodnocením opatření nutných pro zachování životního prostředí, jejichž realizace by mohla ohrozit dodávky surovin pro potřeby EU.

Postavení jednotlivých nerostných komodit a kovů je ukázáno na diagramu vyhodnocujícím zásobovací riziko versus ekonomický význam. V první fázi (první hodnocení) bylo celkem 14 surovin pracovní skupinou vyhodnoceno jako superstrategické.

Jedná se o antimon, beryllium, fluorit, galium, germanium, grafit, indium, kobalt, magnesium, niob, skupina platinových kovů, tantal, vzácné zeminy, wolfram. Ve skutečnosti jde o 35 nerostných surovin a prvků, neboť skupina platiny obsahuje vedle platiny ještě palladium, iridium, rhodium, ruthenium a osmium a k prvkům vzácných zemin, které jsou zde uvedeny, je třeba vedle yttria a skandia přidat ještě 15 tzv. lanthanoidů (La, Ce, Pr, Nd, Pm, Sm, Eu, Gd, Tb, Dy, Ho, Er, Tm, Yb a Lu).

Vysoké riziko dodávek jmenovaných nerostných surovin a kovů pro EU je dáno především převažující koncentrací světové produkce na území jediného státu, např. Číny (Sb, fluorit, Ga, Ge, grafit, In, Mg, REE, W), Ruska (skupina Pt kovů), Demokratické republiky Kongo (Co, Ta) či Brazílie (Nb, Ta).

Nařízení EU 2024/1252 (Critical Raw Materials Act – CRMA)

V reakci na rostoucí geopolitická rizika, zvyšující se poptávku po surovinách pro zelenou a digitální transformaci a vysokou dovozní závislost Evropské unie byl v roce 2024 přijat

Evropský akt o kritických surovinách (CRMA). Tento právní rámec vychází z potřeby zajistit bezpečné a udržitelné dodávky strategických a kritických surovin v rámci vnitřního trhu a posílit otevřenou strategickou autonomii Unie.

CRMA stanovuje metodiku pro určování strategických a kritických surovin a zavádí jejich pravidelnou aktualizaci nejméně v tříletém intervalu, přičemž aktuální seznam obsahuje 34 kritických surovin a je zveřejněn přímo v samotném nařízení. Nařízení dále zavádí jednotný přístup k rozvoji těžby, zpracování a recyklace, podporuje vznik strategických projektů a posiluje monitorování rizik v dodavatelských řetězcích.

Do roku 2030 Unie stanovila orientační cíle pokrýt alespoň 10 % své spotřeby strategických surovin z domácí těžby, 40 % ze zpracování na území EU a 25 % z recyklace, přičemž zároveň usiluje o snížení závislosti na jediné třetí zemi pod hranici 65 % u každé strategické suroviny.

Dále CRMA v roce 2024 zřídil expertní poradní orgán European Critical Raw Materials Board (CRM Board), jehož cílem je koordinovat provádění nařízení, podporovat rozvoj strategických projektů a poskytovat odborná doporučení Evropské komisi. Tento orgán má zároveň šest podskupin zaměřených na průzkum, financování, monitorování dodavatelských řetězců, strategické zásoby, oběhové hospodářství a veřejné přijetí projektů.

Aktualizace seznamů a současný stav

V návaznosti na politicky citlivý vývoj v oblasti dodavatelských řetězců byl v roce 2023 předložen návrh nařízení o kritických nerostných surovinách, který vedl k přijetí CRMA. Seznam kritických surovin byl rozšířen na 34 položek, mezi něž patří například lithium, kobalt, měď, nikl, wolfram, vzácné zeminy či platinové kovy.

Současně byl stanoven seznam 17 strategických surovin, mezi něž patří mimo jiné lithium bateriové kvality, kobalt, mangan, grafit, kovy platinové skupiny, prvky vzácných zemin či křemíkový kov.

Klasifikace zásob nerostných surovin

Výsledky vyhledávání a průzkumu výhradního ložiska se vyhodnocují. Součástí vyhodnocení je výpočet zásob, který zabezpečuje organizace.

Zásoby výhradního ložiska se ve výpočtech zásob klasifikují

- a) podle stupně prozkoumanosti výhradního ložiska a znalosti jeho úložních poměrů nebo jeho části, jakosti a technologických vlastností nerostů a báňsko-technických podmínek na zásoby vyhledané a zásoby prozkoumané. Obsahuje-li výhradní ložisko několik užitkových složek, klasifikují se jejich zásoby podle dosaženého stupně jejich prozkoumanosti a znalosti,
- b) podle podmínek využitelnosti na zásoby bilanční, které jsou využitelné v současnosti a vyhovují stávajícím technickým a ekonomickým podmínkám využití výhradního ložiska, a zásoby nebilanční, které jsou v současnosti nevyužitelné, protože nevyhovují stávajícím technickým a ekonomickým podmínkám využití, ale jsou podle předpokladu využitelné v budoucnosti s ohledem na očekávaný technický a ekonomický vývoj,

- c) podle přípustnosti k dobývání, která je podmíněna technologií dobývání, bezpečností provozu a stanovenými ochrannými pilíři, na volné a vázané. Vázané zásoby jsou zásoby v ochranných pilířích povrchových a podzemních staveb, zařízení a důlních děl, jakož i v pilířích stanovených k zajištění bezpečnosti provozu a ochrany právem chráněných zájmů. Ostatní zásoby jsou zásoby volné.

Ve výpočtu zásob, který je součástí návrhu na povolení hornické činnosti, uvede organizace zásoby, které plánuje k vytěžení (dále jen „vytěžitelné zásoby“). Vytěžitelné zásoby jsou bilanční zásoby zmenšené o hodnotu předpokládaných těžebních ztrát souvisejících se zvolenou technologií dobývání nebo s vlivem přírodních podmínek.

Výpočet zásob výhradního ložiska a jeho posouzení zabezpečuje organizace. Výpočet zásob výhradního ložiska s posouzením odesílá organizace Ministerstvu životního prostředí, Ministerstvu průmyslu a obchodu a obvodnímu báňskému úřadu.

Klasifikaci zásob a postup při výpočtu zásob výhradních ložisek a náležitosti výpočtu podrobněji upraví Ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem (vyhláška č. 369/2004 Sb., o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek).

V minulosti se geologické zásoby (všechny zásoby ve svém původním stavu na ložisku bez odečtení ztrát těžby, úpravy a zpracování) klasifikovaly v členění na skupiny a kategorie (mírně zjednodušeno): Skupiny geologických zásob podle průmyslové využitelnosti:

nebilanční – nedobyvatelné v současné době pro nízký obsah užitkových složek, malou mocnost ložiska, zvláště komplikované podmínky dobývání, nebo pro neznalost metody ekonomického zpracování daného typu suroviny, avšak mohou se považovat za využitelné v budoucnosti

bilanční – dobyvatelné, vyhovují průmyslovému využití a hornicko-technickým podmínkám pro těžbu“.

Kategorie geologických zásob podle stupně prozkoumanosti ložiska:

A – podrobně prozkoumány a ohraničeny hornickými pracemi nebo vrty, anebo jejich kombinací. Úložní poměry, rozložení jakostních druhů užitkových složek v ložisku a technologické vlastnosti nerostné suroviny jsou známy natolik, že umožňují vypracovat způsob úpravy a zpracování suroviny. Jsou určeny přírodní typy a průmyslové druhy nerostné suroviny. K zásobám A patří ty části ložiska, kde úložné poměry, hydrogeologické a těžební podmínky jsou známy natolik, že lze vypracovat způsob otvírky ložiska.

B – prozkoumány a ohraničeny hornickými pracemi nebo vrty, nebo jejich kombinací v řidší síti než u kategorie A. Dále sem patří zásoby ložisek přiléhající k blokům kategorie A, ověřené průzkumnými pracemi. Způsob uložení, přírodní typy a průmyslové druhy suroviny jsou stanoveny bez znalosti jejich detailního rozmístění v ložisku. Jakost a technologické vlastnosti suroviny jsou určeny v rozsahu, který dovoluje zásadní výběr způsobu zpracování. Hydrogeologické poměry a všeobecné zásady otevření ložiska jsou dostatečně objasněny.

C1 – zjištěny řídkou sítí vrtů nebo hornických prací, nebo jejich kombinací, dále zásoby, které přiléhají k zásobám kategorie A, B, jsou-li z geologického hlediska odůvodněné. Patří k nim také zásoby poměrně složitých ložisek s velmi nepravidelným rozložením užitkové složky,

i když byla tato ložiska podrobně prozkoumána. Patří sem zásoby ložisek částečně vydobytych metodami o malé výrubnosti. Úložné poměry, jakost, průmyslové druhy a technologie zpracování suroviny jsou stanoveny na základě rozborů nebo laboratorních zkoušek vzorků, nebo na základě analogie s prozkoumanými ložisky podobného druhu. Hydrogeologické poměry a zásady otevření ložiska jsou stanoveny zcela všeobecně.

C2 – jsou předpokládány na základě geologických a geofyzikálních údajů, potvrzených ověřováním ložiska nerostné suroviny z výchozů nebo z ojedinělých vrtů či hornických prací. Dále zásoby přiléhající k zásobám kategorií A, B, C1, kde jsou k tomu geologické předpoklady.

Novela Horního zákona č. 541/1991 Sb. stanovila klasifikaci zásob (výhradního ložiska) podle prozkoumanosti na kategorie vyhledané zásoby a prozkoumané zásoby, podle podmínek využitelnosti na zásoby bilanční a zásoby nebilanční a podle přípustnosti k dobývání na zásoby volné a vázané.

Bilanční – zásoby vyhovující stávajícím technickým a ekonomickým podmínkám využití výhradního ložiska.

Nebilanční – v současnosti nevyužitelné zásoby, protože nevyhovují stávajícím technickým a ekonomickým podmínkám využití, ale podle předpokladu jsou využitelné v budoucnosti s ohledem na očekávaný technický a ekonomický vývoj.

Vázané – zásoby v ochranných pilířích povrchových a podzemních staveb, zařízení a důlních děl, jakož i v pilířích stanovených k zajištění bezpečnosti provozu a ochrany právem chráněných zájmů.

Volné – ostatní zásoby dle přípustnosti k dobývání, která je podmíněna technologií dobývání, bezpečností provozu a stanovenými ochrannými pilíři (tzn. zásoby, které nejsou vázané).

Tato novela ani žádný jiný předpis nedefinoval obsah termínů vyhledané a prozkoumané zásoby. Praxe ztotožňuje tyto kategorie s kategoriemi prozkoumanosti zásob, jak byly v platnosti před novelou Horního zákona č. 541/1991 Sb. takto: prozkoumané zásoby = součet zásob kategorií A + B + C1 (nazývaných také průmyslové), vyhledané zásoby = zásoby kategorie C2.

V mezinárodním kontextu existuje celá řada různorodých klasifikací zásob – o jejich postupné sjednocení usiluje OSN, prostřednictvím United Nations Framework Classification (trojrozměrná, tzv. **3D klasifikace** – v prostoru mezi osami E (ekonomické), F (feasibility – dosažitelnosti) a G (geologické) může být mechanicky stanoveno 36 kategorií, z nichž ale reálně existuje asi 10. Kategorie jsou označovány třiciferným kódem.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 10

Nerostně surovinový potenciál ČR v členění zdroje rudních, palivoenergetických, nerudních a stavebních surovin, netradiční zdroje nerostných surovin vč. nerostných zdrojů mořského dna. Nerostně surovinový potenciál sousedních zemí a základní přehled o zdrojích nerostných surovin EU a světa.

Nerostně surovinový potenciál ČR v členění zdroje rudních, palivo-energetických, nerudních a stavebních surovin, netradiční zdroje nerostných surovin vč. nerostných zdrojů mořského dna

Rudy

Tradice těžby rudních ložisek na území dnešní ČR dosahuje již řadu staletí. První doklady o rýžování na našem území pocházejí z 9. století př. n. l., zlatou éru prožívalo rudní hornictví v českých zemích ve středověku. Mezi nejvýznamnější těžené rudy patřilo stříbro, zlato a cín, později také polymetalické rudy. Těžba rud zažila poměrně velký rozmach v období po druhé světové válce, kdy byla v některých případech rudní ložiska těžena i za cenu ekonomických ztrát s cílem zajistit československou ekonomiku vlastními surovinami. Těžba rud byla ukončena v souvislosti s restrukturalizací národního hospodářství v první polovině 90. let 20. století. Zásoby na rudních ložiskách byly vykazovány v kategorii zásob nebilančních, kam byly ve většině případů oprávněně přesunuty. Následně došlo v rámci státního úkolu „Rebilance“ k přehodnocení většiny českých rudních ložisek a některá byla ze státní bilance vyřazena (např. ložiska železných rud, niklových rud, ložiska antimonu, některá ložiska měděných a polymetalických rud, Sn-W rud a většina scheelitových ložisek). Kromě zásob Au na ložiskách zlatých rud jsou všechny ostatní rudy i kovy evidovány na území ČR jen v kategorii nebilančních zásob.

V současnosti jsou ve státní bilanci evidovány zásoby chudého ložiska manganových rud Chvaletice (140 mil. tun, většina na primárním ložisku a jen asi 30 mil. tun na odkalištích), Cu kov o celkových zásobách cca 50 kt je evidován na 1 ložisku Cu rud a 3 polymetalických ložiskách, Pb a Zn kov jsou evidovány ve výši cca 150 kt, respektive 470 kt na osmi ložiskách, Ag kov ve výši cca 530 tun na sedmi ložiskách polymetalických rud; Sn kov je evidován ve výši cca 387 kt spolu s necelými 30 kt W kovu na šesti Sn-W ložiskách, navíc je na ložisku Cínovec vykazováno necelých 113 kt lithia (kovu). Mimo to je na ložisku Au-W rud Kašperské Hory evidováno dalších více než 40 kt wolframu (kovu).

Poněkud jiná situace je v případě ložisek zlata, které je jediným kovem české Bilance, jehož zásoby přečkaly i období velmi nízkých cen a útlumu evropského rudního hornictví alespoň zčásti v kategorii zásob bilančních. Ve státní bilanci je v současnosti evidováno 15 ložisek s celkovými zásobami okolo 240 tun Au, z toho cca 77 tun Au v kategorii zásob bilančních. Uvedená čísla je třeba interpretovat v souvislosti s vývojem cen kovů v posledních 20 letech a nereflktují výrazný vzestup cen kovových komodit v posledním období.

Palivo-energetické suroviny

V rámci svého nerostně surovinového potenciálu disponuje ČR zásobami černého i hnědého uhlí, zásobami uranové rudy a limitovanými zásobami ropy a plynu. Domácí těžba **ropy a zemního plynu** nemá větší národohospodářský význam – pokrývá totiž cca 1 % (u ropy) a cca 1 až 3 % (u zemního plynu) domácí spotřeby uvedených surovin. Naprostou většinu ropy a zemního plynu je tedy třeba dovážet, což vytváří značný tlak na saldo českého zahraničního obchodu. O přítomnosti zásob nekonvenčních druhů zemního plynu na českém území – tzv. břídlícového plynu neexistuje dostatek informací.

Ložiska **hnědého uhlí** jsou soustředěna v podkrušnohorských pánvích a z jejich produkce je zajišťováno stále kolem 40% domácí výroby elektrické energie a významná část výroby tepla. Část těchto ložisek je těžena. ČR byla dosud soběstačná v produkci hnědého uhlí. V souvislosti s postupným dotěžováním disponibilních zásob na otevřených lomech (v rámci tzv. územně ekologických limitů – ÚEL), je třeba přijmout strategické rozhodnutí, jak dále naložit se zásobami za těmito limity. Jedná se o lokality Důl Bílina a Důl ČSA. Důl Bílina by měl (zatím) pokračovat za limity, Důl ČSA nikoli (těžba přerušena v roce 2024). V obou případech se však jedná o významné objemy zásob, v případě dolu ČSA navíc o kvalitní, vysoce výhřevné (tzv. teplé) uhlí. I přes zamýšlenou transformaci české energetiky směrem k jádru a OZE i celosvětové snahy o dekarbonizaci, je zřejmé, že uhlí pro potřeby české elektroenergetiky a zejména českého teplárenství bude ještě řadu let třeba. Důležitou roli hraje tzv. Uhelná komise“, založená v roce 2019, která má určit budoucnost uhlí v ČR ve vztahu k celému energetickému mixu a zásobování republiky energií.

Méně výhřevný typ hnědého uhlí – **lignit** – byl v minulosti těžen v okolí Hodonína, v současnosti se již netěží. Veškerá těžba černého uhlí je v současnosti soustředěna v české části hornoslezské pánve.

V ČR těžba **černého uhlí** skončila v únoru 2026. Na základě dostatku kvalitního černého uhlí vznikly v minulosti na našem území významné průmyslové oblasti (Ostravsko, Kladensko). V posledních letech čelí celé evropské černouhelné hornictví velmi složité situaci vyvolané vysokými náklady a nízkými světovými cenami černého uhlí, na které má vliv mimo jiné nadprodukce černého uhlí v USA, kde je tato typická součást amerického energetického mixu nyní vytlačována na světový trh rychle se rozvíjejícím břidlicovým plynem.

Nerudy

ČR disponuje významným potenciálem některých nerudných surovin, a to zejména takových, na nichž byly historicky postaveny tradiční české průmyslové obory, tedy výroba porcelánu a keramiky, sklářský průmysl či vápenický a cementářský průmysl. V některých případech však začíná být problémem přístup k novým ložiskům a zásobám těchto tradičních českých surovin. Významným momentem z hlediska surovinové politiky je pokrok dosažený za poslední desetiletí při hledání ekologicky příznivého způsobu těžby nerudných a stavebních surovin, pokrok v technologiích úpravy a zpracování těchto surovin.

Nerudní suroviny jsou významné z hlediska navazujícího zpracovatelského průmyslu (chemický, stavební, výroba skla, porcelánu, keramiky apod.). K příznivému vlivu na průmyslová odvětví na bázi nerudných surovin přispěla v minulosti dobře ověřená surovinová základna s dostatečnou životností. ČR má kvalitní surovinovou základnu zejména pro rozvoj tradičních průmyslových odvětví – sklářství (sklářské písky), keramiky a porcelánu (keramické jíly v bohatém sortimentu, živcové suroviny, kaolin) a papírenství (papírenský kaolin), která je adekvátně využívána. Tyto suroviny mají vesměs konkurenceschopnou cenu a úpravny jsou zpravidla vybudovány v těsné blízkosti ložisek. Na rozdíl od základních či drahých kovů jsou prodávány přímo konečnému spotřebiteli a cena se zpravidla smluvně stanovuje přímo mezi prodávajícím a nakupujícím. S ohledem na velké objemy většiny nerudných komodit vykazuje tato skupina surovin relativně vysoké náklady na dopravu. V sektoru nerudných surovin je také znatelně lepší pozice evropského kontinentu než v případě palivoenergetických či kovových surovin. Odhlédneme-li od nedostatkových nerudných surovin pro potřeby chemického průmyslu (síra, fosfáty, apatit; nebo baryt a fluorit) a některých dalších

surovin pro speciální užití (např. mastek, velkovločkový grafit, drahé kameny s výjimkou českého granátu a vltavínu), jsou zdroje klasických nerudných surovin, spolu se surovinami stavebními, jedinými nerostnými zdroji, kterých má ČR relativní dostatek. Právě proto je žádoucí využívat tyto suroviny s maximální hospodárností a upřednostňovat v maximální možné míře jejich zpracování do podoby finálních výrobků či meziproduktů na domácím teritoriu tak, aby přidaná hodnota, navázaná průmyslová odvětví i pracovní příležitosti zůstávaly v ČR.

Stavební suroviny

Stavební suroviny (zejména stavební kámen a šterkopísky) patří spolu s některými nerudnými surovinami mezi komodity, jejichž zásoby i kvalita jsou v ČR poměrně velké. Životnost průmyslových zásob se v obou případech pohybuje kolem 100 let. Určitým limitem je relativní nerovnoměrnost výskytu ložisek stavebních surovin na území ČR. Přestože se na našem území nachází zhruba 170 těžených výhradních ložisek stavebního kamene a zhruba 80 těžených výhradních ložisek šterkopísků a další desítky ložisek nevýhradních, není jejich rozložení zcela rovnoměrné a některé oblasti jsou na stavební suroviny deficitní (např. Zlínský kraj), naopak sousední regiony musí tento deficit pokrývat zvýšenou produkcí (okresy Přerov, Nový Jičín).

Regionálně nerovnoměrná distribuce zdrojů stavebních surovin je kromě rozmístění ložisek dobře patrná také při rozčlenění objemů těžby stavebního kamene podle regionů (okresů). Při podrobné analýze je možné vyčlenit okresy s nulovou těžbou stavebního kamene, okresy s průměrnou těžbou či naopak okresy s nadprůměrně vysokou těžbou. Regionální distribuce produkce stavebních surovin jasně ukazuje, že „problém se nejmenuje těžba, ale spotřeba“, když je patrné, že okresy s vysokou produkcí stavebních surovin (např. klín mezi okresy Brno-venkov, Šumperk a Nový Jičín) jsou rozmístěny v přímém sousedství oblastí silně mankových na vhodné zdroje (typicky např. oblast moravsko-slovenského pomezí) a slouží k zásobení nejen sebe sama, ale také mankových oblastí. Naproti tomu oblast Českomoravské vrchoviny (kraj Vysočina) a část jižních Čech, kde probíhá těžba stavebního kamene na řadě malých či středně velkých ložisek, nevykazuje extrémní výkyvy ve výši produkce suroviny v jednotlivých okresech a je evidentně oblastí s únosnou těžbou stavebních surovin.

Specifikem stavebních surovin je vysoký podíl přepravních nákladů na finální ceně produktu, což umožňuje pouze omezenou konkurenci. Proto je nejvhodnější těžit stavební suroviny pokud možno tam, kde jsou využívány, resp. co nejbližší místa spotřeby. Ve středním a dlouhodobém výhledu má stavebnictví a průmysl stavebních hmot dostatečné rezervy výrobních kapacit, problémem může být reálná disponibilita zásob. V tomto segmentu postupně narůstá význam ložisek nevyhrazených nerostů stavebních surovin (především šterkopísků), která jsou součástí pozemku, oproti výhradním ložiskům stavebních surovin ve vlastnictví státu. U této kategorie ložisek je vhodné dále zpřesňovat jejich evidenci.

Jedinou stavební surovinou, která je obchodovatelná celosvětově, je dekorační kámen. Důvodem je vzájemná nenapodobitelnost jednotlivých druhů a designů. Jako dekorační kámen je označován přírodní kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu, který – splňuje-li současně obě kritéria (leštitelnost a blokovou těžitelnost), je dle horního zákona nerostem vyhrazeným. V českých zemích, kde má kamenický průmysl dlouhodobou tradici, se těží především žuly a příbuzné vyvrělé horniny hlubinného typu, zatímco vzácnější mramor již jen v malé míře – tyto materiály se však potýkají s velkou zahraniční konkurencí nejen ze strany kvalitních a tradičních materiálů, těžených v EU (Itálie, Portugalsko, Španělsko), ale především levných materiálů z Indie, Turecka, Číny, Brazílie a jižní Afriky, kde jsou výrazně nižší

pracovní náklady a často neexistují přísné limity ochrany životního prostředí. Za dekorační kámen je ale považován i blokově dobytelný pískovec či opuka, které nejsou vyhrazeným nerostem. Jedná se o sedimentární horniny, které se díky svému rozšíření u nás využívají již od středověku jak k náročným kamenickým a sochařským pracím, tak i k hrubé kamenické výrobě, a to významném měřítku. Nyní jsou často využívány k opravám a rekonstrukcím významných památek, stavených původně z těchto přírodních materiálů.

V cihlářském průmyslu byl podstatně rozšířen sortiment zdících materiálů a pálené střešní krytiny při současném zvýšení výrobních kapacit a kvality produkce. Výroba děrovaných cihelných bloků s vysokým tepelným odporem představuje novou generaci výrobků tohoto oboru. Cihlářské závody v příhraničních oblastech mohou kvalitou a cenou exportovaných výrobků konkurovat zahraničním cihlářským výrobkům. Výhled ve střednědobém časovém horizontu předpokládá koncentraci výroby do omezeného počtu velkokapacitních cihelen, další zvyšování užitné hodnoty výrobků a snižování energetické náročnosti. Problémem zůstává nerovnoměrné rozložení ložisek cihlářské suroviny na ploše území státu a tlak na zástavbu území, které bylo dříve považováno za surovinovou rezervu cihlářských surovin.

Netradiční suroviny, vč. nerostných zdrojů mořského dna

Nerostné suroviny nejsou získávány pouze z klasických nalezišť, ale se stoupajícím rozvojem průmyslu, včetně vyspělé elektroniky a také v souvislosti s modernizací části rozvojového světa a většího soupeření o využívání území v rozvinutých zemích, se přesouvá zájem i do jiných „netradičních“ oblastí. Jednou z takových oblastí je např. i oceánské dno, kde se vyskytuje více typů nerostných surovin, např. polymetalické konkrce, ložiska polymetalických sulfidů či tzv. kobaltonosné kůrky. Ochranou a povolováním průzkumu uvedených druhů netradičních nerostných surovin je celosvětově pověřena International Seabed Authority (ISA), odborná agentura OSN, jejímiž členy jsou téměř všechny státy světa.

V důsledku slibných výsledků renomovaných institucí a ústavů zúčastněných na regionálním geologicko-geofyzikálním průzkumu vybraných oblastí světových oceánů byla potvrzena existence rozsáhlých akumulací využitelných nerostných zdrojů – především polymetalických konkrceí.

Přestože se polymetalické konkrce vyskytují na mnoha místech dna světových moří, rozsáhlé akumulace odpovídající jejich průmyslovému využití byly zjištěny pouze na několika lokalitách, především v oblasti Tichého oceánu. Největší plošnou ekonomicky využitelnou akumulací konkrceí na oceánském dně, v hloubkách 3800–4800 m, tvoří pás V-Z směru, uvnitř zlomového pásma Clarion/Clipperton (CCZ) v subtropické části severního Pacifiku. Má celkovou rozlohu 9 milionů km² s odhadovaným množstvím zásob v miliardách tun této svým složením unikátní suroviny, která nemá ekvivalent na kontinentálních ložiscích (hlavní kovy – železo, mangan, měď, kobalt a nikl; doprovodné kovy zinek, molybden a skupina vzácných zemin – lanthanoidy).

Mezi kontraktory (země či konsorcia) s právem provádět geologický průzkum patřily v minulosti hlavně světové velmoci a státy s vyspělým průmyslem – Japonsko, Jižní Korea, Indie, Čína, Rusko, Francie, Německo, sdružení států InterOceanmetal (IOM) atd. Po roce 2010 došlo k velkému nárůstu zájmu o netradiční nerostné zdroje a do uvedených aktivit se zapojily další státy (např. Velká Británie, Belgie, Singapur, Brazílie atd.). ČR je do těchto špičkových vědeckých aktivit zapojena od konce osmdesátých let jako člen konsorcia IOM.

Nerostně surovinový potenciál sousedních zemí a základní přehled o zdrojích nerostných surovin EU a světa

Nerostně surovinový potenciál sousedních zemí

Nerostně surovinový potenciál Slovenska – stručná charakteristika:

Nerostné bohatství Slovenska je podmíněno pestrá geologickou stavbou. Těžba některých surovin, zejména drahých kovů a rud, má na Slovensku bohatou tradici a byla u zrodu horních měst a ekonomické prosperity horních regionů. Zásoby nerostných surovin jsou na území Slovenska rozmístěny velmi nerovnoměrně. Ekonomicky významné jsou v současnosti ložiska vápenců, šterkopísků a keramických a žáruvzdorných surovin. Slovensko disponuje též zásobami kvalitního bentonitu. Zejména u energetických surovin je Slovensko odkázáno na dovoz ze zahraničí. Na Slovensku je soustředěno okolo 10 % celkových světových zásob magnezitu a jeho objem těžby řadí SR na přední místa na světě.

Nerostně surovinový potenciál Polska – stručná charakteristika:

Polsko patří mezi nejvýznamnější těžební země v rámci EU. Kromě rozsáhlých zásob černého i hnědého uhlí je země předním evropským producentem některých kovů (měď, stříbro, rhenium, kadmium, olovo, zinek) a významným producentem některých nerudných surovin (živce, sádrovec, vápence, sůl kamenná, síra apod.). Těžební průmysl se v Polsku těší silné a tradiční podpoře. V současnosti čelí jedna z hlavních polských nerostných surovin – černé uhlí – mimořádně složité situaci, a to s ohledem na nízké ceny černého uhlí na světovém trhu, které jsou dány mimo jiné vytlačováním levného amerického uhlí na světové trhy z USA, díky velkému rozvoji využívání břidlicového plynu. Polsko samo do možných zásob břidlicového plynu na svém území vkládá velké naděje, zatím se však (podle prvních výsledků průzkumných prací) zdá, že realita zůstane za očekáváním.

Nerostně surovinový potenciál Rakouska – stručná charakteristika:

Rakousko, jakkoliv se zdá zemí se silným environmentálním akcentem, těží některá významná ložiska nerostných surovin. Především se jedná o hlubinně těžené ložisko wolframu Mittersill (které se dokonce nalézá v bezprostřední blízkosti národního parku Vysoké Taury). Druhým významným rudním ložiskem je lokalita Ertzberg, kde je těžena železná ruda. Z nerudných surovin Rakousko produkuje dolomity, kaolíny, sádrovec, magnezity, sůl kamennou, křemenné písky, mastek atd. Z výše uvedených surovin je celosvětově země významným producentem wolframu a magnezitu. Rakousko také produkuje vlastní ropu a zemní plyn, ovšem nikoliv v množství, které by dostačovalo domácí spotřebě.

Nerostně surovinový potenciál Německa – stručná charakteristika:

Německo, jeden z předních světových výrobců průmyslového zboží, závisí zejména na importovaných nerostných surovinách. Přesto je země největším světovým producentem hnědého uhlí a v zásadě téměř veškerá německá produkce hnědého uhlí je spotřebována v zemi. Německo je závislé na dovozu ropy a zemního plynu. Podobně je vyspělý německý metalurgický a strojírenský průmysl závislý na dovozu rud, koncentrátů či surových kovů. Země je rovněž závislá na dovozu řady nerudných surovin. Přesto je Německo předním světovým producentem kaolínu, soli, potaše, bentonitu a některých neželezných kovů (rafinované olovo, rafinovaná měď).

Základní přehled o zdrojích nerostných surovin EU

Rudy

Orogenní formace Evropy různého stáří.

Nerudy

průmyslově využitelné nerosty – křemen, křemenné písky, křemelina, kaolín, fluorit,

Černé uhlí

Karbonská ložiska v pásmu ze Španělska, přes Francii, Německo do Čech a Polska.

Hnědé uhlí

Třetihorní ložiska – Jugoslávie, Polsko

Ropa a zemní plyn

Šelfy – Severní moře a země okolo něj (Norsko, V.B., Německo, Nizozemí)

Uvnitř Evropy (Rakousko, Morava, Slovensko, Polsko, Rumunsko)

Stavební suroviny

např. mramor – Carrara

Základní přehled o zdrojích nerostných surovin světa

Základní přehled o globálních zdrojích nerostných surovin a jejich geografickém rozmístění lze čerpat z mezinárodních databází a informačních systémů, například z Raw Materials Information System (RMIS), <https://rmis.jrc.ec.europa.eu/>.

Černé uhlí,

USA, <https://www.eia.gov/coal/>

Rusko, Čína, Austrálie, Indie

Ropa a Zemní plyn,

USA, <https://www.eia.gov/state/maps.php?v=Petroleum>

Rusko, Střední Východ

Uran

Kanada, Kazachstán, Namibie, Niger, Rusko, Austrálie

<http://www.wise-uranium.org/umaps.html?set=annu>

Lithium

Hard Rocks Dep. - spodumen, lepidolit, cinvaldit

Salt Lakes Dep. - solanky

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 11

Český zahraniční obchod s nerostnými surovinami (hlavní trendy a charakteristiky), proexportní potenciál české geologie, možnosti uplatnění průzkumných firem a firem dodávajících dobývací techniku.

Český zahraniční obchod s nerostnými surovinami

(hlavní trendy a charakteristiky)

Energetické suroviny

Zahraniční obchod s energetickými surovinami mimo zajištění nutné domácí potřeby závisí na situaci na trhu a specifických požadavcích na danou komoditu (kvalita, speciální vlastnosti).

S ohledem na domácí surovinový potenciál je jedinou energetickou surovinou, která je tradičně vyvážena ve významnějších množstvích, černé uhlí, které je využíváno jako vstupní surovina pro hutní průmysl v celém středoevropském regionu.

Ropa a zemní plyn se na území ČR sice nachází, ale těžba je jen malá a pokrývá domácí spotřebu jen z asi 1-2 %. Z toho důvodu je potřeba téměř veškeré množství těchto energetických surovin dovážet. V minulém období převážné množství importované ropy a zemního plynu pocházelo přímo z Ruska ropovodem Družba a transitsními plynovody. V souvislosti s nastalou geopolitickou situací (válkou na Ukrajině od roku 2022) je toto množství nahrazováno z jiných zdrojů a jinými cestami.

Neenergetické suroviny

➤ nerudní suroviny

Z nerudných surovin, kterými ČR disponuje v dostatečné míře, jsou předmětem objemově či finančně významného vývozu zejména kaoliny, některé jíly, křemenné písky, živcové suroviny a bentonity. Nerudní suroviny jsou také jedinou skupinou nerostných surovin, kde je finanční hodnota českého vývozu tradičně vyšší než finanční hodnota dovozu.

ČR, jakožto přední evropský producent kaolinu, produkuje jak vysoce kvalitní surovinu pro výrobu porcelánu a jemné keramiky, tak i kaoliny vhodné pro použití v keramickém či papírenském průmyslu nebo při výrobě umělých hmot a skleněných vláken. Díky vysoké kvalitě a mezinárodnímu renomé jsou české kaoliny tradičně vyváženy do desítek zemí Evropy a světa, kromě tradičních odběratelů (Německo, Slovensko, Rakousko, Itálie, Polsko, Belgie, Nizozemí, Rumunsko, Maďarsko, Slovinsko) i do řady mimoevropských zemí (např. Spojené arabské emiráty, Írán, Turecko, Malajsie, Indie, Kanada, Vietnam, Indonésie). Z údajů ČSÚ o českém zahraničním obchodu není možno zjistit, zda se jedná o export surového či plaveného kaolinu. Jakkoliv nelze v prostředí vnitřního trhu EU nijak regulovat obchod mezi státy, je žádoucí, aby byly vyváženy suroviny s maximální přidanou hodnotou, ideálně finální výrobky. V případě kaolinu je významným předmětem českého vývozu samozřejmě také celá řada výrobků z českého kaolinu. Malé množství kaolinů je do ČR také dováženo. Jedná se především o speciální vysoce kvalitní britské a německé kaoliny, využívané hlavně na výrobu glazur.

Další významnou exportní položkou z oblasti nerudných surovin jsou živcové suroviny. Pro české živce bylo dlouho typické, že se kromě domácího trhu uplatňovaly téměř výhradně na středoevropském trhu (Polsko, Slovensko, Maďarsko), v posledních letech narostl i vývoz

do Německa. Živce patří k nejperspektivnějším českým vývozním nerostným komoditám. I v tomto případě je žádoucí zvýšit do budoucna podíl živců zpracovávaných na teritoriu ČR.

Objemově poměrně významnou položkou českého vývozu jsou také křemenné písky. Specifikem této komodity je fakt, že evropská celní statistika bohužel nerozlišuje jednotlivé druhy písků, a tak se ve stejné položce „křemenné písky“ ocitají písky sklářské, písky slévárenské i část štěrkopísků, tedy suroviny se zcela rozdílným použitím, kvalitou i cenou. Vývoz směřuje hlavně do sousedních zemí (Rakousko, Slovensko, Německo), vysoce kvalitní sklářské písky jsou samozřejmě kromě těchto zemí exportovány i do velice vzdálených a exotických zemí – tradičně se jedná o desítky zemí. Určitá část křemenných písků je také dovážena, nicméně jedná se o surovinu, jejíž domácí potenciál plně zajišťuje domácí spotřebu. Podobně jako u kaolinů, řádově vyšší český export je realizován v celém spektru výrobků sklářského průmyslu s vysokou přidanou hodnotou.

➤ **stavební suroviny**

Zahraniční obchod s položkami stavební kámen a štěrkopísek, resp. cihlářské výrobky probíhá v naprosté většině pouze se sousedními zeměmi – např. Německo, Rakousko, Polsko, Slovensko.

Dekorační kámen je vyvážen především do okolních států EU a předpokládá se, že i nadále bude objemově převažovat export výrobků hrubé kamenické výroby nad ušlechtilou. Limitem lepšího uplatnění českých dekorativních kamenů na evropském trhu je velká konkurence ze strany kvalitních materiálů z EU (Itálie, Španělsko, Portugalsko), ale především levných materiálů z Turecka, Indie, Číny, Brazílie a JAR.

Proexportní potenciál české geologie a možnosti uplatnění průzkumných firem a firem dodávajících dobývací techniku

Česká/československá geologie a čeští/českoslovenští geologové mají ve světě dosud velmi dobré jméno, které přetrvává z minulosti, kdy se naši experti aktivně podíleli na řadě geologických expedic v mnoha zemích světa, jejichž výsledkem byly objevy unikátních a významných ložisek nerostných surovin po celém světě. Příklady by bylo možno uvést celou řadu, např. objev ložiska Cu+Mo Erdenet v Mongolsku – dosud největšího ložiska mědi v Asii, na jehož využívání je postavena část mongolské ekonomiky, objev ložiska vzácných zemin REE v severním Vietnamu, či z novějších let objev unikátně čistých vápenců na Jamajce či objev rozsáhlého ložiska sklářských písků mimořádné kvality ve středním Vietnamu.

Poslední dva (mimořádně úspěšné) případy byly podpořeny finančními prostředky v rámci projektů rozvojové spolupráce. Po centralizaci zahraniční rozvojové spolupráce pod resort MZV došlo k přehodnocení priorit české rozvojové spolupráce směrem k humanitární pomoci a tzv. transformačním projektům a české geologie ztratila systémový nástroj pro podporu zahraničních aktivit.

Přitom má tato oblast mimořádnou přidanou hodnotu – využívání nalezených ložisek mohou vyprojektovat české firmy, otevíraná ložiska vystrojit čeští dodavatelé dobývací techniky a návazné zpracovatelské závody mohou opět využít zařízení a zpracovatelské technologie od

českých dodavatelů. Zájem na řešení mají tedy kromě českých průzkumných a geologických firem také čeští dodavatelé dobývací techniky sdružení v CDT. Řešení dané problematiky je jednou z priorit nové surovinové politiky.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 12

Obchodování s komoditami prostřednictvím burzy a kotace cen komodit v rámci domácího trhu nerostných surovin a státní hmotné rezervy jako nástroje surovinové politiky.

Obchodování s komoditami prostřednictvím burzy a kotace cen komodit v rámci domácího trhu nerostných surovin a státní hmotné rezervy jako nástroje cenové politiky

Obchodování s komoditami prostřednictvím burzy

Komoditní burzy představují platformu, na níž se obchoduje s komoditami, tedy se surovinami, jako jsou například elektrická energie, ropa, zemní plyn, kovy, zemědělské plodiny, dřevo a další. Stejně jako burzy cenných papírů jsou významným prvkem tržních ekonomik na celém světě, zejména ve vyspělých státech, které kladou důraz na cenovou transparentnost a rychlé, spolehlivé vypořádání obchodů, a to jak z hlediska kvality, tak finančního vypořádání.

Burzovní trh je charakterizován soustředěnou nabídkou a poptávkou po druhovém zboží ve velkých objemech, v určitém místě a čase, prostřednictvím oprávněných osob. Vytváří tak podmínky pro stanovení tržní ceny komodit obchodovaných na burze.

Jedním ze základních znaků tržní ekonomiky je určování ceny na základě nabídky a poptávky, tedy za cenu, s níž souhlasí obě strany. Komoditní burza je v tomto ohledu mimořádně efektivním nástrojem, neboť umožňuje transparentní tvorbu cen a z obchodování nejsou vyloučeni žádní podstatní účastníci trhu.

V České republice působí několik komoditních burz. Mají význam pro zajištění potřebného množství surovin pro průmyslovou výrobu, fungování podniků, veřejné infrastruktury i domácností. Burzy poskytují možnost nalézt požadovanou komoditu či jejího dodavatele prostřednictvím elektronických nebo prezenčních aukcí za transparentních podmínek a za nejlepší možnou cenu.

Komoditní burzy v České republice fungují jako nezávislé tržní instituce oddělené od státu, avšak pod jeho dohledem. Toto nastavení lze považovat za optimální pro zajištění transparentnosti obchodů, ochrany účastníků a zachování integrovaného, bezpečného a účinného tržního prostředí, které vytváří předpoklady pro další rozvoj.

Trh organizovaný na burzovních principech si vyžádal vytvoření právního rámce, který upravuje institucionální i vztahové aspekty obchodování. Tento rámec byl vytvořen zákonem č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, účinným od 1. července 1992. Zákon definuje komoditní burzu jako právnickou osobu, která organizuje burzovní obchody se zbožím a deriváty vztahujícími se ke zboží, pokud nejde o investiční nástroje podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu, nebo se zemědělským skladním listem.

Zákon označuje obchodování s komoditami jako burzovní obchody a v § 2 je definuje jako „koupě a prodej komodit a komoditních derivátů, které nejsou investičním nástrojem podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu, osobami oprávněnými k burzovním obchodům sjednaným na burze v místnostech a hodinách určených pro burzovní shromáždění, popřípadě i mimo burzu, za podmínek určených tímto zákonem č. 229/1992 Sb. a statutem komoditní burzy, pokud je cena z tohoto obchodu zaznamenána příslušným orgánem burzy;“. Burzovním obchodem jsou i pomocné obchody související s komoditami, zejména pojistné smlouvy, smlouvy o uskladnění, přepravě či zasílatelské smlouvy.

Osoby oprávněné k burzovním obchodům

Další podmínkou obchodování na komoditní burze je, že burzovní obchody mohou uzavírat pouze **osoby oprávněné** k burzovním obchodům podle § 21 zákona č. 229/1992 Sb. Tyto osoby musí být zároveň podřízeny statutu příslušné komoditní burzy a burzovním pravidlům. Podle zákona jsou oprávněnými osobami:

- a) zakladatelé burzy a osoby přijaté burzovní komorou za členy burzy,
- b) jiné osoby s oprávněním k výrobě nebo zpracování zboží, které je předmětem burzovních obchodů, nebo k obchodu s ním či souvisejícími službami, pokud obdrží vstupenku na burzovní shromáždění,
- c) právnické osoby zřízené zákonem za účelem regulace trhu komodit nebo vytváření a ochraňování hmotných rezerv.

K burzovním obchodům nebo jejich zprostředkování jsou oprávněni také členové burzovní komory jmenovaní Ministerstvem průmyslu a obchodu nebo Ministerstvem zdravotnictví, pokud jsou zároveň přijati za členy burzy.

V případě právnické osoby oprávněné k burzovním obchodům se oprávnění realizuje prostřednictvím zmocněnců, kteří musí být schváleni burzovní komorou. Plná moc musí být písemná a podpis zmocnitele úředně ověřen. Dohodce může uzavírat obchody na vlastní účet a vlastním jménem pouze tehdy, pokud to připouští statut.

Osoby uvedené pod písmenem b) mohou uzavírat jednotlivé burzovní obchody pouze prostřednictvím dohodců. Zakladatelé burzy, členové burzy a právnické osoby zřízené zákonem mohou uzavírat burzovní obchody i přímo, tedy svým jménem a na vlastní účet.

Povinnosti oprávněných osob a vyloučení z obchodování

Osoby oprávněné k burzovním obchodům jsou podle § 24 zákona povinny:

- dodržovat právní a burzovní předpisy,
- přistoupit ke způsobu zúčtování určenému statutem,
- oznamovat cenu z přímého obchodu burzovnímu orgánu určenému statutem.

Podle § 22 zákona jsou z burzovních obchodů vyloučeny osoby:

- a) které přestaly být oprávněnými osobami,
- b) na jejichž majetek byl prohlášen konkurs,
- c) kterým byla odejmuta vstupenka na burzovní shromáždění,
- d) kterým bylo odňato nebo pozastaveno právo účastnit se burzovních obchodů burzovním komisařem,
- e) které mají z titulu svého zaměstnání nebo postavení na burze přístup k neveřejným informacím, jež mohou ovlivnit vývoj kurzů komodit (§ 25 odst. 3).

Rozsah komodit a zprostředkování obchodů

Komoditní burza může obchodovat pouze s komoditami, které má zapsány v obchodním rejstříku, a s investičními cennými papíry uvedenými výše (komoditní deriváty), pokud jejich přijetí schválil příslušný orgán stanovený statutem burzy.

Zprostředkovávat burzovní obchody mohou pouze burzovní dohodci nebo soukromí dohodci.

Soukromý dohodce je osoba, která zprostředkovává obchody na základě živnostenského oprávnění. Z burzovního obchodu ani jeho zprostředkování nemůže vzniknout přímý závazek vůči burze.

Burzovní dohodce je jmenován a odvoláván burzovní komorou se souhlasem burzovního komisaře. Počet míst dohodců určuje burzovní komora. Výběr probíhá na základě konkursu. Dohodcem může být fyzická osoba starší 21 let, způsobilá k právním úkonům, která prokáže odbornou způsobilost zkouškou před komisí jmenovanou příslušným orgánem státní správy.

Zákon upravuje práva, povinnosti, odměňování a dozor nad činností burzovních dohodců. Tato úprava se obdobně vztahuje i na soukromé dohodce, s výjimkou výše odměny burzovního dohodce, kterou určuje burzovní komora se souhlasem příslušného orgánu státní správy.

Podle § 30 jsou burzovní dohodci povinni:

- a) zprostředkovávat obchody s komoditami a komoditními deriváty, které jim byly přiděleny,
- b) vést obchodní knihu s chronologickým záznamem obchodů,
- c) vydávat závěrkový list nebo výstupní dokument z automatizovaného systému,
- d) zachovávat mlčenlivost a obchodní tajemství,
- e) zprostředkovávat obchody osobně; v nepřítomnosti zajistit zastoupení jiným dohodcem.

Dohodce nesmí zprostředkovat obchod, pokud má důvodné podezření, že účastník nepostupuje v souladu s právními nebo burzovními předpisy nebo je platebně neschopný.

Principy obchodování

Obchodování na komoditních burzách je podřízeno principům **transparentnosti, přiměřenosti, rovného zacházení, zákazu diskriminace a předvídatelnosti**. Burza je povinna evidovat obchody a zveřejňovat aktuální kurzy a historii kurzů za posledních pět let způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Zákon stanoví pravidla zajišťující „**čestnost burzovních obchodů**“ (§ 25). Princip rovného zacházení je naplňován povinností burzy zajistit všem účastníkům dostupnost stejných informací o skutečnostech významných pro vývoj kurzů komodit. Osoby s přístupem k neveřejným informacím nesmějí tyto informace využít ani šířit nepravdivé zprávy, které by mohly ovlivnit vývoj kurzů.

Členové burzy, burzovní komory i zaměstnanci burzy jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech významných pro vývoj kurzů komodit.

Fungující komoditní burzy v České republice

Od roku 2015 působí na komoditním trhu České republiky čtyři komoditní burzy se státním povolením MPO:

- Českomoravská komoditní burza Kladno (1995, MPO ve spolupráci s MZe),
- POWER EXCHANGE CENTRAL EUROPE, a. s. (2007, MPO),
- Komoditní burza Říčany (2008, MPO),

- Komoditní burza Praha (2002 MZe, 2012 MPO).

PXE a Komoditní burza Říčany jsou průmyslové komoditní burzy se státním povolením MPO. Českomoravská komoditní burza Kladno a Komoditní burza Praha jsou burzy smíšené, s povolením MPO i MZe, tj. pro obchodování se zemědělskými a lesními komoditami udělilo povolení MZe.

Všechny čtyři burzy mají stabilní postavení, vybudované věcné, organizační a personální zázemí. Jejich stabilitu dokládá mimo jiné skutečnost, že nedošlo ke změnám názvu ani předmětu podnikání a složení jejich orgánů zůstává dlouhodobě vyvážené.

Díky zveřejňovaným informacím, včetně burzovních pravidel, jsou předvídatelnou součástí tržního prostředí a stávají se vyhledávaným partnerem subjektů veřejné správy. Během let 2019–2021, navzdory pandemii COVID-19, komoditní burzy svou činnost neomezily, pouze přesunuly aktivity do elektronického prostředí.

Kotace cen komodit v rámci domácího trhu nerostných surovin

Kotace představuje cenu, za kterou obchodník nabízí nebo poptává určité množství aktiva. Označuje *nejnovější cenu* akcie, dluhopisu nebo jiného obchodovaného aktiva. Obvykle se uvádí nabídková a poptávková cena; rozdíl mezi nimi představuje náklad transakce. Informační hodnotu má cena posledního spárovaného obchodu, která ukazuje, za jakou cenu se kontrakt aktuálně obchoduje.

Zákon č. 229/1992 Sb. ukládá burzovní komoře stanovit po ukončení burzovního shromáždění kurz komodit a komoditních derivátů na základě údajů dohodců a členů burzy oprávněných k přímým obchodům.

Kotace v reálném čase vyjadřuje dvě klíčové informace: **cenu, kterou musíme zaplatit při nákupu, a cenu, kterou obdržíme při prodeji.**

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ukládá organizátorovi regulovaného trhu povinnost přijmout režimy kroků kotace podle předpisu EU (2014/65/EU). Krok kotace je nejmenší možná změna ceny a má odrážet likviditu daného nástroje a průměrné rozpětí mezi nabídkou a poptávkou.

V rámci domácího trhu nerostných surovin má kotace cen komodit význam pro surovinovou politiku České republiky, zejména u surovin zařazených do seznamu položek státních hmotných rezerv. U těchto surovin je nutné zajistit stanovené množství pro účely tvorby hmotných a mobilizačních rezerv, přičemž sledování cen umožňuje jejich pořízení za optimálních podmínek.

Funkční, likvidní a transparentní komoditní trh je proto důležitým nástrojem surovinové politiky. Komoditní burzy díky své transparentnosti a nízké administrativní náročnosti plní i cenotvornou a indikační funkci.

Státní hmotné rezervy jako nástroje cenové politiky

Státní hmotné rezervy nejsou definičně v právním řádu České republiky upraveny, zákon č. 97/1993 Sb., o působnosti Správy státních hmotných rezerv, ve znění pozdějších předpisů upravuje pouze jejich rozčlenění z hlediska účelu jejich budoucího použití. V § 4 odst. 1 zákon č. 97/1993 Sb. je stanoveno, že „z hlediska účelu se státní hmotné rezervy člení na hmotné rezervy, mobilizační rezervy, pohotovostní zásoby a zásoby pro humanitární pomoc“. Státní hmotné rezervy se tvoří na základě krizových plánů zpracovávaných podle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů

Hmotné rezervy tvoří vybrané základní suroviny, materiály, polotovary a výrobky. Jsou určeny pro zajištění obranyschopnosti a obrany státu, pro odstraňování následků krizových situací a pro ochranu životně důležitých hospodářských zájmů státu. Hmotné rezervy jsou vytvářeny na základě požadavků krizových plánů ústředních správních úřadů, konkrétně Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva obrany a Ministerstva zemědělství. Hmotné rezervy jsou vlastnictvím státu. Prioritním úkolem v oblasti hmotných rezerv je tvorba a udržování nouzových zásob ropy a vybraných ropných produktů v množství a struktuře, která odpovídá požadavkům dle zákona 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy, o řešení stavů ropné nouze a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nouzových zásobách ropy), ve znění pozdějších předpisů. Další skupinu hmotných rezerv tvoří průmyslové suroviny a zemědělské a potravinářské komodity.

Hmotné rezervy jsou v současné době tvořeny třemi základními skupinami zásob:

1. ropa a ropné produkty, které jsou součástí systému ropné bezpečnosti České republiky.
2. základní potravinářské komodity, které jsou vytvořeny na základě požadavku Ministerstva zemědělství a Ministerstva obrany.
3. základní suroviny průmyslového charakteru, které jsou vytvořeny na základě požadavku Ministerstva průmyslu a obchodu.

Mobilizační rezervy tvoří vybrané základní suroviny, materiály, polotovary, výrobky, stroje a jiné majetkové hodnoty určené pro zajišťování mobilizačních dodávek.

Pohotovostní zásoby tvoří vybrané základní materiály a výrobky, určené k zajištění nezbytných dodávek pro podporu obyvatelstva, činnosti havarijních služeb a hasičských záchranných sborů po vyhlášení krizových stavů, v systému nouzového hospodářství, kterou nelze zajistit obvyklým způsobem, a pro materiální humanitární pomoc poskytovanou do zahraničí.

Zásoby pro humanitární pomoc tvoří vybrané základní materiály a výrobky určené po vyhlášení krizových stavů k bezplatnému poskytnutí fyzické osobě vážně materiálně postižené.

Financováním hospodářských opatření pro krizové stavy a financováním, obměnou, záměnou, půjčkami, uvolňováním, nájmem, prodejem, skladováním, ochraňováním a kontrolou státních hmotných rezerv a jejich pořizováním je zákonem č. 97/1993 Sb. pověřena Správa státních hmotných rezerv, a to v postavení dalšího ústředního orgánu státní správy v oblastech hospodářských opatření pro krizové stavy a státních hmotných rezerv. Vzhledem k tomu, že státní hmotné rezervy jsou vlastnictvím České republiky, postupuje Správa státních hmotných rezerv při této činnosti podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Kromě jiného je tedy Správa státních hmotných rezerv vázána povinnostmi:

- využívat majetek České republiky účelně a hospodárně k plnění funkcí státu a k výkonu stanovených činností,
- svým jednáním majetek nepoškozovat a nedůvodně nesnižovat jeho rozsah a hodnotu anebo výnos z majetku České republiky,
- pečovat o zachování majetku České republiky a jeho údržbu, a pokud to připouští jeho povaha, i o jeho zlepšení nebo rozmnožení,
- chránit majetek České republiky před poškozením, zničením, ztrátou, odcizením nebo zneužitím.

Ve spojení s povinnostmi vyplývajícími pro Správu státních hmotných rezerv při hospodaření s majetkem České republiky ze zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zejména pro případy povinnosti důsledně dodržovat rozpočtovou kázeň, je zřejmé, že Správa státních hmotných rezerv musí mít vytvořenu cenovou strategii jak co do pořizování státních hmotných rezerv, tak co do jejich obměňování, prodeje, nájmu, skladování a ochraňování. Tato strategie je však v právních podmínkách státu České republiky svázána až na drobné výjimky s postupy stanovenými zákonem č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů). U Správy státních hmotných rezerv proto nelze hovořit o cenové politice ve smyslu jejího používání u obchodních korporací, protože nesleduje zájmy vstupu na trh, dosažení podílu na trhu, potlačení konkurence nebo dosažení maximálního zisku.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 13

Důlní škody a tvorba rezerv na důlní škody, důlní vody (vymezení důlních škod, způsob vypořádání důlních škod, rozsah náhrady důlních škod, poskytování plnění odpovědnou organizací, způsob a režim tvorby rezerv, způsob čerpání prostředků ze strany organizace, působnost státních orgánů při schvalování tvorby a čerpání rezerv, vymezení důlních vod, nakládání s nimi a jejich vypouštění).

Důlní škody

Důlní škody jsou významným institutem horního práva, který v systému platného českého práva představuje velmi specifickou právní úpravu odpovědnosti za škodu.

Za důlní škody se ve smyslu § 36 horního zákona považují škody způsobené na hmotném majetku **následujícími hornickými činnostmi**:

- 1/ vyhledáváním a průzkumem ložisek, pokud se provádí důlními díly,
- 2/ dobýváním výhradních ložisek,
- 3/ zřizováním, zajišťováním a likvidační důlních děl a lomů, včetně jejich zařízení,
- 4/ odvalovým, výsypkovým a kalovým hospodářstvím,
- 5/ úpravou a zušlechťováním nerostů, prováděnými v souvislosti s jejich dobýváním,
- 6/ zvláštními zásahy do zemské kůry.

Výše uvedený výčet aktivit je výčtem rigidním. Škody způsobené jinými aktivitami (např. činností prováděnou hornickým způsobem spočívající v dobývání ložiska nevyhrazeného nerostu nebo třeba důlně měřickou činností jakožto hornickou činností), se proto za důlní škody ve smyslu horního zákona nepovažují.

Důlní škody mohou mít různou povahu, vždy se však musí jednat o škodu na hmotném majetku. Škody na zdraví nebo tzv. morální újmy se předmětem důlní škody stát nemohou. Zákon výslovně stanoví, že za důlní škodu se považuje i ztráta povrchové a podzemní vody, podstatné snížení vydatnosti jejich zdrojů a zhoršení její jakosti, k němuž došlo v důsledku činností uvedených ve výše uvedeném taxativním výčtu.

Odpovědnost za důlní škodu jde vždy za organizací, která prováděla příslušnou činnost a jejíž činností byla ona důlní škoda způsobena. Odpovědnost za důlní škody je v horním zákoně konstruována jako odpovědnost objektivní, tj. jako odpovědnost za následek, posuzovaná bez ohledu na zavinění. Jedná se ovšem o objektivní odpovědnost relativní, neboť existují situace, kdy organizace platit škodu nemusí a odpovědnosti je buď zproštěna přímo zákonem (§ 37 odst. 7 horního zákona) nebo se jí může sama zprostit (§ 36 odst. 3 horního zákona).

Zprostit se organizace může své odpovědnosti za důlní škodu tehdy, pokud prokáže, že škoda byla způsobena okolností, jež nemá původ v činnosti, která je uvedena v zákonném výčtu; ze zákona pak organizace nemusí platit důlní škodu způsobenou na stavbách v chráněném ložiskovém území nebo v dobývacím prostoru, které nemají stavební povolení (rozumějí se tím samozřejmě tzv. černé stavby, nikoliv legální stavby nevyžadující vydání stavebního povolení podle stavebního zákona).

Na vypořádání důlní škody se vztahují obecné předpisy o náhradě škody, pokud horní zákon nestanoví jinak. V současné době je obecným předpisem o náhradě škody zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ). Tento předpis primárně vychází z myšlenky, že se hradí škoda skutečně vzniklá (srov. §§ 2894, 2909, 2910, 2924, 2952 aj. NOZ) a odškodňuje se tudíž až vzniklý následek nějakého protiprávního jednání. Občanský zákoník rovněž dává přednost uvedení poškozené věci do původního stavu (srov. § 2951 NOZ) před odškodněním v penězích; poskytnutí náhradních plnění coby náhrady škody NOZ nijak zvlášť neřeší. Současně ale dává občanský zákoník poměrně širokou možnost smluvních odchylek, které si mohou škůdce a poškozený dohodnout.

Úprava obsažená v horním zákoně je vůči občanskému zákoníku úpravou speciální, která přímo stanovuje několik způsobů řešení odlišných od případů uvedených v občanském zákoníku. Zásadní odchylkou je **možnost** v odůvodněných případech, zejména pokud je třeba v předstihu řešit bezpečnost a plynulost dopravy, přeložku veřejných dopravních cest, inženýrských sítí, telekomunikačních vedení a zařízení spojů, náhradní bytovou nebo účelovou výstavbu, **předem poskytnout plnění až do výše předpokládané škody** s tím, že toto plnění se započítává na náhradu škody. Pokud by skutečná výše škody nedosáhla částky poskytnutého plnění, vzniklý přeplatek se vrací.

Horní zákon rovněž stanovuje některé předpokládané způsoby nápravy důlní škody, konkrétně u důlní škody způsobené ztrátou vody stanoví povinnost zajištění náhradního zdroje nebo dodávky vody. Další odchylky pak nacházíme u povinnosti organizace provést preventivně zajišťovací opatření na stavbách, nebo v případě povinnosti organizace realizovat prozatímní zajištění objektu ležícího na území stavební uzávěry a později případně poskytnout i náhradní objekt.

Na vypořádání důlních škod je organizace povinna vytvářet finanční rezervy (§ 37a horního zákona). Jejich právní režim (včetně tvorby a čerpání) je identický jako u rezerv na sanaci a rekultivaci. Na škody způsobené např. činností prováděnou hornickým způsobem se rezervy netvoří. Vyčíslení předpokládaných nákladů na vypořádání očekávaných důlních škod je součástí dokumentace (POPD), připojované k žádosti o povolení hornické činnosti (§ 32 horního zákona a § 6 vyhlášky č. 104/1988 Sb.).

Rezervy v horním právu

Rezervy jsou prostředky organizace **ukládáné na zvláštním vázaném účtu** v bance /lze je uložit též do státních dluhopisů ve smyslu zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů/. Ačkoliv se tyto prostředky odkládají na zvláštní vázaný účet a dispozice s nimi je pro organizaci omezená, zůstávají tyto prostředky v majetku organizace a nepřecházejí do rukou státu nebo obce (na rozdíl od úhrad).

Rezervy **podle horního zákona** rozlišujeme dvoje:

a/ rezervy na sanaci a rekultivaci (§ 37a odst. 1 písm. a) horního zákona),

b/ rezervy na vypořádání důlních škod (§ 37a odst. 1 písm. b) horního zákona).

Jejich tvorba a čerpání podléhá **souhlasu** obvodního báňského úřadu; v případě čerpání je nutné vyjádření Ministerstva životního prostředí, vyjádření dotčené obce a v případě organizací s majetkovou účastí státu také vyjádření Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky.

Výše rezervy vytvářené na vrub nákladů musí odpovídat potřebám na vypořádání důlních škod v časovém průběhu podle jejich vzniku, popřípadě v předstihu před jejich vznikem. Rezervy jsou nákladem na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Prostředky rezerv nesmějí být předmětem ručení ani zahrnuty do majetkové podstaty podle zvláštního právního předpisu, ani nemohou být předmětem nařízení a provedení výkonu rozhodnutí.

Kromě rezerv podle horního zákona známe v horním právu ještě rezervy podle zákona č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, a podle zákona č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů. Tyto rezervy mají zajistit kompenzaci dopadů činností vykonávaných podle uvedených zákonů.

Podle § 13 zákona č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, je provozovatel úložného místa povinen na činnosti související s nakládáním s těžebním odpadem v předstihu vytvářet rezervu finančních prostředků.

Podle § 17 zákona č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů, finanční rezervu vytváří provozovatel ve formě zvláštního vázaného bankovního účtu. Finanční rezerva pokrývá náklady na monitorování a na zajištění úplného a trvalého zadržení CO₂ v úložišti od uzavření úložiště do přechodu povinností, na utěsnění úložiště, demontáž a jiné odstranění vtláčecích zařízení a na finanční příspěvek podle § 18 zákona č. 85/2012 Sb.

Důlní vody

Hornická činnost s sebou přináší i nutnost vypořádat se s různými přírodními vlivy. Jedním z nejvýznamnějších přírodních faktorů, na které těžební průmysl naráží, jsou vody vnikající do povrchových nebo hlubinných důlních prostorů. Takovéto vody označuje horní zákon jako vody důlní a stanovuje pro ně speciální právní režim, doplňující režimy pro nakládání s vodami založené vodním zákonem (tj. zákonem č. 254/2001 Sb.).

Podle § 40 horního zákona jsou důlními vodami všechny podzemní, povrchové a srážkové vody, které vnikly do hlubinných nebo povrchových důlních prostorů bez ohledu na to, zda se tak stalo průsakem nebo gravitací z nadloží, podloží nebo boku nebo prostým vtékáním srážkové vody, a to až do jejich spojení s jinými stálými povrchovými nebo podzemními vodami.

Institut důlních vod je v platném horním zákoně jedním z nevýznamnějších příkladů tzv. horní svobody jakožto tradičního a stále ještě živého principu horního práva. Příkladem horní svobody se stává § 40 horního zákona tím, že v sobě zahrnuje hned několik exklusivních oprávnění pro podnikatele, včetně asi nejdůležitějšího práva vést vodu přes cizí pozemky.

Podle § 40 odst. 2 horního zákona je tak organizace **při hornické činnosti** oprávněna

a/ bezúplatně užívat důlní vody pro vlastní potřebu,

b/ bezúplatně užívat na základě povolení vodohospodářského orgánu důlní vodu jako náhradní zdroj pro potřebu těch, kteří byli poškozeni ztrátou vody vyvolanou činností organizace,

c/ vypouštět důlní vodu, kterou nepotřebuje pro vlastní činnost, do povrchových, popřípadě do podzemních vod a odvádět ji, pokud je to třeba, i přes cizí pozemky způsobem a za podmínek stanovených vodohospodářským orgánem a orgánem ochrany veřejného zdraví.

Z textu výše uvedeného je zřejmé, že nakládat s důlní vodou je především právem organizace, nikoliv automaticky její povinností. To znamená, že z horního zákona např. explicitně nevyplývá povinnost čerpat důlní vody; tato povinnost ovšem může být uložena v rozhodnutí vydaném v nějakém konkrétním případě. Další důležitou skutečností vyplývající z § 40 horního zákona je to, že ke zvýhodněnému nakládání s (důlními) vodami musí docházet při hornické činnosti, tedy ne např. při činnosti prováděné hornickým způsobem nebo při nakládání s výbušninami.

Při použití důlních vod pro vlastní potřebu organizace a jako náhradního zdroje pro potřebu těch, kdo byli v důsledku činnosti organizace poškozeni ztrátou vody, je organizace povinna pečovat o důlní vody a hospodárně je využívat.

Pokud by mělo dojít k vypouštění jiných vod do důlních vod (např. vod odpadních), musí mít organizace povolení vodohospodářského orgánu vydaného po dohodě s obvodním báňským úřadem.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 14

Podzemní objekty a povinnosti jejich vlastníků (vymezení podzemních objektů spadajících pod horní předpisy, kontrola stavu podzemních objektů, oprávnění orgánů státní báňské správy při výkonu dozoru nad bezpečným stavem podzemního objektu, evidence a ohlašování existence, zřízení nebo likvidace podzemního objektu, podmínky k zajištění podzemního objektu).

Na základě zmocnění v § 39 odst. 1 písm. c) zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 61/1988 Sb.“), vykonávají orgány státní báňské správy vrchní dozor nad zajišťováním bezpečného stavu podzemních objektů. Problematika podzemních objektů je řešena v § 37 zákona č. 61/1988 Sb.

Český báňský úřad na základě zmocnění uvedeného v § 37 odst. 7 zákona č. 61/1988 Sb., ve znění zákona č. 376/2007 Sb., vydal vyhlášku č. 49/2008 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečného stavu podzemních objektů, která nabyla účinnosti dne 1. března 2008, a byla novelizována vyhláškou č.13/2013 Sb. s účinností od 1. 2. 2013.

Vymezení podzemních objektů spadajících pod horní předpisy

Za podzemní objekty se pro účely zákona č. 61/1988 Sb. považují podzemní prostory vytvořené ražením včetně jejich přístupových částí, jedná-li se o

- a) tunely a štoly metra,
- b) ostatní tunely a štoly, pokud jejich délka přesahuje 50 m,
- c) kolektory včetně jejich hloubených částí a spojovacích šachet,
- d) jiné prostory o objemu větším než 1000 m³ zpřístupněné veřejnosti nebo využívané k podnikatelské činnosti,
- e) stavby pro účely ochrany obyvatelstva,
- f) kanalizační stoky o světlem průřezu větším než 2 m², pokud jejich délka přesahuje 50 m,
- g) odvodňovací a vodovodní štoly o světlem průřezu větším než 2 m², pokud jejich délka přesahuje 50 m,
- h) bývalá stará nebo opuštěná důlní díla následně zpřístupněná veřejnosti nebo využívaná k podnikatelské činnosti.

Za podzemní objekty podle tohoto zákona se nepovažují podzemní objekty, které podléhají technickobezpečnostnímu dohledu podle zvláštního právního předpisu (zákon č.254/2001 Sb., vodní zákon), a dálniční, silniční a železniční tunely, s výjimkou tunelů a štol metra.

Kontrola stavu podzemních objektů

Bezpečným stavem podzemního objektu se pro účely zákona č. 61/1988 Sb. rozumí stav, který neohrožuje bezpečnost pádem nebo tlakem hornin, popřípadě obdobnými vlivy, které mohou narušit statiku podzemních prostor. Nelze-li ohrožení uvedená ve větě předchozí vyloučit, zajišťuje se bezpečnost vyraženého podzemního prostoru technologickými prvky proti tlaku, popřípadě proti uvolňování horniny nebo proti obdobným vlivům, které mohou narušit statiku podzemních prostor. K udržování bezpečného stavu podzemního objektu patří i zajištění podzemního objektu proti nahromadění výbušných nebo jinak nebezpečných nebo zdraví škodlivých látek a plynů v něm a zajištění bezpečného stavu přístupových cest v podzemí.

Povinnosti vlastníka podzemního objektu nebo jím písemně pověřeného provozovatele

Vlastník podzemního objektu nebo jím písemně pověřený provozovatel je povinen udržovat podzemní objekty v bezpečném stavu a provádět ve stanovených lhůtách prohlídky k ověřování bezpečného stavu podzemních objektů prostřednictvím organizace, která má zřízenou báňskou záchrannou stanici.

Oprávnění orgánů státní báňské správy při výkonu dozoru nad bezpečným stavem podzemního objektu

Obvodní báňský úřad může nařídit vlastníku podzemního objektu nebo jím písemně pověřenému provozovateli, aby s ohledem na povahu podzemního objektu nebo na místní podmínky, zejména hrozí-li riziko vzniku nedýchatelného ovzduší, požáru nebo závalu, zajistil báňskou záchrannou službu. Má-li vlastník podzemního objektu nebo jím písemně pověřený provozovatel nařízenou povinnost zajistit báňskou záchrannou službu, je rovněž povinen zajistit vypracování plánu zdolávání závažných provozních nehod (havárií) a jeho aktualizaci.

Evidence a ohlašování existence, zřízení nebo likvidace podzemního objektu

Vlastník podzemního objektu nebo jím písemně pověřený provozovatel je povinen ohlásit obvodnímu báňskému úřadu existenci, zřízení, nabytí a likvidaci podzemního objektu, změny v jeho rozsahu nebo využití, identifikační údaje podzemního objektu a změny těchto údajů.

Přestupky právnických a podnikajících fyzických osob

Právnická nebo podnikající fyzická osoba se ve smyslu § 44a odst.1 písm. f) zákona č. 61/1988 Sb. dopustí přestupku tím, že jako vlastník nebo jím písemně pověřený provozovatel podzemního objektu nesplní některou z povinností podle § 37 odst. 4, 5 nebo 6 zákona č. 61/1988 Sb.

Za přestupek lze uložit pokutu do 2 mil. Kč.

Požadavky k zajištění bezpečného stavu

Český báňský úřad ustanovil vyhláškou č. 49/2008 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečného stavu podzemních objektů

- a) lhůty pravidelných prohlídek podzemních objektů a způsob ověřování jejich bezpečného stavu,
- b) rozsah identifikačních údajů pro vedení evidence podzemních objektů,
- c) podmínky k zajištění bezpečnosti provozu podzemních objektů především z hlediska jejich větrání, včetně větrání za provozu nepřístupných objektů, a požadavků na cesty pro chůzi,
- d) náležitosti plánu zdolávání závažných provozních nehod (havárií), zejména požadavky na havarijní prevenci a na zdolávání předpokládaných havárií.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 15

Orgány státní báňské správy, jejich členění a působnost (vznik, rozsah kompetencí, přehled základní právní úpravy, postavení předsedy ČBÚ, vztah ČBÚ a OBÚ, vazba na služební zákon, ústřední a obvodní báňští inspektoři, výkon státní správy). Výkon dozorové činnosti orgány státní báňské správy (práva a povinnosti dozorových orgánů, zahájení kontroly, vstup do objektů, protokol o kontrole, námitky proti kontrolnímu zjištění a vyřizování námitek, ukončení kontroly, mlčenlivost, spolupráce kontrolních orgánů, závazný příkaz báňského inspektora, oprávnění báňského inspektora).

Státní báňská správa

Významnou roli při aplikaci a tvorbě horního práva hraje státní báňská správa. Termín *státní báňská správa* je zastřešujícím označením pro soustavu správních orgánů působících v oblasti hornictví a výbušnin. Tuto soustavu v České republice tvoří obvodní báňské úřady jakožto regionální autority vykonávající státní správu (včetně vrchního dozoru) a Český báňský úřad coby ústřední orgán státní správy.

Kořeny státní báňské správy sahají hluboko do minulosti českého státu, do dob, kdy středověký panovník v zájmu zajištění svých ekonomických zájmů ustavoval pro některé důlní revíry první báňské úředníky. Počátky novověkého pojetí státní báňské správy jakožto plně profesionální soustavy odborných státních úřadů nacházíme v období od druhé poloviny 18. století s tím, že v průběhu 19. a 20. století se systém státního dozoru nad hornictvím a souvisejícími obory neustále měnil a zdokonaloval. Současná podoba státní báňské správy byla vytvořena na základě právní úpravy z roku 1988 a je založena na principu přímé podřízenosti báňské správy, resp. jejího zastřešujícího orgánu, vládě; toto pojetí vychází z organizačního uspořádání poprvé zavedeného v letech 1954 až 1957 a modifikovaného následně v letech sedmdesátých.

Základní právní úprava státní báňské správy je vtělena do **§§ 38 až 43 zákona č. 61/1988 Sb.**, o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů. Český báňský úřad je jako ústřední orgán státní správy výslovně uveden v § 2 bodu 3. zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a rovněž v § 38 odst. 1 písm. a) zákona č. 61/1988 Sb.

Státní báňskou správu tvoří Český báňský úřad a dále jemu podřízených sedm obvodních báňských úřadů, jejichž sídly jsou podle vyhlášky č. 394/2011 Sb. města Praha, Brno, Ostrava, Hradec Králové, Most, Sokolov a Plzeň. Cílem tohoto uspořádání je zajistit co nejvyšší efektivitu při výkonu správy a dozoru, tzn. jednak přiblížit sídla obvodních báňských úřadů co nejblíže místům, kde se realizuje hornická činnost, jednak zajistit hospodárny výkon státní správy.

V čele Českého báňského úřadu stojí předseda, kterého jmenuje a odvolává vláda České republiky. V čele obvodních báňských úřadů stojí předsedové, které jmenuje a odvolává předseda Českého báňského úřadu. Jmenování i odvolání předsedů se děje postupem podle služebního zákona, tj. podle zákona č. 234/2014 Sb.; tento zákon upravuje také služební vztahy většiny zaměstnanců státní báňské správy.

Základní úkoly orgánů státní báňské správy

Hlavním předmětem činnosti orgánů státní báňské správy je **výkon vrchního dozoru**:

- a) nad dodržováním horního zákona, zákona č. 61/1988 Sb. a předpisů vydaných na jejich základě, pokud upravují ochranu a využívání ložisek nerostů, bezpečnost provozu, zajištění chráněných objektů a zájmů před účinky hornické činnosti a nakládáním s výbušninami,
- b) nad dodržováním horního zákona, zákona č. 61/1988 Sb. a předpisů vydaných na jejich základě a jiných obecně závazných právních předpisů, které upravují bezpečnost a ochranu zdraví při práci, bezpečnost technických zařízení, požární ochranu v podzemí a pracovní podmínky v organizacích, pokud vykonávají hornickou činnost nebo činnost prováděnou hornickým způsobem a při nakládání s výbušninami,

c) nad zajišťováním bezpečného stavu podzemních objektů.

Výkon vrchního dozoru je společnou aktivitou jak obvodních báňských úřadů, tak i Českého báňského úřadu. Pro výkon vrchního dozoru platí podpůrně zákon č. 255/2012 Sb., kontrolní řád. Vrchní dozor je vykonáván na úrovni obvodních báňských úřadů prostřednictvím obvodních báňských inspektorů, na úrovni Českého báňského úřadu skrze ústřední báňské inspektory.

Orgány státní báňské správy ovšem nevykonávají pouze vrchní dozor, ale jsou celou řadou zákonů povolány k tomu, aby prováděly i *desítky dalších činností v rámci veřejné správy*. Povaha úkolů se liší podle toho, zda se jedná o obvodní báňský úřad nebo o Český báňský úřad. Obvodní báňské úřady nejčastěji vystupují v roli orgánů první instance, které kromě inspekční činnosti vydávají celou řadu rozhodnutí. Český báňský úřad jako úřad ústřední plní úlohu orgánu, který řídí výkon státní báňské správy a mj. vykonává také roli odvolací instance proti rozhodnutím obvodních báňských úřadů.

Obvodní báňské úřady v rámci své činnosti mj. provádějí prohlídky objektů, zařízení a pracovišť a při tom kontrolují, jak jsou plněny povinnosti vyplývající z právních předpisů, pokud se jedná o ochranu a využívání ložisek nerostů, bezpečnost a ochranu zdraví při práci a bezpečnost provozu a zajištění chráněných objektů a zájmů před účinky hornické činnosti, nebo při nakládání s výbušninami. Dále rozhodují o stanovení, změnách a zrušení dobývacích prostorů, vydávají předchozí souhlasy s jejich převodem, povolují příslušné typy hornické činnosti, rozhodují o vydání povolení k dobývání ložisek nevyhrazených nerostů, povolují trhačí práce, schvalují služební řády závodních báňských záchranných stanic, vydávají oprávnění k hornické činnosti, provádějí správu úhrad apod.

Své specifické úkoly má samozřejmě i Český báňský úřad. **Český báňský úřad** jako ústřední úřad státní správy mj. plní úkoly vrchního dozoru orgánů státní báňské správy, řídí výkon státní báňské správy a činnost obvodních báňských úřadů, rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím obvodních báňských úřadů, povoluje nabývání, předávání, vývoz, dovoz a tranzit výbušnin, vede správní řízení o stanovení dobývacího prostoru a povolení otvírky, přípravy a dobývání ložiska strategického významu, ukládá opatření k zajištění hospodárného využívání ložisek nerostů, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu a za tím účelem organizuje, řídí a provádí zvláštní prověrky, provádí prověrky pracovišť, činností a technických zařízení a při tom zjišťuje, jak obvodní báňské úřady plní povinnosti vyplývající pro ně z horního zákona, ze zákona č. 61/1988 Sb. a z předpisů vydaných na jejich základě, dává souhlas ke zřízení, popřípadě nařizuje zřízení hlavních báňských záchranných stanic, plní celou řadu úkolů v oblasti mezinárodní spolupráce, vede příslušné evidence apod.

Významným způsobem se Český báňský úřad podílí také na legislativním procesu v České republice. V rámci své působnosti připravuje návrhy zákonů a prováděcích právních předpisů a v rámci meziresortních připomínkových řízení se vyjadřuje k návrhům zpracovaným jinými resorty.

Za porušení právních předpisů jsou orgány státní báňské správy v mezích zákona také povolány ukládat správní sankce za přestupky.

Mezi další aktivity státní báňské správy patří mj. také výkon působnosti v oblastech, které nejsou upraveny primárně zákonem č. 44/1988 Sb., zákonem č. 61/1988 Sb. nebo jejich prováděcími právními předpisy (popř. v oblastech, na které se uvedené právní předpisy sice odvolávají, ale pro něž platí nějaká detailnější speciální úprava). Jedná se tak např. o otázku prekurzorů výbušnin, o problematiku těžebních odpadů, o ukládání CO₂ do přírodních horninových struktur, o technické požadavky na některé výrobky apod.

Obvodní a ústřední báňští inspektoři

Báňští inspektoři jsou úřední osoby, které plní úkoly orgánů státní báňské správy na úseku vrchního dozoru, popř. vykonávají další činnosti orgánů státní báňské správy. Na úrovni obvodních báňských úřadů se jedná o *obvodní báňské inspektory*, na úrovni Českého báňského úřadu jde o *ústřední báňské inspektory*. Jejich základní práva a povinnosti jsou uvedeny v § 42 a 43 zákona č. 61/1988 Sb.

Báňské inspektory (jak ústřední, tak obvodní) ustanovuje předseda Českého báňského úřadu. Báňský inspektor se při výkonu své činnosti prokazuje průkazem vydaným předsedou Českého báňského úřadu; průkaz je ve smyslu kontrolního řádu zároveň i pověřením ke kontrole.

Báňský inspektor je oprávněn provádět úkony potřebné ke zjištění závad a ke zjišťování stavu příčin a následků závažných provozních nehod (havárií) a závažných pracovních úrazů a přesvědčovat se u technických pracovníků o jejich znalosti báňských a souvisejících předpisů.

Báňský inspektor také může zadržet průkaz o odborné způsobilosti vydaný orgánem státní báňské správy v případech hrubého nebo opakovaného porušení předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu. Pokud se jedná o pracovní podmínky, má báňský úřad též právo zakázat práci přesčas, práci v noci a práci žen a mladistvých, zjistí-li, že je vykonávána v rozporu s právními předpisy.

Dále do kompetencí báňského inspektora patří *možnost dávat závazné příkazy*, aby byly odstraněny zjištěné závady a nedostatky, a při zřejmém a bezprostředním ohrožení zákonem chráněných obecných zájmů, zejména bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, bezpečnosti provozu a technických zařízení, popřípadě majetku, dávat závazné příkazy k zastavení provozu organizace nebo jeho části, popřípadě jejich technických zařízení, a to v nezbytném rozsahu až do odstranění závad, včetně příkazů k vyvedení pracovníků do bezpečí. Kromě toho je báňský inspektor oprávněn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu nařizovat nezbytná opatření. Závazný příkaz může být dán ústně nebo písemně; pokud byl dán ústně, je inspektor povinen po ukončení inspekce nebo kontroly jej písemně zaznamenat. Proti závaznému příkazu je možno podat námitky ve lhůtě 15 dnů; o námitkách rozhodne (podle toho, zda se jednalo o závazný příkaz obvodního nebo ústředního báňského inspektora) buď obvodní báňský úřad, nebo Český báňský úřad. Proti rozhodnutí o námitkách je oprávněným prostředkem buď odvolání (pokud se jedná o rozhodnutí obvodního báňského úřadu), nebo rozklad (pokud se jedná o rozhodnutí Českého báňského úřadu).

Kontrolní činnost

Kontrola prováděná orgány veřejné správy je jedním z nástrojů státu k zajištění ochrany celospolečenských zájmů a dodržování povinností vyplývajících z obecně závazných právních předpisů. Kontrolní orgán při kontrole zjišťuje, jak kontrolovaná osoba plní povinnosti, které jí vyplývají z jiných právních předpisů nebo které jí byly uloženy na základě těchto předpisů. Základním procesním právním předpisem upravujícím kontrolní činnost je **zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)**.

Kontrolu vykonává fyzická osoba, kterou kontrolní orgán k tomu pověřil, **tzv. kontrolující**. **Pověření** ke kontrole vydává vedoucí kontrolního orgánu, anebo osoba k tomu pověřená vedoucím kontrolního orgánu. Pověření ke kontrole má formu písemného pověření k jednotlivé kontrole, nebo průkazu.

Kontrola je zahájena prvním kontrolním úkonem, jímž je v podmínkách SBS buď předložení pověření ke kontrole kontrolované osobě nebo povinné osobě, nebo doručení oznámení o zahájení kontroly kontrolované osobě, anebo první z kontrolních úkonů bezprostředně předcházejících předložení pověření ke kontrole **kontrolované osobě nebo povinné osobě**, jež je přítomna na místě kontroly, pokud je provedení takových kontrolních úkonů k výkonu kontroly třeba. Kontrolní orgán může k účasti na kontrole v zájmu dosažení jejího účelu přizvat fyzickou osobu, která má v kontrolním procesu postavení přizvané osoby.

Kontrolující má v souvislosti s výkonem kontroly **právo vstupovat** do staveb, dopravních prostředků, na pozemky a do dalších prostor s výjimkou obydlí (tam jsou jeho práva zákonem limitována – srov. § 7 kontrolního řádu). Kromě toho je **oprávněn požadovat** prokázání totožnosti fyzické osoby, jež je přítomna na místě kontroly, provádět kontrolní nákupy, odebírat vzorky, provádět potřebná měření, sledování, prohlídky a zkoušky, požadovat poskytnutí údajů, dokumentů a věcí vztahujících se k předmětu kontroly nebo k činnosti kontrolované osoby atd.

Kontrolující má kromě práv také celou řadu **povinností**, např. **zjistit stav věci** v rozsahu nezbytném pro dosažení účelu kontroly a v závislosti na povaze kontroly doložit kontrolní zjištění potřebnými podklady, šetřit práva a oprávněné zájmy kontrolované osoby, povinné osoby a třetí osoby, předložit kontrolované osobě nebo povinné osobě pověření ke kontrole, umožnit kontrolované osobě účastnit se kontrolních úkonů při výkonu kontroly na místě, **vyhotovit protokol o kontrole** a doručit jeho stejnopis kontrolované osobě apod. Mezi důležité povinnosti kontrolujícího patří také **povinnost mlčenlivosti** (§ 20 kontrolního řádu).

Také osoby kontrolované a osoby povinné mají v kontrolním procesu svoje práva a povinnosti (např. podle § 10 kontrolního řádu.) Kontrolovaná osoba je tak kupř. oprávněna požadovat po kontrolujícím předložení pověření ke kontrole a dalšího dokumentu, který dokládá, že se jedná o osobu uvedenou v pověření ke kontrole, namítat podjatost kontrolujícího nebo přizvané osoby, seznámit se s obsahem protokolu o kontrole a podávat námitky proti kontrolním zjištěním uvedeným v protokolu o kontrole.

Nejdůležitějším výstupem z kontrolního procesu je protokol o kontrole. Protokol o kontrole musí podle § 12 kontrolního řádu obsahovat alespoň označení kontrolního orgánu a kontrolujícího, označení ustanovení právního předpisu vymezujícího pravomoc kontrolního orgánu k výkonu kontroly, označení přizvané osoby, včetně důvodu jejího přizvání (pokud byla tato osoba přizvána), označení kontrolované osoby, označení předmětu kontroly, kontrolní úkon, jímž byla kontrola zahájena, a den, kdy byl tento kontrolní úkon proveden, poslední kontrolní úkon předcházející vyhotovení protokolu o kontrole a den, kdy byl tento kontrolní úkon proveden, kontrolní zjištění, obsahující zjištěný stav věci s uvedením nedostatků a označení právních předpisů, které byly porušeny (včetně uvedení podkladů, z kterých tato kontrolní zjištění vycházejí), poučení o možnosti podat proti kontrolním zjištěním uvedeným v protokolu o kontrole námitky s uvedením lhůty pro jejich podání a komu se podávají, datum vyhotovení a konečně také podpis kontrolujícího.

Protokol o kontrole se vyhotovuje ve lhůtě 30 dnů ode dne provedení posledního kontrolního úkonu, ve zvláště složitých případech činí tato lhůta o 60 dnů. Stejnopis protokolu o kontrole musí doručit kontrolní orgán kontrolované osobě.

S obsahem kontrolního protokolu nemusí kontrolovaná osoba souhlasit a může se proti zjištěním bránit podáním námitek. **Námitky** proti kontrolnímu zjištění uvedenému v protokolu o kontrole může kontrolovaná osoba podat písemně kontrolnímu orgánu ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení protokolu o kontrole (pokud nebyla v protokolu dána lhůta delší). Z podaných námitek musí z nich být zřejmé, proti jakému kontrolnímu zjištění směřují, a musí obsahovat odůvodnění nesouhlasu s napadeným kontrolním zjištěním. Námitky vyřizuje ve lhůtě 7 dnů

bud' kontrolující, nebo vedoucí kontrolní skupiny; nevyhoví-li námitkám vedoucí kontrolní skupiny nebo kontrolující, vyřídí je nadřízená osoba kontrolujícího ve lhůtě 30 dnů ode dne jejich doručení, a to třemi možnými způsoby: bud' jim vyhoví, nebo jim vyhoví částečně, anebo námitky zamítne. Ve zvlášť složitém případě se lhůta pro vyřízení námitek nadřízenou osobou kontrolujícího prodlužuje o 30 dnů.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 16

Geologické práce a oprávnění k provádění geologických prací (vymezení pojmu, oprávnění k projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, odborná způsobilost k projektování geologických prací, evidence geologických prací, vstup na cizí nemovitosti, působnost orgánů státní správy při povolování geologických prací a při výkonu dozoru nad bezpečností práce). Státní geologická služba a její role.

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Geologické práce, oprávnění k jejich provádění a další náležitosti upravuje zejména zákon číslo 62/1988 Sb. (o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu).

Geologické práce

Geologickými pracemi se rozumí geologický výzkum a geologický průzkum, který zahrnuje činnosti vyjmenované v § 2 odst. 1 (z. č. 62/1988 Sb.). Z nich je dobré si pamatovat body:

b) vyhledávání a průzkum ložisek nerostů, ověřování jejich zásob a zpracování geologických podkladů pro jejich využívání a ochranu (ložiskový průzkum).

e) zjišťování a ověřování geologických podmínek pro zřizování, provoz a likvidaci zařízení k uskladňování plynů, kapalin a odpadů v horninovém prostředí a podzemních prostorech, pro průmyslové využívání tepelné energie zemské kůry a pro zajišťování a likvidaci starých důlních děl (průzkum pro zvláštní zásahy do zemské kůry).

h) zjišťování a ověřování geologických a hydrogeologických podmínek pro zřizování, provoz a likvidaci zařízení pro ukládání CO₂ do přírodních horninových struktur (průzkum pro zvláštní zásahy do zemské kůry).

Zákon definuje rozdíl mezi geologickým výzkumem a geologickým průzkumem, pro což určuje, jaké práce se rozumí geologickým výzkumem a geologickým průzkumem. Zásadní rozdíl je uveden v § 2 odst. 3, kde je stanoveno, že geologický průzkum zahrnuje účelově zaměřené geologické práce, jimiž se zkoumá území v podrobnostech přesahujících geologický výzkum.

Geologický průzkum, jak zákon definuje v § 1 odst. 3, se podle účelu člení na ložiskový, průzkum pro zvláštní zásahy do zemské kůry, hydrogeologický, inženýrskogeologický a průzkum geologických činitelů ovlivňujících životní prostředí. Ustanovení § 2 odst. 5 zákona a rovněž § 3 vyhlášky č. 369/2004 Sb. (o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek) dále vyčleňují průzkum geochemický, geofyzikální, jakož vyhláška dále vyčleňuje průzkum pro zjišťování a odstraňování antropogenního znečištění v horninovém prostředí.

Za důležitý rozdíl mezi geologickým výzkumem a průzkumem lze dále rovněž považovat skutečnosti zmíněné v § 2 odst. 2 a 5 zákona a § 3 vyhlášky, které stanovují členění geologických průzkumných na etapy, zatímco geologický výzkum se na další etapy nečlení. Členění etap geologických průzkumných prací stanovuje vyhláška. Zvláštní postavení geologických průzkumných prací zaujímá ložiskový průzkum, neboť členění jeho etap je vymezeno nikoliv vyhláškou, nýbrž přímo zákonem v § 2 odst. 4.

Zákon vymezuje cíle geologických prací. To je pak jediné kritérium pro posouzení, zda se jedná o geologické práce či nikoli. Při tomto posouzení nezáleží na metodice vlastní práce. I práce prováděné v kanceláři k dosažení cíle vymezeného v zákoně jsou geologickou prací. Pojem geologické práce nelze spojovat výhradně s terénními pracemi; např. pokud někdo vyhodnocuje letecké snímky z hlediska cíle stanoveného v § 2 z. č. 62/1988 Sb., provádí geologické práce,

či pokud někdo na základě rešeršních dat a údajů vyhodnocuje složení geologické stavby pro cíl stanovený v § 2 z. č. 62/1988 Sb.

Oprávnění k projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací (GP) má „*odpovědný řešitel geologických prací*“ o jehož odborné způsobilosti rozhoduje Ministerstvo životního prostředí na základě složení zkoušky ze znalosti potřebných předpisů. Podmínkou odborné způsobilosti je vysokoškolské vzdělání geologického směru, odborná praxe v oboru minimálně tři roky, zahrnující podíl na řešení geologických úkolů. Dále musí být žadatel bezúhonný. V odůvodněných případech lze žadatelům s více než desetiletou odbornou praxí prominout nesplnění podmínky vysokoškolského vzdělání geologického směru dle ustanovení § 3 odst. 4 výše zmiňovaného zákona. Mimo odpovědného řešitele geologických prací jsou k projektování, provádění a vyhodnocování GP oprávněny také vědecké ústavy, vysoké školy, střední školy, vyšší odborné školy a muzea při plnění svých vědeckých nebo pedagogických úkolů nebo Česká geologická služba.

Evidence geologických prací

Evidenci GP upravuje vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 282/2001 Sb. (o evidenci geologických prací). Evidence geologických prací obsahuje základní údaje o organizacích provádějících geologické práce podle projektu geologických prací a údaje o geologických úkolech, které jsou uvedeny v § 2 odst. 2 výše zmiňované vyhlášky. Evidenci provádí Česká geologická služba na základě podkladů vycházejících z vyhodnocení projektu geologických prací.

Vstup na cizí nemovitosti

Vstup na cizí nemovitosti v souvislosti s prováděním geologických prací upravuje § 14 zákona č. 62/1988 Sb. Před samotným prováděním GP spojených se zásahem do pozemku se soukromoprávní střety zájmů řeší písemnou dohodou mezi vlastníkem pozemku (nebo, není-li možné zjistit vlastníka, s nájemcem pozemku) a organizací provádějící GP (nikoli investorem). Nedojde-li k dohodě, rozhodne příslušný krajský úřad o omezení vlastnických práv vlastníka nebo nájemce nemovitosti uložením povinnosti strpět provedení geologických prací, a to pouze ve veřejném zájmu a v případech, jež jsou taxativně vyjmenované ve druhém odstavci § 14 zákona č. 62/1988 Sb.

Geologické práce se provádějí podle jejich schváleného projektu, přičemž jen ve výjimečných případech mohou být práce realizovány před schválením projektu. Jestliže jsou v rámci GP projektovány strojní vrtné práce hlubší než 30 m (tzn. činnost prováděná hornickým způsobem dle § 3 písm. f) zákona č. 61/1988 Sb., pakliže je realizována pro jiné účely než ty uvedené v § 2 a 3 zákona č. 61/1988 Sb.) nebo strojní vrtné práce, jejichž celková délka přesahuje 100 m, je organizace povinna projekt GP zaslat krajskému úřadu, a to nejméně 30 dní před zahájením prací spojených se zásahem do pozemku, který se k projektu do 30 dnů vyjádří z hlediska zájmů chráněných zvláštními právními předpisy.

K zajištění přehledu o GP a organizacích, které je provádějí, se geologické práce před jejich realizací evidují. Podklady k evidenci zpracovává organizace provádějící GP. Ta je povinna tyto podklady do 30 dnů před zahájením těchto prací odevzdat České geologické službě, která projekt zaeviduje a vydá o tom organizaci potvrzení.

Organizace mající oprávnění k hornické činnosti (tzn. mohou vykonávat ložiskový průzkum), dle zákona tzv. zadavatel, jsou povinny výsledky GP bezúplatně odevzdat do dvou měsíců po jejich ukončení, popř. jejich schválení České geologické službě (dále v textu jako „ČGS“). ČGS tyto výsledky ložiskového průzkumu bezplatně zpřístupňuje orgánům státní správy, pokud je potřebují pro svou činnost.

Obecně výkon dozoru nad bezpečností provádění GP spadá do působnosti Ministerstva životního prostředí. Jedná-li se však o GP prováděné hornickým způsobem nebo činností prováděnou hornickým způsobem, pak takové geologické práce dozoruje příslušný báňský úřad.

Česká geologická služba

Pro výkon státní geologické služby byla zřízena Ministerstvem životního prostředí Česká geologická služba. Jejím úkolem je shromažďovat a poskytovat údaje o geologickém složení území, ochraně a využití přírodních nerostných zdrojů a zdrojů podzemních vod a o geologických rizicích.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 17

Stanovení průzkumného území na ložiskový průzkum, vyhledávání a průzkum ložisek ropy nebo hořlavého zemního plynu (poplatek za oprávnění k provádění ložiskového průzkumu, postup stanovení průzkumného území, řízení o stanovení průzkumného území, hranice průzkumného území, odborná způsobilost řešitele geologických prací, škoda vzniklá při provádění geologických prací a její náhrada). Úloha a uplatňování surovinové politiky. Evidence a odpisy zásob.

Stanovení průzkumného území na ložiskový průzkum, vyhledávání a průzkum ložisek ropy nebo hořlavého zemního plynu - a další náležitosti upravují:

- **Zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 62/1988 Sb.“);**
- **Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „HZ“)**

Průzkumné území

Geologické práce pro vyhledávání a průzkum ložisek vyhrazených nerostů a průzkum výhradních ložisek nevyhrazených nerostů je možné provádět pouze na průzkumném území, které je stanoveno právník osobě nebo fyzické osobě, která má oprávnění k hornické činnosti (dále jen „zadavatel“).

Žádost o stanovení průzkumného území pro vyhledávání a průzkum výhradních ložisek (dále jen „průzkumné území“) se předkládá ve dvojím vyhotovení a obsahuje:

- a) návrh průzkumného území s jeho zákresem do mapy povrchové situace ve vhodném měřítku, ne však v menším než 1:25 000 u území do 50 km² a 1: 50 000 nad 50 km², s výpočtem plošného obsahu území, a souřadnice vrcholů průzkumného území vymezeného přímými čarami,
- b) nerost v případě vyhledávání a výhradní ložisko nerostu v případě průzkumu,
- c) zakres hranic dobývacích prostorů, chráněných ložiskových území, popřípadě jiných chráněných území nebo ochranných pásem v navrhovaném průzkumném území a výčet těchto území,
- d) údaje o žadateli a doklady o jeho oprávnění pro podnikání v oboru hornické činnosti,
- e) etapu prací, cíl, rozsah a způsob provádění prací a dobu, na kterou se o stanovení průzkumného území žádá,
- f) u vyhledávání nebo průzkumu ložisek ropy nebo zemního plynu doložení technické a finanční způsobilosti žadatele,
- g) rozdělení plošného obsahu území pro průzkum do území jednotlivých obcí. V případě, že navrhované průzkumné území výhradního ložiska nevyhrazeného nerostu přesahuje jeho rozsah vymezený zvláštním právním předpisem, musí žádost obsahovat také písemný souhlas vlastníků dotčených pozemků.

V řízení o stanovení průzkumného území Ministerstvo životního prostředí (dále jen „MŽP“) posuzuje bezúhonnost žadatele, která se prokazuje výpisem z evidence Rejstříku trestů. MŽP si za účelem doložení bezúhonnosti vyžádá podle zvláštního právního předpisu výpis z evidence Rejstříku trestů. Žádost o vydání výpisu z Rejstříku trestů a výpis z Rejstříku trestů se předávají v elektronické podobě, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Na průzkumném území má zadavatel výhradní právo na vyhledávání a průzkum výhradního ložiska v souladu se stanovením průzkumného území.

Stanovení průzkumného území může zadavatel převést na jinou fyzickou osobu nebo právnickou osobu jen na základě písemné smlouvy a s písemným souhlasem MŽP. Bez tohoto souhlasu je převod neplatný. Touto smlouvou přecházejí na nového zadavatele veškeré povinnosti a závazky vzniklé původnímu zadavateli v souvislosti s projektováním, prováděním

a vyhodnocováním geologických prací od počátku platnosti průzkumného území před uzavřením smlouvy. MŽP souhlas udělí osobě, na kterou má být průzkumné území převedeno, pokud tato osoba prokáže, že je schopna dostát přebíraným závazkům a povinnostem.

Povrchové hranice průzkumného území jsou dány uzavřeným geometrickým obrazcem s přímými stranami, jehož vrcholy jsou definovány souřadnicemi v platném souřadnicovém systému. Hranice pod povrchem jsou dány svislými rovinami procházejícími stranami povrchového obrazce.

Pro žádost o stanovení průzkumného území pro zvláštní zásah do zemské kůry platí obdobný postup jako pro vyhledávání nebo průzkum ložisek vyhrazených nerostů.

Pokud se v průběhu platnosti stanovení průzkumného území zadavatel písemně vzdá stanovení průzkumného území nebo se vzdá oprávnění k využití části tohoto území, platí tato skutečnost dnem doručení tohoto oznámení MŽP.

MŽP vede souhrnnou evidenci stanovených průzkumných území. Údaje o umístění a rozsahu průzkumného území, nerostu nebo ložisku, termín platnosti stanovení průzkumného území a údaje o osobě, na jejíž žádost bylo stanovení tohoto území provedeno, jsou veřejně přístupné. Průzkumné území se stanoví za účelem vyhledávání a průzkumu výhradního ložiska.

Žádost o stanovení průzkumného území se podává MŽP. Účastníkem řízení je žadatel, obec, na jejímž území je návrh průzkumného území nebo jeho část situována, popřípadě osoba, které zvláštní zákon postavení účastníka řízení přiznává. Na výhradní ložisko může být stanoveno jenom jedno průzkumné území.

Příjem žádosti, která se týká průzkumu ložiska nalezeného za prostředky ze státního rozpočtu, oznámí MŽP v Obchodním věstníku. Do 30 dní od oznámení žádosti je možné podat konkurenční žádost; do této doby není zahájeno správní řízení. V případě dvou nebo více žádostí rozhodne MŽP na základě jejich posouzení a přihlédne k tomu, která žádost zajišťuje získání úplnějších geologických informací a lepší ochranu zákonem chráněných zájmů.

V rozhodnutí o stanovení průzkumného území se souřadnicemi vymezí území, popřípadě výhradní ložisko, pro jehož průzkum se průzkumné území stanoví, doba platnosti území a podmínky pro provádění prací. V případě, že je průzkumné území situováno na území více obcí, vymezí se i podíl jednotlivých obcí v km².

Žádost o stanovení průzkumného území ministerstvo zamítne v případě, že:

- a) navržené průzkumné území se zcela nebo zčásti překrývá s územím již stanoveným pro stejný nerost jinému zadavateli nebo se stanoveným dobývacím prostorem,
- b) na ložisko byl udělen předchozí souhlas k podání návrhu na stanovení dobývacího prostoru podle zvláštních právních předpisů jiné osobě než žadateli,
- c) žadatel neprokáže požadovanou bezúhonnost nebo oprávnění k hornické činnosti,
- d) u vyhledávání ložisek ropy nebo zemního plynu žadatel neprokáže technickou nebo finanční způsobilost,

- e) žadateli bylo v posledních deseti letech zrušeno průzkumné území podle § 21 zákona č. 62/1988 Sb.

MŽP žádost o stanovení průzkumného území dále zamítne zejména v případě, že průzkum je v rozporu se státní surovinovou politikou, státní politikou životního prostředí, zájmy obrany státu, zahraničními závazky státu nebo pokud další veřejný zájem převyší zájem na dalším průzkumu a následném využití výhradního ložiska.

Dobu platnosti rozhodnutí o stanovení průzkumného území lze prodloužit, jestliže stanovená lhůta není dostatečná k ukončení činnosti, která je předmětem rozhodnutí, a činnost byla vykonávána v souladu s rozhodnutím.

Průzkumné území pro vyhledávání a průzkum ložisek ropy a zemního plynu

V souladu s právními předpisy Evropských společenství oznámí MŽP příjem žádosti o stanovení průzkumného území pro vyhledávání a průzkum ložisek ropy nebo hořlavého zemního plynu nebo svůj podnět v Úředním věstníku Evropské unie (dále jen „Úřední věstník“). V oznámení stanoví lhůtu, ve které je možné podat konkurenční žádost. Tato lhůta nesmí být kratší než 90 dní a začíná běžet prvním dnem po dni zveřejnění oznámení v Úředním věstníku. Správní řízení je zahájeno dnem následujícím po dni uplynutí lhůty stanovené podle tohoto odstavce.

V oznámení MŽP dále uvede označení právního předpisu, podle kterého povede správní řízení, území, které je předmětem žádosti, a navrženou dobu platnosti průzkumného území.

V případě dvou nebo více žádostí o stanovení průzkumného území rozhodne MŽP na základě jejich posouzení a přihlédne k technické a finanční způsobilosti žadatele, navrženému způsobu průzkumu nebo vyhledávání na území, které je předmětem žádosti, a k tomu, která žádost zajišťuje získání úplnějších geologických informací a lepší ochranu zákonem chráněných zájmů.

Průzkumné území pro vyhledávání a průzkum ložisek ropy nebo zemního plynu se rozhodnutím stanoví na dobu, která je nezbytně nutná k výkonu geologických prací, a pro území, které nepřesahuje rozlohu odůvodněnou nejvhodnějším výkonem geologických prací z technického a ekonomického hlediska.

V rozhodnutí o stanovení průzkumného území pro vyhledávání a průzkum ložisek ropy nebo zemního plynu mohou být podmínky stanoveny z důvodu:

- a) zajištění obrany státu,
- b) zajištění veřejného pořádku,
- c) ochrany veřejného zdraví,
- d) zajištění bezpečnosti dopravy,
- e) ochrany životního prostředí včetně ochrany přírodních zdrojů,
- f) ochrany zájmů státní památkové péče nebo ochrany archeologického dědictví,
- g) zajištění bezpečnosti zařízení a zaměstnanců,
- h) ochrany ložisek ropy nebo hořlavého zemního plynu a jejich racionálního využívání,
- i) zajištění příjmů veřejných rozpočtů spojených se stanovením průzkumného území.

Zjistí-li MŽP, že účelu, pro který bylo průzkumné území stanoveno, bylo dosaženo ještě před uplynutím platnosti příslušného rozhodnutí, může dobu jeho platnosti v odůvodněných případech zkrátit.

V souladu s právem Evropských společenství poskytuje MŽP příslušným orgánům Evropských společenství informace týkající se vyhledávání a průzkumu ložisek ropy nebo hořlavého zemního plynu, včetně informací o volně přístupných zeměpisných oblastech pro vyhledávání a průzkum ropy nebo hořlavého zemního plynu, o udělených povoleních a jejich držitelích a o zjištěných a předpokládaných zásobách těchto surovin nacházejících se na území České republiky. MŽP nezveřejňuje informace, které mají povahu obchodního tajemství.

Poplatek za oprávnění provádět ložiskový průzkum

Na základě rozhodnutí o stanovení průzkumného území zadavatel hradí poplatek, jehož výše se odvozuje z plochy tohoto území, který činí v prvním roce 2 000,- Kč za každý i započatý rok a každý i započatý km² stanoveného průzkumného území. Tento poplatek se každý další rok zvyšuje o 1 000,- Kč za každý km².

Poplatek za oprávnění provádět ložiskový průzkum je za první rok splatný do tří měsíců od začátku platnosti stanovení průzkumného území, pro další léta vždy v ročním intervalu od začátku platnosti stanovení průzkumného území.

Poplatek za oprávnění provádět ložiskový průzkum je příjmem obce, na jejímž území se průzkumné území nachází. Leží-li průzkumné území na území více obcí, rozdělí zadavatel poplatek podle poměru ploch průzkumného území nacházejících se na území jednotlivých obcí.

Odborná způsobilost

O odborné způsobilosti odpovědného řešitele geologických prací rozhoduje MŽP. Rozhodnutí, kterým se vydává osvědčení o odborné způsobilosti odpovědného řešitele geologických prací, se vydává na dobu neurčitou. MŽP může rozhodnutí o odborné způsobilosti zrušit tomu, kdo závažným způsobem nebo opakovaně porušil ustanovení tohoto zákona nebo předpisy vydané na jeho základě. Postup při uznávání odborné kvalifikace státních příslušníků členských států Evropské unie se řídí zvláštním právním předpisem.

Podmínkou odborné způsobilosti je vysokoškolské vzdělání geologického směru, odborná praxe v oboru minimálně tři roky, zahrnující podíl na řešení geologických úkolů, odborná úroveň dosavadních prací, složení zkoušky ze znalosti potřebných předpisů a bezúhonnost. MŽP si za účelem doložení bezúhonnosti vyžádá podle zvláštního právního předpisu výpis z evidence Rejstříku trestů. Žádost o vydání výpisu z Rejstříku trestů a výpis z Rejstříku trestů se předávají v elektronické podobě, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup. U žadatelů s více než desetiletou odbornou praxí může v odůvodněných případech MŽP prominout nesplnění podmínky vysokoškolského vzdělání geologického směru. K posouzení odborné úrovně dosavadních prací pověří MŽP odborné garanty z řad odborníků doporučených profesními sdruženími. Doklady potřebné k prokázání odborné způsobilosti, obory a specializace, pro něž se osvědčuje odborná způsobilost, rozsah potřebných znalostí právních

předpisů souvisejících s geologickými pracemi, postup při ověřování odborné způsobilosti a způsob evidence a zveřejňování vydaných osvědčení stanoví ministerstvo vyhláškou.

Odpovědný řešitel geologických prací opatřuje projekty, dílčí a závěrečné zprávy geologických prací vlastnoručním podpisem a otiskem kulatého razítka, které obsahuje malý státní znak České republiky, jméno odpovědného řešitele geologických prací, vyznačený obor nebo specializaci a pořadové číslo, pod kterým mu bylo osvědčení odborné způsobilosti vydáno.

Osvědčení odborné způsobilosti se nevyžaduje u osoby, která je usazena v jiném členském státě Evropské unie a na území České republiky hodlá ojedinele nebo dočasně projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce, pokud prokáže, že:

- a) je státním příslušníkem členského státu Evropské unie a
- b) je oprávněna k projektování, provádění nebo vyhodnocování geologických prací podle právních předpisů jiného členského státu Evropské unie.

Náhrada škody

Na náhradu škody způsobené činnostmi podle § 14 odst. 2 a § 15 zákona č. 62/1988 Sb. se vztahují obecné předpisy o náhradě škody, pokud tento zákon nestanoví jinak.

Orgány a organizace jsou povinny po skončení činností podle § 14 odst. 2 a § 15 zákona č. 62/1988 Sb. uvést použité nemovitosti neprodleně do předešlého stavu, popřípadě pozemky po dohodě s vlastníkem nemovitosti rekultivovat.

Pokud není možné nebo hospodářsky účelné nahradit způsobenou škodu uvedením do předešlého stavu, má vlastník nemovitosti právo na náhradu škody v penězích.

Je-li vlastník nemovitosti činností podle § 14 odst. 2 zákona č. 62/1988 Sb., popřípadě vyznačením a uchováváním významných výzkumných a průzkumných děl podle § 15 zákona č. 62/1988 Sb. podstatně omezen v obvyklém užívání nemovitosti, má za toto omezení též právo na přiměřenou náhradu. Právo na náhradu lze uplatnit u organizace do jednoho roku ode dne doručení oznámení o skončení geologických prací, popřípadě u ministerstva do jednoho roku ode dne doručení jeho rozhodnutí o vyznačení a uchovávání významných výzkumných a průzkumných děl, jinak právo zaniká.

Provádí-li se vyhledávání a průzkum výhradních ložisek důlními díly, platí o náhradě tím způsobené škody zvláštní předpisy (§ 36 a 37 HZ).

Bytostným zájmem každého státu, zejména země s vysokým podílem průmyslu, kterou ČR bezesporu je a chce i nadále zůstat, musí být co nejlepší zabezpečení národní ekonomiky surovinovými vstupy. Mezi základní způsob takového zabezpečení patří hospodárná a efektivní využívání vlastního nerostného surovinového potenciálu. Proto je z hlediska surovinové bezpečnosti státu žádoucí, v těch případech, kdy to je možné, ekonomicky rentabilní a přijatelné z pohledu ochrany životního prostředí, přednostně využívat nerostný surovinový potenciál ČR. Zajištění odpovídající surovinové bezpečnosti státu ve smyslu národní bezpečnosti lze v odůvodněných případech považovat za jeden z veřejných zájmů.

Neméně důležitou prioritou je získané nerostné suroviny co nejlépe a nejúplněji využívat, tedy využívat nerostné zdroje šetrně a hospodárně s cílem postupně snižovat surovinovou náročnost domácího průmyslu a zvyšovat přidanou hodnotu vyráběných produktů.

Evidence zásob

MŽP vede souhrnnou evidenci zásob výhradních ložisek a podle této evidence vede bilanci zásob nerostných surovin České republiky.

Odpisem zásob výhradních ložisek se rozumí jejich vynětí z evidence zásob nebo jejich převod ze zásob bilančních do zásob nebilančních. Zásoby výhradního ložiska je možno odepsat:

- z důvodů zvláště složitých báňsko-technických, bezpečnostních nebo geologických poměrů souvisejících s přírodními podmínkami nebo vzniklých nepředvídanými událostmi;
- jde-li o zásoby části výhradního ložiska, jejichž vydobytí není hospodářsky účelné;
- jde-li o zásoby, jejichž dobývání by ohrozilo zákonem chráněné obecné zájmy, zejména ochranu životního prostředí a význam ochrany převyšuje zájem na vydobytí těchto zásob.

Nebilanční zásoby výhradního ložiska je možno odepsat, není-li předpoklad jejich využití ani v budoucnosti.

Zjistí-li organizace při zpracování dokumentace stavby dolu nebo lomu, plánu otvírky, přípravy a dobývání výhradního ložiska, plánu zajištění důlních děl a lomů nebo likvidace hlavních důlních děl a lomů, jakož i při jejich realizaci, že není možné nebo účelné vytěžit zásoby z důvodů uvedených v § 14a odst. 2 HZ (viz výše), podá návrh na jejich odpis.

Návrh na odpis zásob výhradního ložiska podávají rovněž příslušné orgány státní správy na úseku životního prostředí. Úplnost návrhu na odpis zásob výhradního ložiska zajistí organizace.

O návrhu na odpis zásob výhradního ložiska rozhoduje v období vyhledávání a průzkumu výhradního ložiska Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen „MPO“) se souhlasem MŽP; v období projektování výstavby dolů a lomů a při dobývání výhradního ložiska rozhoduje o odpisu MPO po projednání s Českým báňským úřadem.

O návrhu na odpis malého množství zásob výhradního ložiska rozhoduje obvodní báňský úřad. Malým množstvím zásob se rozumí množství zásob nepřesahující v kalendářním roce celkově 5 % plánované roční těžby na ložisku, nejvýše však v jednotlivém případě 100 000 t nebo 50 000 m³ a u zemního plynu 500 000 m³.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 18

Povolování nabývání, předávání, vývozu, dovozu a tranzitu výbušnin (kdo žádá o povolení, kdo povoluje, jednorázové povolení a povolení k opakovanému nabývání, předávání, vývozu, dovozu a tranzitu výbušnin), působnost orgánů státní správy.

Povolování nabývání, předávání, vývozu, dovozu a tranzitu výbušnin

Obchodní i neobchodní transakce s výbušninami mezi subjekty podléhají předchozímu povolení vydávanému Českým báňským úřadem. Příslušné povinnosti jsou upraveny v § 25 až 25d zákona č. 61/1988 Sb. Cílem povolovacího režimu je legitimizovat subjekty, které chtějí získávat a poskytovat výbušniny, přičemž některé režimy vycházejí z předpisů Evropské unie (konkrétně ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/28/EU a rozhodnutí Komise 2004/388/ES), v dílčích ohledech pak ze zájmů respektovat zahraničně politické zájmy České republiky (srov. např. Rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1540).

Pro tyto účely zákon č. 61/1988 Sb. rozlišuje 5 typů transakcí, jež jsou definovány v jeho § 21 odst. 1 písm. e) až g) a i) a j):

- a) nabývání výbušnin (každé jejich získání nebo přemístění mezi organizacemi na území České republiky);
- b) předávání výbušnin (každé jejich přemístění z území členského státu Evropské unie, případně smluvního státu Dohody o EHP a Švýcarské konfederace, na území České republiky);
- c) vývoz výbušnin (jejich přemístění z území České republiky na území státu, který není členským státem Evropské unie, resp. smluvním státem Dohody o EHP a nejde o Švýcarskou konfederaci); definice v zákoně je širší a vychází z celního kodexu Evropské unie;
- d) dovoz výbušnin (jejich skutečné přemístění z území státu, který není členským státem Evropské unie, resp. smluvním státem Dohody o EHP a nejde o Švýcarskou konfederaci, na území České republiky); definice v zákoně je širší a vychází z celního kodexu Evropské unie;
- e) tranzit výbušnin (přeprava výbušnin podle zvláštních právních předpisů přes území České republiky).

Stručné popisy řízení

Žádosti o povolení podává subjekt oprávněný na území České republiky nakládat s výbušninami (v případě žádostí o povolení nabývání a předávání výbušnin je žadatelem příjemce výbušnin, v případě žádostí o povolení vývozu a dovozu výbušnin je žadatelem vývozce, resp. dovozce výbušnin), v případě žádosti o povolení tranzitu výbušnin pak též subjekt oprávněný přepravovat výbušniny se sídlem ve kterémkoliv členském státě Evropské unie.

Pro všechny typy žádostí je závazně stanoven formulář uveřejňovaný Českým báňským úřadem na jeho webových stránkách, resp. na veřejném portále Agendového informačního systému

státní báňské správy. Náležitosti jednotlivých žádostí jsou uvedeny v příslušných ustanoveních zákona a současně na předepsaných formulářích. Principiálně musí žádosti obsahovat identifikační údaje dodavatele a příjemce výbušnin, dopravce a popis výbušnin, na které se má povolení vztahovat.

K žádosti o povolení tranzitu výbušnin navíc žadatel musí přiložit souhlas sousedního státu se vstupem na jeho území, pokud jej tento stát vyžaduje.

V případě žádosti o povolení vývozu a dovozu výbušnin navíc žadatel musí přiložit kopii dokladu o bezpečnostní způsobilosti fyzické osoby pro výkon citlivé činnosti (srov. zákon č. 412/2005 Sb.). V případě žádosti o povolení vývozu výbušnin musí žadatel doložit též mezinárodní dovozní certifikát příslušného orgánu státu, na jehož území se výbušnina z České republiky vyváží, nebo prohlášení zahraničního konečného uživatele o konečném užití výbušniny s antireexportní doložkou potvrzené příslušným orgánem státu konečného užití ne starší 90 dnů, a to v zájmu respektování zahraničně politických a bezpečnostních zájmů České republiky.

Žádost o povolení dovozu, vývozu a tranzitu výbušnin ve lhůtě 20 dnů ode dne doručení posuzují vybrané dotčené orgány státní správy (Ministerstvo zahraničních věcí v případě vývozu a Ministerstvo vnitra v případě dovozu a tranzitu výbušnin) a současně zpravodajské služby. Uplatňuje se tzv. tichá procedura, tedy pokud do uvedené lhůty stanoviska tyto ministerstva a složky nedodají, platí, že s vydáním povolení souhlasí.

Všechna povolení je možno vydat pro jednorázové nebo opakované transakce, nejdéle však na 36 měsíců od data vydání povolení; doba platnosti povolení může být pochopitelně kratší, požádá-li o to žadatel.

V povolení tranzitu výbušnin navíc může Český báňský úřad (v součinnosti s Policií České republiky) stanovit trasu přepravy.

Žádné ze zmíněných povolení není nárokové, ze zákonných důvodů stanovených v § 25e odst. 1 zákona č. 61/1988 Sb. (mezi něž patří mj. ohrožení bezpečnostních nebo zahraničně politických zájmů České republiky) lze žádost zamítnout.

Oznamovací povinnost organizace

Po skončení kalendářního roku je držitel povolení nabývání, předávání a tranzitu výbušnin povinen podle § 25f odst. 6 zákona č. 61/1988 Sb. oznámit Českému báňskému úřadu množství výbušnin vč. obchodních názvů, které na toto povolení během uplynulého kalendářního roku získal, případně tranzitoval přes území České republiky. Povinnost slouží ke snadnější kontrole dodržování podmínek vydaných povolení. Oznamovací povinnost se netýká držitelů povolení vývozu a dovozu výbušnin, neboť údaje o transakcích pro kontrolu podmínek vydaných povolení Český báňský úřad získává od celních úřadů na základě podaných celních prohlášení.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 19

Provádění trhacích prací (povolení trhacích prací – kdo žádá, kdo povoluje, náležitosti žádosti, technický projekt odstřelu trhacích prací velkého rozsahu, technologický postup trhacích prací malého rozsahu, odborná způsobilost osob – střelmistr a technický vedoucí odstřelu).

Provádění trhacích prací

Trhacími pracemi se podle zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů, rozumí takové používání výbušnin, při kterém se využívá energie chemické výbuchové přeměny výbušnin a které zahrnují soubor pracovních postupů, zejména nabíjení trhavin, přípravu a nabíjení roznětných náložek, zhotovování roznětné sítě, odpálení náloží (odpal) a výbuch náloží (odstřel).

Provádět trhací práce lze jen na základě povolení místně příslušného obvodního báňského úřadu (bez povolení lze trhací práce provádět jen v případech, kdy je to nutné k záchraně života nebo majetku a hrozí nebezpečí z prodlení).

K povolování trhacích prací: Obvodní báňský úřad povoluje trhací práce při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem a trhací práce při ostatních činnostech. Místní příslušnost obvodního báňského úřadu je daná místem provádění trhacích prací.

Žádost o povolení trhacích prací podává ten, pro kterého se tyto práce mají provádět, nebo s jeho souhlasem ten, kdo bude tyto práce provádět. K žádosti, která kromě toho, že musí obsahovat obecné náležitosti stanovené správním řádem, se přikládá:

- dokumentace trhacích prací s návrhem technických podmínek k bezpečnému provedení trhacích prací,
- návrh opatření k ochraně práv a právem chráněných zájmů organizací a občanů
- a seznam organizací a občanů, jejichž práva nebo právem chráněné zájmy by mohly být ohroženy použitím výbušnin (osoby např. vlastníci stavby nebo pozemky v ohroženém území uvnitř bezpečnostního okruhu).

Trhací práce se podle množství použitých výbušnin a jejich účelu dělí na trhací práce malého a velkého rozsahu. Rozsah trhacích prací je stanoven pro jednotlivé činnosti, přičemž pro trhací práci velkého rozsahu musí být vypracován (a k žádosti o povolení přiložen) technický projekt odstřelu, pro trhací práci malého rozsahu technologický postup. Dokumentace trhacích prací musí být zpracována v souladu s podrobnějšími požadavky uvedenými v právních předpisech. Trhacími pracemi malého rozsahu jsou trhací práce:

- a) při průzkumu, otvírce, přípravě a dobývání ložisek nerostů, pokud jednotlivé nálože nepřesáhnou 50 kg trhavin a hmotnost celkové nálože nepřesáhne při pracích v podzemí 400 kg a na povrchu 200 kg trhavin,
- b) při přípravě a provádění staveb, terénních úprav, pokud jednotlivé nálože nepřesáhnou 10 kg trhavin a hmotnost celkové nálože nepřesáhne 100 kg, v souvislé zástavbě však jen 30 kg trhavin,
- c) při destrukcích, kromě objektů v souvislé zástavbě a všech továrních komínů, pokud jednotlivé nálože nepřesáhnou 0,5 kg a hmotnost celkové nálože nepřesáhne 10 kg trhavin na destrukci celého objektu,
- d) při vrtných a geofyzikálních pracích a při těžbě ropy a zemního plynu, pokud hmotnost celkové nálože ve vrtu nepřesáhne 400 kg trhavin, v souvislé zástavbě však jen 30 kg trhavin,
- e) v horkých provozech, pokud hmotnost celkové nálože nepřesáhne 30 kg trhavin; při tváření nebo jiné úpravě materiálů výbuchem pak 10 kg trhavin,
- f) ostatní trhací práce, pokud hmotnost celkové nálože nepřesáhne 5 kg trhavin.

Trhacími pracemi velkého rozsahu jsou destrukce objektů v souvislé zástavbě a továrních komínů a trhací práce, při kterých hmotnost nálože přesahuje limity uvedené výše.

Trhací práce lze provést po nabytí právní moci rozhodnutí, v souladu s podmínkami uvedenými v povolení, podle dokumentace trhacích prací, která tvořila přílohu žádosti, a za dodržení dalších podmínek uvedených v právních předpisech⁶.

Odborná způsobilost osob

Samostatně přivádět výbušniny k výbuchu, zneškodňovat je nebo ničit a provádět nebo řídit odborné práce s tím spojené mohou při trhacích pracích malého rozsahu jen osoby starší 21 let, které mají oprávnění střelmistra, a při trhacích pracích velkého rozsahu jen osoby starší 21 let, které mají oprávnění technického vedoucího odstřelů.

Odbornou způsobilost žadatelů o oprávnění střelmistra posuzuje, a oprávnění vydává, obvodní báňský úřad; v případě oprávnění technického vedoucího odstřelů je příslušným orgánem Český báňský úřad.

Odbornosti střelmistrů jsou:

- a) střelmistr pro plynující doly s nebezpečím výbuchu uhelného prachu,
- b) střelmistr pro doly s nebezpečím výbuchu uhelného prachu,
- c) střelmistr pro neplynující doly bez nebezpečí výbuchu uhelného prachu,
- d) střelmistr pro povrchové dobývání,
- e) střelmistr pro stavební práce a destrukce,
- f) střelmistr pro vrtné a geofyzikální práce,
- g) střelmistr pro zvláštní druhy prací s uvedením specializace.

Mezi základní odbornosti technických vedoucích odstřelů patří:

- a) technický vedoucí důlních odstřelů,
- b) technický vedoucí komorových odstřelů,
- c) technický vedoucí odstřelů pro destrukce,
- d) technický vedoucí odstřelů pro povrchové dobývání, vyjímaje komorové odstřely,
- e) technický vedoucí odstřelů pro stavební práce,
- f) technický vedoucí odstřelů pro vrtné a geofyzikální práce,
- g) technický vedoucí odstřelů pro zvláštní druhy prací s uvedením specializace.

Další zvláštní úpravy odborností technických vedoucích odstřelů jsou uvedené v právních předpisech.

K zvláštní úpravě v odbornostech lze přiřadit i vyhrazené úkony pro provádění trhacích prací velkého rozsahu střelmistrem, kterému pro tuto činnost vydal Český báňský úřad povolení. Jedná se o provedení vybraných úkonů, mezi které patří nabíjení, adjustace, zřizování roznětného vedení a odpalu, avšak jen za osobního vedení technického vedoucího odstřelů. Tyto úkony mohou být prováděny podle technického projektu odstřelu a podmínek, za kterých byly trhací práce povoleny.

⁶ Zejména zákony č. 61/1988 Sb., č. 83/2013 Sb., vyhlášky č. 72/1988 Sb., 99/1995 Sb., popř. č. 327/1992 Sb.

Obor státní služby

30

Hornictví, geologie, podzemní stavitelství, výbušniny a surovinová politika

Otázka č. 20

Evidence a sledovatelnost výbušnin (požadavky na sledovatelnost výbušnin; evidence výbušnin; působnost orgánů státní správy). Základní principy regulace nabývání, držení a zpřístupňování pyrotechnických výrobků a prekurzorů výbušnin (povinnosti hospodářských subjektů).

Učební text ke zvláštní části úřednické zkoušky

Evidence výbušnin

Za účelem předcházení odcizení výbušnin je v právních předpisech pro subjekty nakládající s výbušninami zavedena povinnost evidence výbušnin.

V současné době upravuje evidenci výbušnin zákon č. 83/2013 Sb., jakožto předpis přejímající do českého právního řádu směrnici Evropské komise 2008/43/ES. Evidence se vede v takovém rozsahu, aby bylo možné dohledat, kdy byla výbušnina vyrobena, kdo ji držel, komu byla poskytnuta a kdy byla spotřebována.

Počínaje dnem 5. dubna 2012 je součástí evidence i jedinečný kód přidělovaný každému kusu výbušniny jejím výrobcem nebo dovozcem, je-li uváděna na trh, přičemž takový kód podle nařízení vlády č. 97/2016 Sb. sestává z:

- 1) dvojmístného kódu označujícího členský stát Evropské unie, ve kterém se nachází místo výroby dané výbušniny, nebo členský stát Evropské unie, do kterého je výbušnina dovážena,
- 2) trojciferného kódu místa výroby výbušnin (přidělovaného na základě žádosti pro česká místa výroby Českým báňským úřadem, pro ostatní členské státy Evropské unie pak tamními regulátory),
- 3) alfanumerického jedinečného kódu,
- 4) odpovídajícího čárového nebo maticového kódu a
- 5) obchodního jména nebo názvu výrobce dané výbušniny.

Díky těmto kódům by mělo být možné zpětně rozkrýt celý dodavatelský řetězec každé takové výbušniny, což může přispět nejen k dohledání případné osoby, která výbušninu odcizila, ale i k vysledovatelnosti případných výbušnin v dodavatelském řetězci, u kterých bylo zjištěno, že nesplňují příslušné technické požadavky a představují tedy pro subjekty v dodavatelském řetězci riziko. Evidence není centralizovaná; vede ji každý jednotlivý subjekt, který nakládá s výbušninami, a to od okamžiku, kdy výbušninu vyrobil nebo jinak získal, až do doby, než ji poskytl jinému subjektu nebo spotřeboval. Poté se zaznamenané údaje uchovávají dalších 10 let. Evidence se vede v listinné nebo elektronické podobě, kombinovaně podle pracovišť nebo jednotně pro celý subjekt, přičemž pro způsob vedení evidence musí být vnitřním předpisem stanoven závazný postup. Kontrolu dodržování povinností souvisejících s evidencí výbušnin vykonávají primárně obvodní báňské úřady.

Základní principy regulace nabývání, držení a zpřístupňování pyrotechnických výrobků a prekursorů výbušnin (povinnosti hospodářských subjektů)

Stručný přehled regulace prekursorů výbušnin v České republice

Právní rámec regulace

Regulace prekursorů výbušnin v České republice vychází z přímo použitelného nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1148 o uvádění na trh a používání prekursorů

výbušnin a z navazující národní právní úpravy, zejména zákona č. 225/2022 Sb., o prekurzorech výbušnin, ve znění pozdějších předpisů.

Vymezení prekurzorů výbušnin

Prekurzorem výbušnin se rozumí chemická látka, směs nebo výrobek uvedený v přílohách nařízení (EU) 2019/1148, který může být zneužit k nedovolené výrobě výbušnin. Regulace se vztahuje jak na samostatné látky, tak na směsi a výrobky obsahující tyto látky nad stanovené mezní hodnoty hmotnostních koncentrací.

Prekurzory výbušnin podléhající omezení

Prekurzory výbušnin podléhající omezení jsou vymezeny v příloze I nařízení (EU) 2019/1148. Přístup k těmto prekurzorům je omezen vůči široké veřejnosti nad stanovené hmotnostní koncentrace. Jejich prodej, držení a používání je umožněno v České republice pouze profesionálním uživatelům nebo fyzickým osobám.

Prekurzory výbušnin podléhající oznamování

Prekurzory výbušnin podléhající oznamování jsou uvedeny v příloze II nařízení (EU) 2019/1148. U těchto látek se neuplatňuje plošné omezení přístupu, avšak vztahuje se na ně povinnost oznamovat podezřelé transakce, významná zmizení a krádeže Policii ČR.

Povinnosti hospodářských subjektů a profesionálních uživatelů

Hospodářské subjekty uvádějící prekurzory výbušnin na trh jsou povinny provádět identifikaci zákazníků (ověřením údajů v prohlášení zákazníka dle přílohy III zmiňovaného nařízení), ověřovat oprávněnost použití, vést evidenci a zajistit školení zaměstnanců. Nedílnou součástí jejich povinností je oznamování podezřelých transakcí, významných zmizení a krádeží prekurzorů výbušnin Policii ČR. Profesionální uživatelé jsou povinni používat prekurzory výbušnin výhradně k oprávněným účelům, zabezpečit je proti zneužití a plnit oznamovací povinnosti v případě významných zmizení a krádeží prekurzorů výbušnin.

Dozor a kontrola

Dozor nad dodržováním povinností v oblasti prekurzorů výbušnin vykonávají příslušné správní OBÚ a ČOI.

Stručný přehled regulace pyrotechnických výrobků v České republice

Právní rámec regulace

Regulace pyrotechnických výrobků v České republice vychází zejména z právních předpisů Evropské unie, především směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/29/EU o harmonizaci právních předpisů týkajících se dodávání pyrotechnických výrobků na trh, a z navazující národní legislativy, zejména zákona č. 206/2015 Sb., o pyrotechnických výrobcích a nakládání s nimi, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 87/2023 Sb. o dozoru nad trhem s výrobky a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o dozoru nad trhem s výrobky).

Kategorizace pyrotechnických výrobků

Pyrotechnické výrobky jsou rozděleny do kategorií podle míry nebezpečnosti, účelu použití a úrovně odborné způsobilosti uživatele (kategorie F1–F4, T1–T2, P1–P2). Zařazení do příslušné kategorie určuje podmínky jejich uvádění na trh, distribuce, skladování a používání.

Podmínky uvádění na trh a distribuce

Pyrotechnické výrobky mohou být uváděny na trh pouze za předpokladu splnění požadavků na posouzení shody, označení CE, správné označení výrobku a přiložení návodu k použití v českém jazyce. Distribuce je podmíněna dodržováním zákonných omezení, zejména věkových limitů a odborné způsobilosti.

Povinnosti hospodářských subjektů

Výrobci, dovozci a distributoři odpovídají za to, že pyrotechnické výrobky splňují všechny stanovené technické a bezpečnostní požadavky. Jsou povinni mimo jiné zajistit sledovatelnost výrobků, uchovávat technickou dokumentaci, spolupracovat s orgány dozoru a v případě zjištění nesouladu přijmout nápravná opatření, včetně stažení nebo odstranění výrobků z trhu.

Dozor a kontrolní činnost

Výkon státního dozoru nad dodržováním povinností v oblasti pyrotechnických výrobků je rozdělen mezi příslušné správní orgány: ČBÚ, OBÚ a ČOI. Kontrolní činnost je zaměřena zejména na dodržování podmínek uvádění na trh, distribuce, skladování a používání výrobků a na ověřování jejich technické a bezpečnostní shody s právními předpisy. Mezi orgány státní báňské správy jsou kompetence rozděleny následovně: ČBÚ kontroluje plnění technických požadavků na pyrotechnické výrobky kategorie F3, F4, T2 a P2 ze strany výrobců, dovozců a distributorů, OBÚ kontrolují dodržování povinností těchto subjektů při prodeji a skladování těchto kategorií pyrotechnických výrobků.